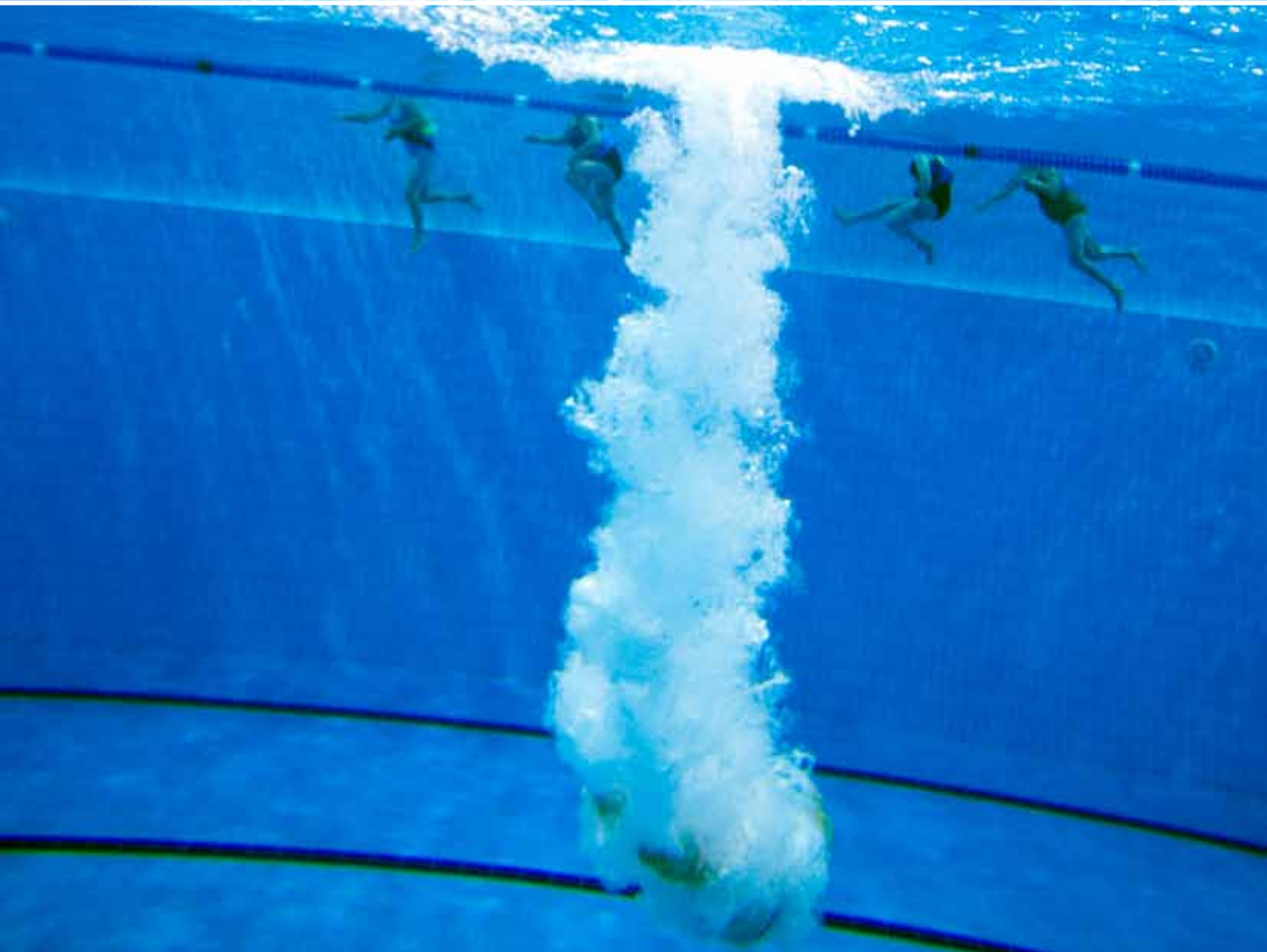

Terveyttä edistävä liikunta kunnissa

Perusraportti 2010

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2011:6

Jenni Kulmala, Vesa Saaristo, Timo Ståhl

Terveyttä edistävä liikunta kunnissa

Perusraportti 2010

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2011:6

Jenni Kulmala, Vesa Saaristo, Timo Ståhl

Opetus- ja kulttuuriministeriö / Undervisnings- och kulturministeriet
Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto /
Kultur-, idrotts- och ungdomspolitiska avdelningen
PL / PB 29, 00023 Valtioneuvosto / Statsrådet
<http://www.minedu.fi>
<http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut>

Taitto / Ombrytning: Erja Kankala, opetus- ja kulttuuriministeriö
Kansikuva / Omslagsbild: Tero Sivula, www.rodeo.fi

Kopijyvä Oy 2011

ISBN 978-952-485-992-9 (nid./hft.)

ISBN 978-952-485-993-6 (PDF)

ISSN-L 1799-0343

ISSN 1799-0327 (painettu/print)

ISSN 1799-0351 (PDF/Online)

Opetusministeriön julkaisuja / Undervisningsministeriets publikationer 2011:6

Sisältö

Tiivistelmä	5
Sammandrag	7
Abstract	9
Lukijalle	12
Terveyttä edistävä liikunta	14
Terveyttä edistävää liikuntaa ohjaavat lait, asetukset ja suositukset	16
Valtionhallinnon tiedon tarpeet liikuntapolitiikan suunnittelussa ja ohjauksessa	19
Terveyttä edistävä liikunta kunnan poliittisessa päätöksenteossa	21
Liikunnan määrärahat ja henkilöstöresurssit	23
Terveydenedistämisasiäivisyys (TEA)	25
Aineisto ja menetelmät	28
Tiedonkeruun valmistelu	28
Aineiston kerääminen	28
Vastausprosentti	28
Vastaaminen	29
Aineiston laatu	30
Avoin palaute	32
Tulokset	34
Liikunnasta ja liikuntapaikoista vastaava organisaatio kunnassa	34
Sitoutuminen	36
<i>Liikunnan edistäminen kuntastrategiassa ja valtakunnallisten suositusten hyödyntäminen</i>	36
<i>Liikuntastrategia kunnissa</i>	41
<i>Lähiliikuntapaikkojen kehittämissuunnitelma kunnissa</i>	43
<i>Tieto kuntalaisten liikunta-aktiivisuudesta kuntien hyvinvointikertomuksissa</i>	43
<i>Terveyttä edistävä liikunta kunnan liikuntatoimen toiminta- ja taloussuunnitelmassa</i>	44
<i>Liikunnan edistämistä käsittelevä työryhmä kunnassa</i>	45
<i>Sitoutumista kuvaava yhdistetty muuttuja</i>	47
Johtaminen	48
<i>Kuntien toimenpiteet, joilla edistetään laajasti koko väestön liikuntaa</i>	48
<i>Resurssien jako kunnan liikuntapaikkojen välillä</i>	48
<i>Terveyttä edistävään liikuntaan liittyvät tavoitteet, toimenpiteet ja seurantamittarit ja koordinointi</i>	50
<i>Johtamista kuvaava yhdistetty muuttuja</i>	50

Seuranta ja arviointi	52
<i>Kerättyjen liikunta-aktiivisuustietojen raportointi</i>	53
<i>Seuranta ja arviointia kuvaava yhdistetty muuttuja</i>	55
Voimavarat	56
<i>Liikuntapaikkojen ylläpito ja pääomakulut kunnissa</i>	56
<i>Kunnissa toimivat liikunnan ammattihenkilöt</i>	60
<i>Keuyen liikenteen väylät kunnissa</i>	61
<i>Kuntien liikuntapaikat</i>	61
<i>Liikunnan ja urheilun kustannukset kunnissa</i>	63
<i>Voimavaroja kuvaava yhdistetty muuttuja</i>	65
Osallisuus	66
<i>Kuntalaisten ja liikuntatoimen yhteistyö</i>	66
<i>Liikuntapalvelujen asiakaspalautteet ja niiden käsittely</i>	67
<i>Osallisuutta kuvaava yhdistetty muuttuja</i>	68
Muut koko väestön liikunnan edistämisen ydintoiminnat	69
<i>Kunnissa järjestetty liikuntaneuvonta ja liikkumisryhmät</i>	69
<i>Liikuntatoimen yhteistyö muiden toimialojen kanssa</i>	70
<i>Muita ydintoimintoja kuvaava yhdistetty muuttuja</i>	70
Yhteenvedoa ja pohdintaa	72
Lähteet	75
Liitteet	76
Liite 1. Saatekirje	76
Liite 2. Tiedonkeruulomake	77

Tiivistelmä

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) (ent. Stakes) käynnisti vuonna 2006 Sosiaali- ja terveysministeriön toimeksiannosta ja tukemana Terveyden edistämisen vertailutietohankkeen (TedBM), jonka tavoitteena on ollut kehittää kaikki kunnat kattava, yhtenäinen ja suunnitelmallinen kuntien sekä kuntapalveluiden terveyden edistämisen seuranta- ja vertailuanalyysojärjestelmä. Hankkeen keskeinen tavoite on kuvata vertailukelpoisilla tunnusluvuilla kunnan toimintaa väestön terveyden edistämässä.

Vuonna 2010 THL keräsi terveyttä edistävään liikuntaan liittyviä tietoja kuntien liikuntatoimelta. Tietoja kerättiin kuntien toiminnasta (oma toiminta ja/tai ostopalvelu) terveyttä edistävän liikunnan kehittämiseksi ja sen edellytysten luomiseksi (liikuntalaki 2§). Tiedonkeruu toteutettiin opetus- ja kulttuuriministeriön liikuntayksikön, Suomen Kuntaliiton, Kunnossa Kaiken Ikää -ohjelman ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen yhteistyönä. Tiedonkeruun tarkoituksena oli tukea niiden toimenpiteiden toteuttamista, jotka on kirjattu valtioneuvoston periaatepäätökseen liikunnan edistämisen linjoista. Terveyttä edistävää liikuntaa kunnan toiminnassa tarkastellaan kuudesta näkökulmasta, jotka ovat organisaation sitoutuminen, johtaminen, liikunta-aktiivisuuden seuranta, käytössä olevat voimavarat ja osaaminen, osallisuus sekä muut ydintoiminnat.

Tiedonkeruulomake terveyttä edistävästä liikunnasta lähetettiin kaikkiin Suomen kuntiin (342 kuntaa). Elokuuhun 2010 mennessä tiedot saatiin 268 (79 %) kunnasta. Tiedonkeruulomakkeella tehdyn kyselyn lisäksi liikuntapaikkoihin liittyviä tietoja kerättiin rekisteripohjaisesta valtakunnallisesta liikunnan paikkatietojärjestelmästä (LIPAS-järjestelmä, Jyväskylän yliopisto) sekä liikunnan ja urheilun kustannuksia Tilastokeskuksen tiedoista.

Liikunnasta vastaavat luottamushenkilöorganisaatiot olivat kunnissa moninaisia, liikuntalautakuntia oli vain suurissa kunnissa. Sitoutuminen: Alle puolet kunnista oli käsitellyt liikunnan edistämistä kuntastrategiasaan. Lisäksi kansallisten liikunnan edistämiseen liittyvien ohjelmien ja suositusten käsittely sekä liikuntatoimen luottamushenkilöhallinnossa että liikuntatoimen johtoryhmässä oli vähäistä. Vain reilu kolmannes kunnista oli laatinut erillisen liikuntastrategian tai -suunnitelman. Neljäsosa kunnista ei laatinut lainkaan kunta-kohtaista hyvinvointikertomusta tai vastaavaa asiakirjaa. Johtaminen: Puolet kunnista raportoi, että kunnan luottamushenkilöhallinnossa oli päätetty toimenpiteistä, joiden tavoitteena on edistää laajasti koko väestön liikuntaa. Mainittuja toimenpiteitä olivat muun muassa liikuntapaikkarakentaminen, liikuntapaikkojen maksuttomuus ja liikunnan ohjaustoiminnan kehittäminen. Lisäksi noin puolet kunnista oli arvioinut, mitkä liikuntapaikat edistävät muita enemmän kuntalaisten terveyttä. Erityisesti suurissa kunnissa tämä arvio vaikutti myös resurssien jakoon liikuntapaikkojen välillä. Seuranta ja arviointi: Vuosittain liikuntapaikkojen käyttötietoja ja tietoja urheiluseuroihin osallistuvista lapsista ja nuorista seurasi noin kaksi kolmasosaa kunnista. Noin kolmasosa kunnista seurasi vuosittain myös muita tietoa, jotka koskivat kuntalaisten liikunta-aktiivisuutta sekä tyytyväisyyttä kunnan liikuntapalveluihin. Suurin osa kunnista teki myös yhteenvedon urheiluseuroihin osallistuvien lasten suhteellisesta osuudesta sekä kuntalaisten tyytyväisyydestä kunnan liikuntapalveluihin.

Voimavarat: Liikunta- ja urheiluseurojen maksama osuus liikuntapaikkojen todellisista ylläpito- ja pääomakuluista vaihteli riippuen liikuntapaikasta. Etelä-Suomen alueella liikuntapaikat olivat muuta maata harvemmin urheiluseuroille täysin maksuttomia. Aikuisten vuorot olivat lasten ja nuorten vuoroja kalliimpia. Kunnissa oli myös usein käytössä alennuskortti tai vastaava, jolla erityisryhmät pääsivät maksutta tai muodollista maksua vastaan kunnan yleisimmille liikuntapaikoille. Lähes kaikissa kunnissa toimi ainakin yksi liikunnan ammattilainen. Liikuntapaikkoja kunnissa oli keskimäärin 9 tuhatta asukasta kohden. Osallisuus: Erityisesti suurissa kunnissa toimi liikuntatoimen ja liikuntaseurojen yhteiselimiä, joiden kautta seuroilla oli mahdollista vaikuttaa kunnan terveyttä edistävän liikunnan kehittämiseen. Kunnat olivat myös aktiivisesti keränneet asiakaspalautteita liikuntapaikkojen ja -palveluiden käyttäjiltä. Kuitenkin vain pieni osa kunnista oli käsiteltyä kerättyä palautetta. Koko väestön liikunnan edistämisen ydintoiminnot: Kunnat olivat järjestäneet liikunta-neuvontaa ja liikkumisryhmiä erityisesti ikääntyneille. Vähiten kohdennetun neuvonnan ja liikuntaryhmien piirissä olivat maahanmuuttajataustaiset sekä opiskelun ulkopuolella olevat nuoret.

Tämän tiedonkeruun tulokset vahvistavat aiempaa tietoa kuntien hyvin moninaisista terveyttä edistävän liikunnan käytännöistä. Erityisesti suuret ja pienet kunnan eroavat monella osa-alueella toisistaan. Tämän raportin tavoitteena on tuoda näkyväksi kunnissa toteutettavan terveyttä edistävän liikunnan kehittämiskoh-teita sekä auttaa luomaan yhtenäisiä toimintamalleja ja käytäntöjä. Tavoitteena on jatkossa kehittää tiedonke-ruusta joka toinen vuosi toistuva käytäntö, jonka kautta kunnat voivat itse seurata terveyttä edistävän liikun-nan toteuttamistapoja ja pyrkiä entistä laadukkaampaan toimintaan.

Sammandrag

Institutet för hälsa och välfärd (THL) (f.d. Stakes) startade år 2006 på uppdrag av och med stöd av Social- och hälsovårdsministeriet ett projekt för ett system för jämförelser av hur aktivt kommunerna främjar hälsa (TedBM). Syftet har varit att ta fram ett system för jämförande utvärdering och analys av kommunernas hälsofrämjande verksamhet. Det enhetliga och strukturerade systemet täcker alla kommuner och kommunala tjänster. Ett centralt mål är att ta fram jämförbara indikatorer som beskriver kommunernas insatser i syfte att främja befolkningens hälsa.

År 2010 samlade THL av kommunernas motions- och idrottsväsen information som har att göra med hälsofrämjande motion och idrott. Information samlades in om kommunens verksamhet (egen verksamhet och/eller köpta tjänster) i syfte att utveckla hälsofrämjande motions- och idrottsverksamhet och för att skapa förutsättningar för den (2 § i idrottslagen). Samarbetet omfattar Undervisnings- och kulturministeriets idrottsenhet, Finlands Kommunförbund, programmet I form för livet samt Institutet för hälsa och välfärd. Syftet med informationsinsamlingen var att stödja verkställandet av de åtgärder som Statsrådets principbeslut om riktlinjer för främjande av idrott och motion omfattar. Sex olika perspektiv anläggs på hälsofrämjande motion och idrott i kommunerna: engagemang, ledning, uppföljning av den fysiska aktiviteten, tillbuds stående resurser och kompetens, delaktighet samt kärnfunktioner inom motionsfrämjande verksamhet för hela befolkningen.

En blankett för insamlande av information om hälsofrämjande motion och idrott sändes ut till alla kommuner i Finland (342 kommuner). Fram till utgången av augusti 2010 hade 268 (79 %) kommuner besvarat enkäten. Utöver den enkätbaserade informationen sammanställdes registerbaserade uppgifter som finns i den landsomfattande databasen om idrotts- och motionsanläggningar, LIPAS, vid universitetet i Jyväskylä. Statistikcentralen bidrog med uppgifter om kostnaderna för motion och idrott.

De kommunala organisationerna med förtroendevalda representanter var mångfasetterade. Idrottsnämnder fanns bara i större kommuner. Engagemang: Knappt hälften av kommunerna hade behandlat motionsfrämjande i sin kommunstrategi. I få kommuner hade man behandlat program och rekommendationer som på nationell nivå syftar till motionsfrämjande. Detta gäller i organisationerna med förtroendevalda representanter likaväl som i ledningsgrupperna för motion och idrott. Bara en dryg tredjedel av kommunerna hade gjort upp en specifik motions- eller idrottsstrategi eller en plan. En fjärdedel av kommunerna satsade inte på en kommunspecifik berättelse om välbefinnande eller ett motsvarande dokument. Ledning: Hälften av kommunerna rapporterade att man i organisationer med förtroendevalda representanter hade kommit överens om åtgärder som syftar till att på bred front främja ökad motion bland hela befolkningen. Byggande av idrottsanläggningar, gratis användning av idrottsanläggningarna och utvecklande av handledningen inom motion och idrott uppgavs som exempel på satsningar i kommunerna. Cirka hälften av kommunerna hade utsett de motions- och idrottsanläggningar som bättre än andra främjar kommuninvånarnas hälsa. Speciellt i stora kom-

muner invercade denna bedömning på fördelningen av resurser mellan idrottsanläggningarna. Uppföljning och bedömning: Cirka 2/3 av kommunerna höll sig på årlig nivå informerade om idrottsanläggningarnas besökarmängder samt om barn och ungdomar som deltog i idrottsorganisationernas verksamhet. Cirka 1/3 av kommunerna samlade på årlig nivå också in information om kommuninvånarnas motions- och idrottsinriktade aktivitet samt om hur nöjda invånarna var med kommunens motions- och idrottsinriktade tjänster. Flertalet kommuner gjorde en sammanställning på barnens relativa andel i idrottsföreningarnas verksamhet och kommuninvånarnas tillfredsställelse med kommunens tjänster på området. Resurser: Den del som motions- och idrottsorganisationerna täcker av idrottsanläggningarnas verkliga underhålls- och kapitalkostnader var anläggningsspecifik. I förhållande till det övriga Finland var idrottsanläggningarna inte så ofta helt kostnadsfria för idrottsorganisationerna. Vuxna fick betala mera än barn och ungdomar. Kommunen hade ofta tagit i bruk nedsatta priser eller motsvarande för specialgrupper som på så sätt kunde utnyttja kommunens vanligaste idrottsanläggningar gratis eller för en nominell avgift. I så gott som varje kommun fanns åtminstone en yrkesverksam person inom motion och idrott. I snitt fanns det en idrottsanläggning per nio tusen invånare. Delaktighet: Speciellt i stora kommuner finns gemensamma organ för motions- och idrottsväsendet samt för idrottsorganisationerna. Då är det möjligt för föreningar och förbund att påverka utvecklingen av hälsofrämjande motion och idrott i kommunerna. Kommunerna hade också aktivt samlat in klientresponser av de personer som använde motionsanläggningarna och -tjänsterna. Dock hade bara en liten del av kommunerna behandlat den insamlade informationen. Kärnfunktioner inom motionsfrämjande verksamhet för hela befolkningen: Speciellt för den åldrande delen av befolkningen hade kommunerna arrangerat rådgivning som omfattar motion och idrott samt motionsgrupper. Personer med invandrarbakgrund och ungdomar utan studieplats är de som ofta inte nåddes av rådgivningstjänsten och som inte deltog i motionsgrupper.

Resultaten av den här informationsinsamlingen befäster de tidigare resultaten kommunernas varierande praxis inom hälsofrämjande motion och idrott. Speciellt skiljer sig stora och små kommuner inom många delområden. Syftet med föreliggande rapport är att synliggöra utvecklingsprojekt som främjar hälsofrämjande motion och idrott i kommunerna samt att bidra till att skapa enhetliga verksamhetsmodeller och överensstämmande praxis. Syftet är att vartannat år samla in information. På det här sättet kan kommunerna själv följa upp hur olika former av hälsofrämjande motion och idrott verkställs. Då blir det möjligt för kommunerna att sträva efter ökad kvalitet i sin verksamhet.

Abstract

In 2006, the National Institute for Health and Welfare (THL) (formerly the National Research and Development Centre for Welfare and Health (STAKES)) launched, at the request of and funded by the Ministry of Social Affairs and Health, a Benchmarking of Local Health Promotion Capacity project (TedBM), with the aim of developing a harmonised, systematic follow-up and benchmarking model for health promotion that would cover all municipalities and municipal services in Finland. The key objective of the project is to use comparable indicators to describe the actions undertaken by municipalities in health promotion.

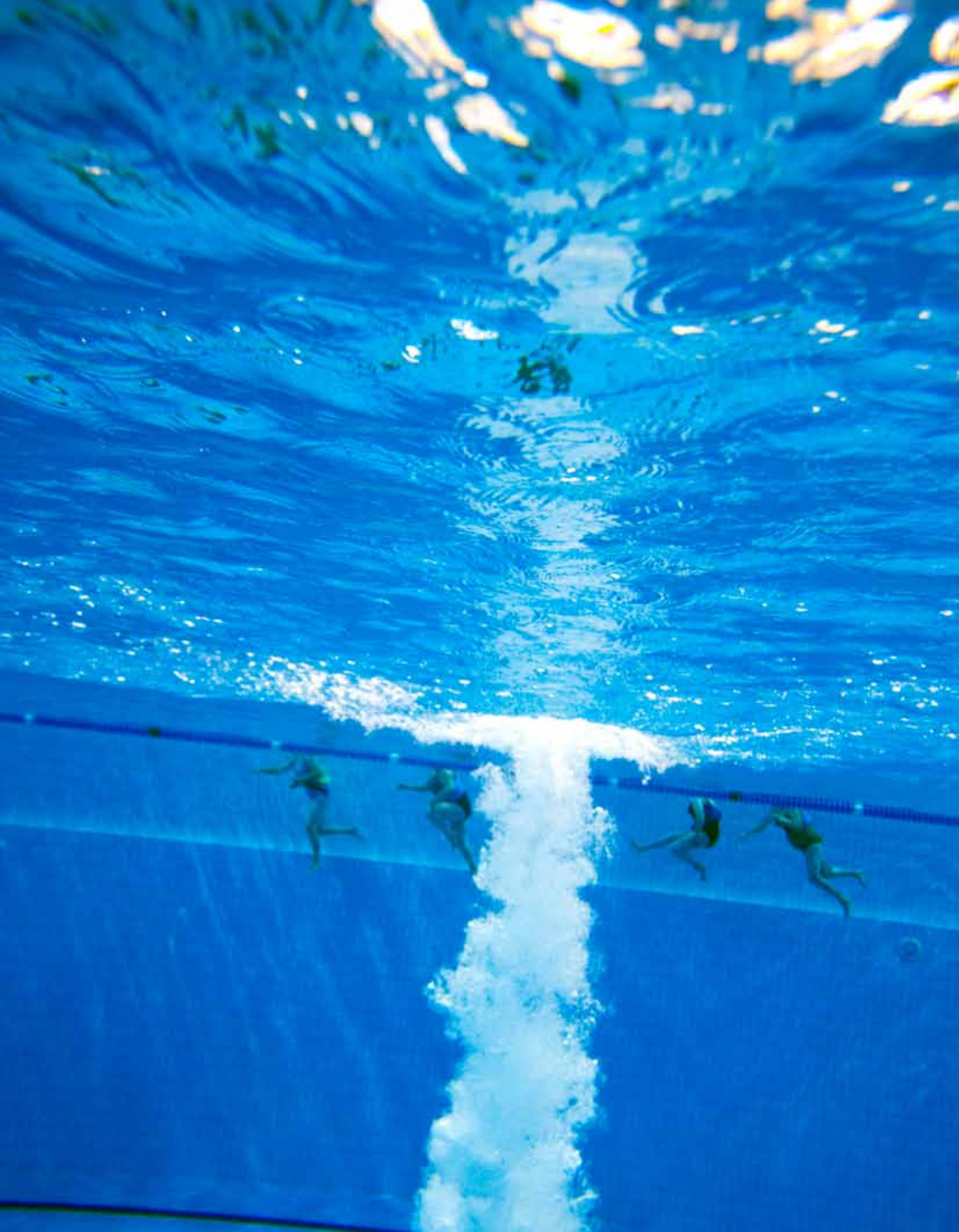
In 2010, THL gathered data on health-enhancing physical activity from the sports departments of municipalities. The data comprised information on the actions of municipalities (their own service provision and/or contracted services) to create opportunities for and to develop health-enhancing physical activity (Sports Act, section 2). The collection of data was carried out in co-operation between the Sports Division of the Ministry of Education and Culture, the Association of Finnish Local and Regional Authorities, the Fit for Life Programme, and the National Institute for Health and Welfare. The purpose of the data collection was to support the implementation of the measures that were provided for in the Government resolution on policies promoting sport and physical activity. The promotion of health-enhancing physical activity within the activities undertaken by municipalities is examined from six perspectives: the commitment of the organisation, management, follow-up of physical activity, available resources and competencies, participation and other core activities.

A data collection questionnaire on health-enhancing physical activity was sent to all Finnish municipalities (342). By August 2010, 268 municipalities (79%) had returned the questionnaire. In addition to the questionnaire, information on sports and exercise facilities was compiled from the national sports and exercise facility database (the LIPAS database, University of Jyväskylä) and information on the costs of sports and exercise from data provided by Statistics Finland.

The elected bodies in charge of sports and exercise activities varied from one municipality to other, and only larger ones had Sports Committees. Commitment: Fewer than half of the municipalities had included the promotion of physical activity in their municipal strategies. Furthermore, only slight attention had been paid to discussing programmes and recommendations on promoting physical activity among the elected officials or the management team of the sports departments. Only a little over one-third of the municipalities had drawn up a separate exercise strategy or plan. One-fourth of the municipalities had not drawn up a welfare report or similar document. Management: Half of the municipalities reported that the elected officials had decided on measures that aimed to promote physical activity by the public on a wide scale. These measures included the construction of sports and exercise facilities, free admission to sports and exercise facilities and the development of sports supervision. In addition, around a half of the municipalities

had evaluated which sports facilities were the most beneficial to promoting the health of local residents. This evaluation had an impact on how resources were allocated among different sports facilities, especially in large municipalities. Follow-up and evaluation: Approximately two-thirds of the municipalities followed up on an annual basis on user information from sports facilities and information on children and young people participating in sports club activities. Approximately one-third of the municipalities also followed up on other information on the physical activity of local residents and their satisfaction with municipal sports services. A majority of the municipalities also drew up a summary of the numbers of children participating in sports clubs and the local residents' satisfaction with sports services. Resources: The contribution paid by sports organisations in funding the actual costs of maintenance and capital expenditure of sports facilities varied depending on the facility. In Southern Finland, sports facilities were less likely to be completely free for sports clubs compared with the country in general. Services for adult users were more expensive than those for children and young people. Municipalities often had a discount card or something similar in use, offering special groups admission to the major sports facilities in the municipality either for free or a nominal sum. Nearly all municipalities employed at least one professional in the field of sports and exercise. The capacity in sports facilities was nine places per thousand residents on average. Participation: In large municipalities, in particular, there were joint bodies formed by the sports department and sports organisations, through which the organisations had the opportunity to contribute to the development of health-enhancing physical activity in the municipality. Municipalities had also actively gathered feedback from customers of sports facilities and services. However, only a small number of municipalities had processed the feedback that had been gathered. Core activities promoting the physical activity of the entire population: Municipalities have provided advice and physical activity groups, especially for the elderly. The groups that benefitted the least from targeted advice and physical activity groups were those with an immigrant background and young people who were not enrolled in any educational institution.

The results of the present data collection support existing knowledge on the various health-enhancing practices in municipalities. Large and small municipalities differ significantly from each other in many respects. The aim of this report is to highlight the development targets for health-enhancing physical activity in municipalities and to help create harmonised operating principles and practices. A future aim is also to establish data collection as a biannual practice through which municipalities can themselves monitor the practices for promoting health-enhancing physical activity and thus endeavour to establish increasingly successful operations in the sector.

Lukijalle

Väestön terveyden edistäminen on ollut Suomessa kuntien tehtävänä 1800-luvun puolivälistä alkaen. Vaikka terveyden edistämistä kunnissa ovat viimeisten vuosikymmenten aikana ohjanneet monet sekä kansalliset että kansainväliset lait ja ohjeistukset, Suomeen ei kuitenkaan ole muodostunut yhtenäistä käsitteellistä viitekehystä kunnan tehtävistä väestön terveyden edistämiseksi. Myöskään laajoja tutkimushankkeita kuntien toimista väestön terveyden edistämiseksi ei ole tehty.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) (ent. Stakes) käynnisti vuonna 2006 sosiaali- ja terveysministeriön toimeksiannosta ja tukemana Terveyden edistämisen vertailutietohankkeen (TedBM), jonka tavoitteena on ollut kehittää kaikki kunnat kattava, yhtenäinen ja suunnitelmallinen kuntien sekä kuntapalveluiden terveyden edistämisen seuranta- ja vertailuanalyysijärjestelmä. TedBM-hankkeen keskeinen haaste on ollut kuvata vertailukelpoisilla tunnusluvuilla kunnan toimintaa väestön terveyden edistämiseksi. Tavoitteena on ollut rakentaa viitekehys, jonka kautta on mahdollista kuvata väestön terveyden edistämistä kaikilla kunnan toimialoilla. Hankkeen tarkoitus on tehdä kunnissa tehtävä terveydenedistämistyö näkyväksi ja sitä kautta auttaa myös kuntia tunnistamaan mahdolliset kehittämishaasteet sekä näyttää osa-alueet, joilla on onnistuttu.

Liikunnan edistäminen kuuluu olennaisena osana kunnan terveydenedistämistyöhön. Terveyttä edistävän liikunnan lisääminen on liikuntalaissa määritelty yhdeksi kuntien liikuntatoimen keskeisistä tehtävistä. Itsehallinnollisina yhteisöinä kunnat voivat kuitenkin itse määritellä tavat, joilla ne huolehtivat tästä tehtävästä. Tällöin kunnan oma näkemys eri väestöryhmien palvelutarpeista ja palveluiden tuottamisen tavasta on oleellinen.

Vuonna 2010 THL keräsi terveyttä edistävään liikuntaan liittyviä tietoja kuntien liikuntatoimelta. Tietoja kerättiin kuntien toiminnasta (oma toiminta ja/tai ostopalvelu) terveyttä edistävän liikunnan kehittämiseksi ja sen edellytysten luomiseksi (liikuntalaki 2§). Tiedonkeruu toteutettiin opetus- ja kulttuuriministeriön liikuntayksikön, Suomen Kuntaliiton, Kunnossa Kaiken Ikää -ohjelman ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen yhteistyönä. Opetus- ja kulttuuriministeriön osalta tiedonkeruu kuului valtion liikuntaneuvoston toteuttaman liikuntapoliittisten toimenpiteiden vaikutusten arviointityön tiedonkeruuseen. Tiedonkeruun tarkoituksena oli myös tukea niiden toimenpiteiden toteuttamista, jotka on kirjattu valtioneuvoston periaatepäätöksen liikunnan edistämisen linjoista. Terveyttä edistävää liikuntaa kunnan toiminnassa tarkastellaan kuudesta näkökulmasta, jotka ovat organisaation sitoutuminen, johtaminen, liikunta-aktiivisuuden seuranta, käytössä olevat voimavarat ja osaaminen, osallisuus sekä muut ydintoiminnot. Tiedonkeruulomake terveyttä edistävää liikunnasta lähetettiin kaikkiin Suomen kuntiin (342 kuntaa). Elokuuhun 2010 mennessä tiedot saatiin 79 % kunnista. Toteutetun tiedonkeruun tulokset kuvataan tässä raportissa. Lisäksi raportoidaan kuntien liikuntapaikkoihin liittyviä tietoja rekisteripohjaisesta valtakunnallisesta liikunnan paikkatietojärjestelmästä (Jyväskylän yliopisto, www.liikuntapaikat.fi) sekä liikunnan ja urheilun kustannuksia Tilastokeskuksen tiedoista.

Saatuja tuloksia tarkastellaan sekä koko maan osalta että kunnan väestöpohjan, tilastollisen kuntaryhmittymisen ja liikunnasta vastaavien ELY-keskusten toimialueiden (ELY-alue) mukaisissa ryhmissä. Väestöpohjan mukaan kunnat on jaettu viiteen luokkaan. Tilastokeskuksessa kehitetyssä kuntaryhmittymyksessä kunnat jaetaan kaupunkimaisiin, taajaan asuttuihin ja maaseutumaisiin. Kaupunkimaisissa kunnissa suurimman taajaman väkiluku on vähintään 15000 tai vähintään 90 % kunnan väestöstä asuu taajamissa. Taajaan asutuissa kunnissa suurin taajama on vähintään 4000 asukasta ja vähintään 60 % kunnan väestöstä asuu taajamissa. Kunnat, jotka eivät täytä näitä kriteerejä, luokitellaan maaseutumaisiksi. Liikunnasta vastaavia ELY-keskuksia on 6. Lisäksi Ahvenanmaan kuntia tarkastellaan omana ryhmänään.

Haluamme kiittää opetus- ja kulttuuriministeriön liikuntayksikköä, Kunnossa Kaiken Ikää -ohjelmaa sekä Suomen Kuntaliittoa yhteistyöstä tämän TedBM-osahankkeen suunnittelu-, toteutus- ja raportointivaiheessa. Lisäksi kiitämme kaikkia kyselyyn vastanneita kuntia ja erityisesti Espoon, Helsingin, Jyväskylän ja Turun liikunta-toimen asiantuntijoita arvokkaasta yhteistyöstä tiedonkeruun ja tunnuslukujen suunnittelussa ja laatimisessa.

Tampereella marraskuussa 2010

TedBM-tiimi

Terveyttä edistävä liikunta

Terveysliikunta -käsitteellä tarkoitetaan yleensä kaikkea fyysistä aktiivisuutta, jolla on terveyttä edistäviä tai ylläpitäviä vaikutuksia ilman liialliseen tai liian intensiiviseen urheiluun liittyviä vaaroja. Terveysliikunta voidaan jakaa arkiliikuntaan ja kuntoliikuntaan. Arkiliikuntaan katsotaan kuuluvan myös harrastusten ulkopuolinen fyysinen aktiivisuus (esim. työmatkakävely, pihatyöt). Kuntoliikunta poikkeaa arkiliikunnasta tavoitteellisuutensa perusteella. Sitä harrastetaan fyysisen kunnon ylläpitämiseksi tai parantamiseksi. Kuntoliikunta kehittää arkiliikuntaa tavoitehakisemmin hengitys- ja verenkiertoelimistöä ja/tai tuki- ja liikuntaelimistöä. (Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2008:14.)

Jotta ihmisten terveyttä voitaisiin edistää liikunnan avulla, on tunnettava, minkälaista liikuntaa tarvitaan haluttujen terveysvaikutusten aikaan saamiseksi. Tämän hetkiset terveysliikuntasuositukset perustuvat tieteellisen tutkimuksen kautta saatuun näyttöön liikunnan ja terveyden annos-vastesuhteista. Jo 1970-luvun loppupuolella Yhdysvalloissa laadittiin liikuntasuositus, jonka mukaan ihmisten tulisi harrastaa vähintään kolme kertaa viikossa hengästymiseen ja hikoiluun johtavaa liikuntaa, kertasuorituksen kestäessä noin 20–60 minuuttia. Tämän suosituksen taustalla oli kehittää ja ylläpitää hengitys- ja verenkiertoelimistön toimintaa. Tämänhetkinen uusi tutkimusnäyttö tukee näitä aiemmin annettuja suosituksia kohtuullisen kuormittavasta terveysliikunnasta. Lisäksi uusissa tutkimuksissa painotetaan, että liian vähäisen liikunnan aiheuttamaa sairastuvuutta voidaan vähentää jo reippaalla kävelyllä, jota tulisi harrastaa vähintään edellä mainittu kolme

kertaa viikossa. Uusissa suosituksissa reipasta kävelyä pidetäänkin varsinaisen kuntoilun vaihtoehtona. Lisäksi uudet terveysliikuntasuositukset korostavat lihaskuntoharjoittelun tärkeyttä kestävyysliikunnan rinnalla. Erityisen tehokkaaksi liikunta on todettu sydän- ja verisuonisairauksien hoidossa sekä niiden riskitekijöiden, kuten verenpaineen ja veren rasvarvojen alentamisessa. Liikunnan vaikutukset tuki- ja liikuntaelimistöön ovat moninaisia ja myönteisiin vaikutuksiin tarvittava liikunnan annos-vastesuhde vaihtelee suuresti elimistön osasta riippuen. (Fogelholm & Oja 2006, Oja 2006, Haskell ym. 2007, Nelson ym. 2007.)

Terveyttä edistävän liikunnan erityispiirre on kuormittavuuden kohtalaisuus (40–60% maksimaalisesta hapenkulutuksesta). Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että valtaosa aikuisväestöstä pystyy liikkumaan tehokkaasti ja turvallisesti, mikä on merkittävä ominaispiirre kansanterveyden edistämisen kannalta. Toinen terveyttä edistävän liikunnan erityispiirre on liikunnan suuri toistotiheys, jolla tarkoitetaan sitä, että terveysliikunnan tulisi olla lähes päivittäistä. Päivittäisen liikunnan voi jakaa useampaan osaan. Viimeaikaiset tutkimukset osoittavat, että jo esimerkiksi puolen tunnin päivittäinen liikunta pätkittynä kymmenen minuutin jaksoihin parantaa terveyttä. (Fogelholm & Oja 2006.)

Terveysliikunnan kohteina ovat kaiken ikäiset, mutta eri-ikäisten liikuntaa edistetään usein erilaisilla toimenpiteillä. Tämän hetkisen kirjallisuuden perusteella näyttää siltä, että lasten ja nuorten fyysisen aktiivisuuden tulisi olla aikuisia runsaampaa. Lapsille suositeltavan liikunnan tulisi olla monipuolista ja

suurelta osin leikkimielistä. Monipuolinen liikunta auttaa muun muassa motoristen perustaitojen oppimisessa. (Fogelholm 2006.) Opetusministeriö ja Nuori Suomi ry (2008) ovat laatineet Fyysisen aktiivisuuden suositukset kouluikäisille. Tämän perussuosituksen mukaan 7-18-vuotiaiden tulisi liikkua vähintään 1-2 tuntia päivässä monipuolisesti ja ikään sopivalla tavalla. Yli kahden tunnin pituisia istumiskauskoja tulisi välttää. Lisäksi ruutuaikaa viihdemedian ääressä saisi olla korkeintaan kaksi tuntia päivässä.

Käytettävissä olevan tutkimustiedon perusteella lapsena ja nuorena liikunta tukee kasvua ja kehitystä, aikuisena liikunta ehkäisee erilaisia sairauksia, ikääntyvillä liikunta auttaa säilyttämään toimintakykyä sekä voi turvata itsenäistä kotona selviytymistä. Terveysliikunnan edistäminen ja fyysisesti aktiivisen elämäntavan lisääminen koko väestössä ja erityisesti passiivisen väestön keskuudessa tuleekin olla kuntien keskeinen liikunta- ja terveystavoitteellinen tavoite (Sosiaali- ja terveysministeriön komiteamietintö 2001:12).

Liikunta- ja terveysalan päätöksentekijöiden keskuudessa terveystavoitteiden ymmärrettäminen hyvin monella tavalla. Terveystavoitteiden ja liikunta-alan päättäjien sekä muiden poliittisten päätöksentekijöiden käsitykset terveyttä edistävästä liikunnasta voivat olla keskenään hyvinkin erilaisia. Myös käsitteen tunnettuudessa on havaittu selkeitä eroja. Erityisesti paikallistason poliittisilla päätöksentekijöillä on todettu olevan epäselvä kuva siitä, mitä terveystavoitteella tarkoitetaan. (Stahl ym. 2001.)

Terveyttä edistävää liikuntaa ohjaavat lait, asetukset ja suositukset

Suomen perustuslain (731/1999) mukaan liikunta luetaan sivistyksellisiin perusoikeuksiin. Kansanterveyslain (66/1972) mukaan kunnilla on vastuu kansanterveystyöstä, jolla tarkoitetaan muun muassa yksilöihin, väestöön ja elinympäristöön kohdistuvaa terveyden edistämistä. Kunnan tulee huolehtia asukkaiden terveysneuvonnasta sekä huolehtia terveysnäkökohtien huomioon ottamisesta kunnan kaikissa toiminnoissa sekä tehdä yhteistyötä terveyden edistämiseksi muiden kunnassa toimivien julkisten ja yksityisten tahojen kanssa. Myös kuntalaki (365/1995) velvoittaa kuntaa edistämään asukkaidensa hyvinvointia.

Liikuntalain (1054/1998) tarkoituksena on edistää väestön hyvinvointia ja terveyttä liikunnan avulla. Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa liikuntatoimen yleisestä johdosta, kehittämisestä ja yhteensovittamisesta yhteistyössä valtioneuvoston kanssa. Opetus- ja kulttuuriministeriön asiantuntijaelimenä liikuntalain mukaisissa tehtävissä on valtion liikuntaneuvosto. Yleisten edellytysten luominen liikunnalle on valtion ja kuntien tehtävä. Liikuntalain mukaan kuntien tulee luoda edellytyksiä kuntalaisten liikunnalle kehittämällä terveyttä edistävää liikuntaa, tukemalla kansalaistoimintaa, tarjoamalla liikuntapaikkoja sekä järjestämällä liikuntaa ottaen huomioon myös erityisryhmät. Liikunnan järjestämisestä vastaavat pääasiassa liikuntajärjestöt.

Terveyttä edistävän liikunnan neuvottelukunta ja valtion ravitsemusneuvottelukunta ovat yhdessä

sosiaali- ja terveysministeriön kanssa valmistelleet periaatepäätöksen terveyttä edistävän liikunnan ja ravinnon kehittämislinjoista (Sosiaali- ja terveysministeriön esitteitä 2008:10) sekä sen toimeenpanosuunnitelman kuluvalle hallituskaudelle. Valmistelussa on ollut mukana myös kansanterveyden neuvottelukunta, valtion liikuntaneuvosto sekä työterveyshuollon neuvottelukunta. Keskeistä on ollut eri hallinnonalojen ja sidosryhmien yhteistyö. Valtioneuvosto asettaa terveyttä edistävän liikunnan ja ravinnon edistämisen pää tavoitteiksi väestön terveyden edistämisen ja sairauksien ehkäisyn siten, että terveytensä kannalta riittävästi liikkuvien määrä kasvaa ja liikunnasta syrjäytyneiden määrä vähenee. Tavoitteena on, että ravitsemussuositusten mukaisesti syövien määrä kasvaa. Lisäksi tähdätään ylipainon ja lihavuuden sekä muiden ravintoon ja riittämättömään liikuntaan liittyvien terveyshaittojen vähenemiseen ja terveyttä edistävien ruoka- ja liikuntatottumusten yleistymiseen erityisesti huonommassa sosioekonomisessa asemassa olevilla väestöryhmillä. Terveyttä edistävää liikuntaa ja terveellistä ravitsemusta edistetään vaikuttamalla kulttuuriin, elinympäristöön, olosuhteisiin, tuotteisiin ja rakenteisiin, varmistamalla, että kaikilla väestöryhmillä on riittävästi tietoja ja taitoja terveyttä edistävän elämäntavan pohjaksi sekä kannustamalla, tukemalla ja ohjaamalla yksilöitä ja yhteisöjä, erityisesti heikommassa asemassa olevia. Periaatepäätöksessä on linjattu tavoitteet ja kehittämislinjat eri ikä- ja väestöryhmille (lapset ja nuoret, opiskelu- ja

työikäiset sekä ikääntyneet) paikallistason päätöksentekoon, muuhun arkiympäristön kehittämiseen, eri ammattiryhmien kouluttamiseen sekä seurantaan ja tutkimukseen. (Sosiaali- ja terveysministeriön esitettä 2008:10.)

Valtioneuvoston periaatepäätös liikunnan edistämisen linjoista (Opetusministeriön julkaisuja 2009:17) kuvaa liikunnan edistämisen linjoja julkisen hallinnon näkökulmasta. Tämä periaatepäätös käsittelee liikunnan kenttää kokonaisuudessaan, mutta se tukee myös edellä kuvatun terveyttä edistävän liikunnan ja ravinnon periaatepäätöksen linjauksia. Valtioneuvoston periaatepäätös liikunnan edistämisen linjoista korostaa, että liikunnallisuuden lisäämiseksi tarvitaan eri hallinnonalojen sitoutumista liikunnan edistämiseen, yhteistyön tehostamista eri kansalaisjärjestöjen kanssa sekä kansalaisten liikunnallisen omavastuun lisäämistä. Erityisesti tämä eri hallinnonalojen yhteistyön merkitys korostuu kansalaisten elämänsä alkua ja loppuvaiheissa (mm. kouluympäristöt lapsilla ja nuorilla, sosiaali- ja terveystoimi ikääntyneillä). Periaatepäätös liikunnan edistämisen linjoista korostaa myös liikunnan kustannustehokkuuden parantamista kansalaisten omaa aktiivisuutta lisäämällä. Lisäksi tarvitaan pysyvä arviointijärjestelmä sekä luotettavat indikaattorit, joiden kautta voidaan seurata liikuntakulttuurin tilaa, kehitystä ja yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Kulttuuri- ja urheiluministeri on asettanut neuvottelukunnan (LED-neuvottelukunta) edistämään tämän periaatepäätöksen toteutumista. Neuvottelukunnan (toimikausi 15.3.2009–14.3.2012) tehtäviin kuuluu koordinoita, seurata ja varmistaa periaatepäätöksen toimeenpanoa, tehdä esityksiä ohjelman priorisoinnista ja täydentämisestä, tehdä ehdotuksia rahoituksesta, tukea asiantuntemuksellaan periaatepäätöstä sekä vahvistaa eri tasoilla tehtävää poikkihallinnollista yhteistyötä.

Kuten edellä on kuvattu, kuntien tehtävänä on luoda edellytyksiä kuntalaisten päivittäiselle liikunnalle. Sosiaali- ja terveysministeriön, opetus- ja kulttuuriministeriön, liikenne- ja viestintäministeriön, ympäristöministeriön sekä Suomen Kuntaliiton yhteistyönä on Terveyttä edistävän liikunnan neuvottelukunnan (TELI-neuvottelukunta) asettamassa kuntatyöryhmässä laadittu kuntia varten suositukset

liikunnan edistämisestä. ”Suositukset liikunnan edistämiseksi kunnissa” -julkaisu on tarkoitettu työvälineeksi kuntajohdolle, niin luottamusmiesjohdolle kuin virkamiesjohdolle, sekä liikunnan kannalta keskeisten toimialojen johdolle (Sosiaali- ja terveysministeriön esitettä 2010:3). Suositusten tavoitteena on kannustaa kuntia tekemään liikunnasta keskeinen strateginen valinta. Suositukset tähtäävät siihen, että kuntien johto on tiedostanut liikunnan merkityksen kuntalaisten terveydelle ja hyvinvoinnille sekä tasavertaisuudelle ja osallisuudelle. Lisäksi kunnan johdon tulee seurata kuntalaisten liikunta- ja terveystoimintaa säännöllisin väliajoin tutkimusten ja selvitysten avulla. Jokaisessa kunnassa tulisi laatia liikunta- ja hyvinvointistrategia osana kuntasuunnitelmaa. Tehtyjen päätösten vaikutuksia kuntalaisten terveyteen ja hyvinvointiin tulee seurata kaikilla kunnan toimialoilla. Laaditun suosituksen mukaan kunnassa tapahtuva liikunnan edistäminen on osa laajempaa terveyden edistämistä, jossa kunnan eri toimialojen rooli liikunnan edistämiseksi on sovittu ja toimialojen johto on omalta osaltaan sitoutunut edistämään liikuntaa. Eri toimialoille tuleekin varmistaa resurssit, joiden kautta terveyttä edistävää liikuntaa voidaan luoda. Kunnan johdon tulee myös tukea työntekijöidensä liikuntaa ja erityisesti aktivoida niitä, jotka liikkuvat terveytensä kannalta liian vähän. Tähän päästään muun muassa huolehtimalla erilaisten työpaikka- ja työmatkaliikuntaan liittyvien kannustimien luomisesta. Kunnan johdon tulee myös edistää lasten ja nuorten turvallista koulumatkaliikuntaa. (Sosiaali- ja terveysministeriön esitettä 2010:3.)

Kunnan liikuntatoimelle kohdennetuissa suosituksissa TELI-neuvottelukunnan asettama kuntatyöryhmä esittää, että kunnan oman liikunnanohjauksen painopiste tulisi olla terveys- ja erityisliikunnassa. Lisäksi kunnassa tulisi olla määritelty eri väestöryhmien liikunnan palvelutarpeet ja kunnalla tulisi olla organisoidut keinot palvelujen järjestämiseksi. Kunnan liikuntapaikkarakentamisen merkittävä osa tulee olla kohdennettuna hankkeisiin, jotka palvelevat terveyttä edistävää liikuntaa ja mahdollisimman monen kuntalaisen liikunnan harrastusta. Myös asuinalueiden suunnittelussa tulee ottaa huomioon arki- ja lähiliikuntapaikat. Kevyen liikenteen väylien suunnittelussa tulee huomioida niiden monipuolinen

käyttö. Kunnan liikuntatoimen tuleekin osallistua aktiivisesti maankäytön, liikenteen ja ympäristön rakentamisen suunnitteluun ja kehittämiseen. (Sosiaali- ja terveysministeriön esitteitä 2010:3.)

TELI-neuvottelukunta suosittaa, että kuntien sosiaali- ja terveystoimessa liikunnan tulisi olla osa sairauksien ehkäisyä, hoitoa ja kuntoutusta. Lapsiperheiden hyviä liikunta- ja ravitsemustottumuksia tuetaan muun muassa äitiys- ja lastenneuvolassa. Myös päivähoidon ja koulujen henkilökunnalla tulee olla riittävästi tietoa terveyttä edistävästä liikunnasta ja sen edistämisestä. Myös ikääntyneiden mahdollisuus liikunnan harrastamiseen sekä koti- että laitosoissa tulee turvata. Kunnan kulttuuritoimen tehtävänä on tehdä aktiivisesti yhteistyötä liikuntatoimen kanssa muun muassa järjestämällä yhteisiä tapahtumia, suunnittelemalla yhdistettyjä kulttuuri- ja liikunta- reittejä sekä järjestämällä kulttuuri- ja liikuntatilaisuuksia. Kunnan teknisellä toimella on myös suuri rooli terveyttä edistävien liikuntapaikkojen kehittäjänä. (Sosiaali- ja terveysministeriön esitteitä 2010:3.)

Valtionhallinnon tiedon tarpeet liikuntapolitiikan suunnittelussa ja ohjauksessa

Julkisen ohjauksen näkökulmasta liikunnan arvo-pohja perustuu aiemmin mainittuihin kansallisiin lakeihin ja säädöksiin. Valtion tulee olla tietoinen toimiansa vaikuttavuudesta ja kyetä arvioimaan liikuntapalveluiden riittävyttä, kohdentumista, laatua ja tehokkuutta sekä koko valtakunnan että kuntien paikallistasolla. Liikunnan edistämisen seurantaan ja arviointiin ei kuitenkaan ole toistaiseksi onnistuttu luomaan systemaattista ja vakiintunutta arviointijärjestelmää, jolla voitaisiin luotettavasti seurata liikuntakulttuurin tilaa ja kehitystä. Koska väestön liikuntatoiminta tapahtuu pääasiassa julkisen hallinnon ulkopuolella järjestöissä, tehtyjen liikuntapäätösten arviointi edellyttää sekä julkisen sektorin että järjestöjen seuranta ja arviointia. (Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2008:14.)

Liikunnan valtionhallinnolla tarkoitetaan opetus- ja kulttuuriministeriötä, sen liikuntayksikköä, aluehallintoa ja valtion liikuntaneuvostoa (Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2006:20). Valtion liikuntaneuvoston tehtävänä on muun muassa valtionhallinnon toimenpiteiden vaikutusten arviointi liikunnan alueella. Liikuntalain suoria tai välillisiä vaikutuksia kansalaisten liikuntakäyttäytymiseen on ollut kuitenkin vaikea arvioida. Liikuntaneuvosto on teettänyt 2000-luvulla yksittäisiä kuvauksia ja selvityksiä liikuntakulttuurin eri osa-alueilta, mutta selvitykset eivät sisällä arvioita päätöksenteon vaikutuksista. Tehdyt selvitykset soveltuvatkin lähin-

nä arvioinnin taustatiedoiksi. (Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2008:14.)

Liikuntahallinnossa on pyritty siirtymään strategiseen tiedolla johtamiseen. Tällä tarkoitetaan toimialojen johtamista tulevaisuussuuntautuneesti sekä liikuntakulttuurin kehitystä ennakoiden. Lisäksi strategisessa tiedolla johtamisessa käytetään päätöksenteon ja sen valmistelun pohjana liikunta-alaa koskevaa tutkimus-, selvitys- ja kokemustietoa (Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2006:20). Vuonna 2006 opetusministeriön asettama työryhmä tarkasteli strategisen tiedolla johtamisen kehittämistä liikunnan valtionhallinnossa. Keskeisiksi tiedon välittymisen ongelmiksi nimettiin tiedonvälityksessä toimivien tahojen ja niiden toimintojen eriytyneisyys ja hajanaisuus. Tiedon tarpeet eivät välity tiedon tuottajille eikä tiedon tuottajien tarjonta välity tietoa tarvitseville. Työryhmä suosittelikin tiedonvälityksen edistämiseksi muun muassa yhteistyön tiivistämistä valtionhallinnon ja muiden toimijoiden välille, tiedotuksen lisäämistä, liikuntatiedon portaalin perustamista ja tietovarannon keräämistä yhteen paikkaan. (Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2008:14.)

THL pyrkii TedBM-hankkeen kautta vastaamaan osaltaan näihin esitettyihin haasteisiin. Terveyden edistäminen kunnan liikuntapalveluissa on TedBM-hankkeen osahanke, jonka tavoitteena on määrittää, miten kuntien velvollisuutta kehittää terveyttä edis-

tävää liikuntaa voidaan mitata ja mitkä ovat kuntien liikuntatoimen ydintehtävät koko väestön terveyttä edistävän liikunnan näkökulmasta. Hankkeen kautta kerättävää tietoa terveyttä edistävästä liikunnasta voidaan käyttää tiedolla johtamisen tukena. Valtion liikuntahallinnossa kunnilta kerättyjä tietoja voidaan hyödyntää pohdittaessa kuntien tiedon tarpeita. Myös kunnat voivat tulosten kautta löytää uusia keinoja parantaa toimintaansa. Hankkeen tarkoituksena on kehittää järjestelmällinen toimintamalli, jonka avulla voidaan löytää kunnan liikuntatoimelta kerätyistä aineistosta pienin mahdollinen muuttujajoukko, joka kattavasti ja vertailukelpoisesti kuvaa kuntien ja kuntayhtymien toimintaa väestön terveyttä edistävän liikunnan edistämiseksi. (Ståhl ym. 2010.)

Terveyttä edistävä liikunta kunnan poliittisessa päätöksenteossa

Väestön jokapäiväiseen liikkumisaktiivisuuteen ja harrastusliikuntaan voidaan vaikuttaa terveys- ja liikuntapoliittisella päätöksenteolla. Edellä lueteltujen lakien säätämänä terveyttä edistävän liikunnan tulee kuulua valtion ja kuntien toimintapolitiikkaan. Toimintapolitiikalla tarkoitetaan sitä, että toimintaa johtavat tahot sopivat eri osapuolten vastuualueista, tavoitteista ja toiminnoista, joilla asetettuihin tavoitteisiin päästään. Esimerkiksi kunnan toiminnassa tämä näkyy käytännössä siten, että poliittiset päätöksentekijät eli kunnanvaltuusto ja -hallitus ottavat kantaa kyseessä olevaan asiaan. Terveyttä edistävän liikunnan kohdalla tämä tarkoittaa sitä, että terveysliikunta ja sen edistäminen nostetaan poliittisen keskustelun ja päätöksenteon kohteeksi. Terveyttä edistävän liikunnan tavoitteita pidetään tällöin niin tärkeinä, että ne nousevat kunnan strategiseksi kysymyksiksi. (Paronen & Nupponen 2006, Vuori 2006).

Kunnat ovat merkittäviä liikuntapalveluiden tuottajia, ylläpitäjiä ja toimintaedellytysten luojia. Kansalaiset myös pitävät liikuntapalveluita tärkeinä. Kunnat ovat perinteisesti tuottaneet terveysliikuntapalveluja esimerkiksi rakentamalla uimahalleja ja muita liikuntapaikkoja, vaikuttamalla ulkoilu- ja virkistyspalveluiden sekä kevyen liikenteen väylien syntymiseen ja järjestämällä ohjattua liikuntaa. Lisäksi kuntien painopistealueina ovat olleet yhteistyö eri viranomaisten kanssa terveysliikunnan lisäämiseksi sekä arki- ja lähiliikuntamahdollisuuksien luominen

kuntalaisille. (Sosiaali- ja terveysministeriön komiteanmietintö 2001:12.)

Mikäli tavoitteena on edistää kunnan koko väestön terveyttä edistävää liikuntaa, on liikuntakäsitteen oltava laaja. Suuren yhteisön liikunnan edistämisessä on pyrittävä tunnistamaan niitä yhteisiä tekijöitä, jotka vaikuttavat mahdollisimman monen yhteisön, esimerkiksi kunnan, jäsenen halukkuuteen ja mahdollisuuksiin osallistua liikunnan harrastamiseen. Lisäksi kunnan poliittisille päättäjille on syytä korostaa liikunnan puutteen aiheuttamia ongelmia sekä liikunnalla saavutettavia hyötyjä. Maailman terveysjärjestö WHO:n laatimat terveyden edistämisen toimintalinjat sopivat hyvin edistämään myös yhteisöjen liikuntaa. Liikunnan edistämiseen sovellettuna näiden toimintalinjojen mukaan kuntien tulee laatia säännöllistä liikuntaa suosiva yhteiskuntapolitiikka ja noudattaa sitä. Lisäksi poliittisen päätöksenteon kautta tulee luoda säännöllistä liikuntaa suosiva ympäristö sekä ylläpitää sitä. Liikuntaa edistävien julkisten ja yksityisten tahojen toimintaa tulee tukea sekä liikuntaa edistäviä palveluja tulee kehittää. (Paronen & Nupponen 2006, Vuori 2006.)

Vaikka Suomessa terveyttä edistävää liikuntaa koskevat tiedot, asenteet ja arvot ovat yleisesti myönteisiä, sekä väestö että kuntien päättäjät tiedostavat edelleen puutteellisesti sen, millainen merkitys liikunnalla on yksilöille sekä koko yhteisölle. Tiedon lisääminen on siis oleellista, jotta poliittiset päätöksentekijät saadaan kohdistamaan riittävä huomio ja

resurssit terveyttä edistävään liikuntaan. Liikuntaa edistäviin toimenpiteisiin tarvitaan voimavaroja ja näiden käyttöön saamisessa poliittisten päätöksentekijöiden myötävaikutus on erityisen tärkeää. Tavoitteena olisi saada aikaan politiikkoja eli päätöksentekijöiden yleisluontoisia sopimuksia tavoitteista ja niiden saavuttamiseksi noudatettavista toimenpiteistä. (Vuori 2006.)

Liikunnan määrärahat ja henkilöstöresurssit

Valtion liikuntamäärärahat osoitetaan valtion budjetivaroista sekä veikkaus- ja raha-arpapeli voittovaroista. Vuonna 2008 valtion liikuntamäärärahat olivat yhteensä 106,7 miljoonaa euroa. Prosentuaalisesti eniten varoja osoitettiin liikunnan kansalaistoimintaan, jonka osuus määrärahoista oli lähes kolmannes. Kuntien liikuntatoimintaan, liikuntapaikkarakentamiseen ja liikunnan koulutuskeskuksille osoitettiin määrärahoja noin 15 % kullekin. (Opetusministeriön julkaisuja 2010:8.)

Kunnille myönnetään veikkausvoittovaroista valtionosuutta liikuntatoimen käyttökustannuksiin kunnan asukasmäärän ja asukasta kohden määrätyn yksikköhinnan perusteella (laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta 1705/2009). Kunnan valtionosuudeksi muodostuu 29,7 % siitä euromäärästä, joka saadaan kunnan asukasmäärän ja yksikköhinnan tulona. Vuonna 2007 yksikköhinta oli 10,80 €, vuonna 2008 10,90 €. Vuonna 2007 kuntien liikuntatoimen käyttökustannuksista valtionosuudet kattoivat noin 4 %. (Opetusministeriön julkaisuja 2010:8.) Liikuntalain (1054/1998) mukaan opetus- ja kulttuuriministeriö voi avustaa myös muuta alueellista liikunnan kehittämistyötä. Lisäksi valtion talousarvioon otetaan vuosittain määräraha avustusten myöntämiseksi liikuntapaikkojen ja niihin liittyvien vapaa-aikatiilojen perustamishankkeisiin. Avustuksilla edistetään erityisesti laajojen käyttäjäryhmien tarpeisiin tarkoitettujen liikuntapaikkojen rakentamista, hankkimista, peruskorjaamista ja varustamista.

Kuntien tavat toteuttaa liikuntapalveluja sekä kirjata niiden menoja vaihtelevat suuresti. Vertailu-

kelpoisen tiedon saaminen onkin hankalaa, sillä monissa kunnissa liikuntatoimi hoidetaan esimerkiksi vapaa-aikatoimen osana. Tällöin erillinen liikuntatoimen osuus on hankala erottaa tilinpäätöksestä. Lääninhallitusten liikuntatoimet keräsivät vuonna 2009 kunnilta tietoja liikuntatoimen talous- ja henkilöstöresursseista valtakunnallisesti yhtenäisellä lomakkeella. Tiedot saatiin 70 %:lta kunnista vuosien 2007 ja 2008 osalta sekä 75 %:lta vuoden 2009 osalta. Tiedonkeruuseen vastanneissa kunnissa asukasta kohden lasketut kunnan liikuntatoimen menot, jotka koostuvat käyttömenoista, kuten palkoista ja henkilösivukulusta, ulkoisista ja sisäisistä vuokrista, asiakas- ja muiden palvelujen ostoista, avustuksista, materiaalikustannuksista sekä liikuntapaikkojen rakentamis- ja kalustamismenoista, olivat vuonna 2007 108,30 € ja vuonna 2008 109 €. Kulut olivat kaupunkimaisissa kunnissa suurempia kuin taajaan asutuissa tai maaseutumaisissa kunnissa. Kaikkien vastanneiden kuntien yhteenlasketut käyttömenot olivat noin 392 miljoonaa euroa vuonna 2007, noin 406 miljoonaa euroa vuonna 2008 ja arvioiden mukaan vuodelle 2009 käyttömeno kasvaisivat noin 426 miljoonaan euroon. Liikuntapaikkojen rakentamiseen ja kalustamiseen kunnat käyttivät vuonna 2007 yhteensä lähes 95 miljoonaa euroa ja vuonna 2008 92 miljoonaa euroa. Vuodelle 2009 liikuntapaikkainvestointeihin oli kunnissa varattu hieman yli 87 miljoonaa euroa. Investointimenot vaihtelevat kunnissa kuitenkin suuresti vuosittain. (Opetusministeriön julkaisuja 2010:15.)

Lääninhallitusten liikuntatoimien toteuttamaan kyselyyn vastanneissa kunnissa liikuntatoimen toimialaan liittyvissä tehtävissä oli vuonna 2007 yhteensä 4111,4 henkilötyövuotta. Tuhatta asukasta kohden määrä oli 0,9 henkilötyövuotta. Vuosien 2007 ja 2008 välillä ei liikunnan kokonaishenkilöstömäärissä tapahtunut juurikaan muutoksia. Asukaslukuun suhteutettuna eniten liikuntatoimen henkilöstöä oli kaupunkimaisissa kunnissa. Hallintohenkilöstön osuus oli molempina vuosina noin 15 %, liikunnanohjauksen osuus 17–18% ja liikuntapaikkojen käyttö- ja kunnossapitohenkilöstön osuus reilu 60 %. Henkilöstöstä noin 80 % oli vakinaisia. (Opetusministeriön julkaisuja 2010:15.)

Terveydenedistämisasiivisuus (TEA)

Tutkimuksen keskiössä oleva käsite terveydenedistämisasiivisuus on johdettu kansainvälisestä ”health promotion capacity building” -käsitteestä. Kansainvälisessä kirjallisuudessa käsitettä alettiin käyttää 1990-luvun alkupuolella, kun tutkijat kiinnittivät yhä enemmän huomiota organisaatioiden ominaisuuksiin interventioiden toimeenpanijana. Kiinnostus organisaatioon terveyden edistäjänä heräsi, kun tutkijat yhä useammin törmäsivät siihen tosiasiaan, että tutkimusinterventioissa havaitut hyvät tulokset näyttivät katoavan, kun toiminta yritettiin siirtää osaksi normaalia organisaation toimintaa. Kun tutkijat ja tutkimusasetelma poistuivat, myös vaikutukset jäivät monesti verrattain vaatimattomiksi. Tällöin tutkijat kiinnostuivat organisaation ominaisuuksista, jotka mahdollisesti myötävaikuttavat siihen, että interventioiden tulokset säilyvät. Keskeisiä kysymyksiä, joihin etsittiin vastauksia olivat: Miten vahvistaa organisaatioiden kykyä/asiantuntijuutta a) ylläpitää ja aikaansaada vaikutuksia ja b) suunnitella ja käynnistää uusia toimia muiden ongelmien ratkaisemiseksi? (Hawe ym. 1997.)

Tästä kansainvälisestä käsitteestä johdettu suomenkielinen terveydenedistämisasiivisuus-käsite korostaa terveydenedistämisen olennaista ulottuvuutta: yhteisöllä/organisaatiolla on ominaisuuksia, joita voidaan yhdessä kutsua terveydenedistämisasiivisuudeksi ja näitä ominaisuuksia voidaan myös mitata. Näin saadaan painopiste siirtymään pelkästä terveyden ja hyvinvoinnin kuvaamisesta yhteisötasolle, niihin tietoisiin toimiin, joita tehdään terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Lisäksi voidaan kuvata

niitä yhteisön/organisaation tekijöitä, jotka vaikuttavat terveyden edistämisen kehitykseen.

Tässä työssä terveydenedistämisasiivisuuden mittaaminen on rajattu kuntien toimintaan väestönsä terveyden edistämiseksi. Tämä käytännöllinen rajaus on tehty suhteessa hankkeen käytettävissä oleviin resursseihin. Rajausta tehtäessä on tiedostettu mm. järjestöjen tai elinkeinoelämän merkitys väestön terveyteen vaikuttavina tahoina. Näiden rooli ja panos pyritään huomioimaan niissä yhteyksissä, joissa kunnalla on kosketuspintaa niiden toimintaan, esimerkiksi liikuntaseurat kunnan liikuntaa järjestävinä tahoina. Myös yksittäiset terveydenedistämistoiminnot, liittyen esimerkiksi tiettyihin sairauksiin, ovat edelleen oleellisia, mutta on erityisen tärkeää, että myös nämä toiminnot sovitetaan koko yhteisön toimintaan ja sen monimuotoisuuteen. Jotta organisaatio voisi toteuttaa tehokasta terveydenedistämistoimintaa, sitä tulee johtaa tehokkaasti kokonaisuutena. Lisäksi organisaatiolla tulee olla yhteinen tulkinta keskeisistä terveyden edistämiseen liittyvistä käsitteistä ja toiminnoista. Kunnassa tulisi olla ”riittävän” yhtenäinen näkemys esimerkiksi siitä, minkä tyyppisestä toiminnasta on kyse, kun puhutaan terveysliikunnasta, terveyttä edistävästä liikunnasta tai mitä tarkoittavat laajojen väestöryhmien liikuntapaikat. Ilman tätä ymmärrystä ei kunnassa voida tehokkaasti johtaa ja koordinoida eri hallintokuntien välistä terveysliikunnan edistämistyötä. Jotta terveydenedistämistyö olisi tehokasta, tarvitaan myös selkeä palautejärjestelmä, jolla organisaatio voi hallita toimintojaan sekä seurata tapahtuvia muutoksia. Terveydenedistä-

misen vertailutietojärjestelmän tuottama tieto pyrkii osaltaan vastaamaan tähän haasteeseen.

Terveydenedistämistäktiivisuutta mittaava ja kuvaava viitekehys on rakennettu siten, että se soveltuu kaikille kunnan toimialoille ja kaikkiin toimintoihin. Viitekehysten ulottuvuudet (puhutte myös näkökulmista samaa tarkoittavana asiana) kuvaavat organisaation yleisiä ominaisuuksia, jotka kaikki on huomioitava, jotta organisaatio voi toimia tehokkaasti. Jos jokin ulottuvuuksista jätetään huomioimatta, vaikuttaa se välittömästi muihin ulottuvuuksiin ja siten heikentää organisaation edellytyksiä toimia tehokkaasti. Vaikka mitattavat ulottuvuudet eli ominaisuudet ovat geneerisiä (kaikille yhteisiä), on mittaamisessa käytettävät tunnusluvut kehitettävä hallinnonala- ja substanssikohtaisesti. Kehitystyössä on päädytty kaiken kaikkiaan seitsemään toisiaan täydentävään terveydenedistämistäktiivisuutta kuvaavaan näkökulmaan. Nämä näkökulmat ovat sitoutuminen, johtaminen, väestön terveysseuranta ja tarveanalyysi, yhteiset käytännöt, osallisuus ja muut ydintoiminat. Sitoutuminen kuvaa strategiatasolla kunnan sitoutumista terveyden edistämiseen. Sitoutumista kuvataan muun muassa siten, millä tavalla terveysliikunnan edistäminen näkyy kunnan useamman vuoden kattavissa strategia- ja ohjelma-asiakirjoissa, toimialan vuosittaisissa talous- ja toimintasuunnitelmissa ja vastuuväestön määrittelyssä. Vastuuväestöllä tarkoitetaan tässä yhteydessä sitä väestöä, joka on toiminnan kohteena. Esimerkiksi liikuntatoimen vastuuväestöjä ovat kaikki kuntalaiset, liikunta- ja urheiluseurassa liikkuvat sekä erityisryhmät, joiden liikunta liikuntalain mukaan on erityisesti kuntien vastuulla. Johtaminen kuvaa ehkäisevän työn ja terveyden edistämisen vastuun organisointia, määrittelyä ja toimeenpanoa. Väestön terveysseuranta ja tarveanalyysi kuvaa vastuuväestöjen terveydentilan ja siihen vaikuttavien tekijöiden seuranta ja tarveanalyysiä väestöryhmittäin sekä niiden raportointia yksikön johtoryhmälle ja luottamushenkilöorganisaatiolle. Voimavarat kuvaa henkilöstön ja muiden voimavarojen mitoittamista. Yhteiset käytännöt kuvaa, missä määrin kunnassa on sovittu yhteisistä toimintakäytännöistä. Osallisuus kuvaa kuntalaisten mahdollisuuksia tutustua terveydenedistämistyön tavoitteisiin, ydinprosesseihin ja voimavaroihin sekä osallistua toiminnan kehittämiseen ja arviointiin.

Muut ydintoiminat määritellään toimialakohtaisesti. Ne kuvaavat terveyden edistämisen ydintoimintoja, joita jokaisessa kunnassa sillä kyseessä olevalla sektorilla tulisi toteuttaa. Tämän ulottuvuuden tavoitteena on kuvata soveltuvin osin myös terveydenedistämistyön volyymin ja kattavuutta (taulukko 1). Muiden ulottuvuuksien tunnusluvut kuvaavat pääasiassa organisaation prosessia (onko tehty terveydenedistämistäktiivisuuden näkökulmasta ”oikeita” asioita) ja toiminnan hallinnollista laatua sekä voimavaroja.

Viitekehysten eri ulottuvuuksia mittaavien tunnuslukujen tulee olla organisaatorakenteesta ja toiminnan järjestämistavoista riippumattomia. Tällöin saadaan vertailukelpoista tietoa eri kuntien välillä, mutta myös kunnan eri toimialojen kesken. Tämä antaa erityisesti kunnan johdolle ja luottamushenkilöille mahdollisuuden verrata eri toimialojen toimintaa keskenään suhteessa väestön terveyden edistämiseen. Lisäksi eri ulottuvuuksia tarkastelemalla nähdään, missä toiminnoissa on onnistuttu ja missä kehittämistä vielä tarvitaan. Tietosisältöjen määrittely, tiedonkeruu sekä raportointi on pyritty järjestämään niin, että prosessi koettaisiin kunnissa hyödylliseksi. Tiedonkeruussa on pyritty tiivistämään kerättävä tieto oleellisimpaan ydintietoon, joka kuitenkin kuvaa kunnissa tehtävää toimintaa monipuolisesti.

Tämän sosiaali- ja terveysministeriön toimeksiantosta käynnistyneen toiminnan keskeisenä tavoitteena on tehdä terveyden edistäminen kunnissa näkyväksi. Käytännössä tämä tapahtuu tulosten julkistamisella TEAviisarissa (www.thl.fi/TEAviisari), joka on kunnan toimintaa kuntalaisten terveyden edistämiseksi kuvaava, kaikille avoin verkkopalvelu. Terveydenedistämistäktiivisuutta voi TEAviisarissa tarkastella edellä kuvattujen seitsemän eri näkökulman kautta. Joissakin osa-alueissa, kuten liikunnassa ei kaikkia ulottuvuuksia ole mitattu. Liikunnan osalta ”yhteiset käytännöt” -ulottuvuuteen ei tässä vaiheessa onnistuttu kehittämään soveltuvia tunnuslukuja. Osaltaan tämä johtuu siitä, että ”yhteiset toimintakäytännöt” mittaa erityisesti yhdessä sovitut ja kirjattut toimintatavat henkilöstön kesken, minkä tavoitteena on yhdenmukainen ja laadukas työ eri työntekijöiden välillä. Liikuntaosa-alueen tiedonkeruu kohdistui ensisijaisesti liikuntatoimiin,

joiden henkilöstömäärä suurimpia kaupunkeja lukuun ottamatta ei ole niin suuri, että yhteisiä toimintakäytäntöjä, joiden mukaan työntekijöiden tulisi toimia, tulisi erikseen kirjata. TEAviisari mahdollistaa kunnan omien tulosten tarkastelun lisäksi vertailun muiden kuntien kanssa. Erityisen tärkeänä päämääränä on nähty myös ulkoisen arvioinnin mahdollistuminen sekä kansallisten toimintatavoitteiden toteutumisen seuranta.

Terveyden edistämisen vertailutietojärjestelmän kehittäminen tukee tiedonhallinnan ja tiedolla johtamisen kehittämistä kunnissa. Kun kunnan toiminta pirstoutuu yhä pienempiin osiin, on vaarana, että toiminnasta ei synny kokonaiskuvaa. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että kukaan ei huolehdi kokonaisuudesta, eikä kunnassa ole tietoa siitä, ovatko keskeiset tehtävät asianmukaisesti jonkin toimialan hallinnassa. Terveyden edistämisen vertailutietojärjestelmä auttaa kuntia näkemään toimintansa kokonaisuutena. Tämä kannustaa kuntia eri hallinnonalat ylittävään yhteistyöhön ja kokonaisvaltaiseen johtamiseen. Tätä kautta kuntien mahdollisuus vaikuttaa väestönsä terveyteen ja sen edistämiseen paranee.

Taulukko 1. Terveydenedistämisasiivisuuden (TEA) ulottuvuudet (ks. Ståhl & Rimpelä 2010).

TERVEYDENEDISTÄMISAKTIIVISUUS (TEA)

Sitoutuminen

Kuvaa strategiatasolla kunnan sitoutumista terveyden edistämiseen sekä terveyden edistämisen näkymistä muun muassa useamman vuoden kattavissa strategia- ja ohjelma-asiakirjoissa ja toimialan vuosittaisissa talous- ja toimintasuunnitelmissa.

Johtaminen

Kuvaa ehkäisevän työn ja terveydenedistämistyön vastuun organisointia, määrittelyä sekä toimeenpanoa.

Seuranta ja tarveanalyysi

Kuvaa vastuuväestöjen terveydentilan ja siihen vaikuttavien tekijöiden seuranta- ja tarveanalyysia väestöryhmittäin sekä niiden raportointia yksikön johtoryhmälle ja luottamushenkilöorganisaatiolle.

Voimavarat

Kuvaa henkilöstön ja muiden voimavarojen mitoitusta ja osaamista

Yhteiset käytännöt

Kuvaa, missä määrin kunnassa on sovittu yhteisistä toimintakäytännöistä.

Osallisuus

Kuvaa kuntalaisten mahdollisuuksia osallistua toiminnan kehittämiseen ja arviointiin

Muut ydintoiminnat

Ovat toimialakohtaisesti määritettäviä terveyden edistämisen ydintoimintoja, jotka jokaisessa kunnassa tulisi toteuttaa. Ulottuvuus kuvaa soveltuvin osin toiminnan kattavuutta ja volyyymiä.

Aineisto ja menetelmät

Tiedonkeruun valmistelu

Tiedonkeruu valmisteltiin yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön, Suomen Kuntaliiton, Kunnossa Kaiken Ikää -ohjelman sekä Espoon, Helsingin, Jyväskylän ja Turun liikuntatoimen asiantuntijoiden kanssa. Kunnilta kerättävät tiedot oli järjestetty lomakkeelle TEA-viitekehyksen mukaisiin kokonaisuuksiin. Työryhmän keskeisenä haasteena oli määrittää terveyden edistämisen eli koko väestön liikunnan edistämisen näkökulmasta kunnan keskeisimmät toiminnot ja niitä kuvaavat vertailukelpoiset tiedot.

TedBM-tiimin valmisteleva ensimmäinen luonnos lomakkeesta käsiteltiin ensimmäisessä yhteiskokouksessa syyskuussa 2009. Luonnos pohjautui muiden osa-alueiden (perusterveydenhuolto ja peruskoulu) tiedonkeruusiin. Tämän jälkeen pidettiin tiiviisti neljä työkokousta, joiden aikana ja välillä lomaketta työstettiin aktiivisesti siten, että lomake viimeisteltiin 11.2.2010 pidetyssä työkokouksessa.

Aineiston kerääminen

Tiedonkeruulomake lähetettiin 13.4.2010 kuntien liikuntatoimen yhdyshenkilöille sähköpostilla ja seuraavana päivänä postitse kunnan yleiseen postiosoitteeseen liikuntatoimelle osoitettuna. Vastauksia pyydettiin ensin 14.5. mennessä, jonka jälkeen vastausaikaa pidennettiin toukokuun loppuun saakka. Tämän jälkeen vastaamattomia muistutettiin vielä sekä yhteisesti että kohdennetusti.

Lomake lähetettiin kaikkiin Suomen kuntiin, joita oli 342 vuonna 2010. Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueen kunnat (Alajärvi, Soini, Vimpeli) palauttivat yhteisen vastauksen, joten kyselyssä N=340. Järvi-Pohjanmaan vastausta käsitellään tässä raportissa yhtenä kuntana.

Vastausprosentti

Elokuuhun 2010 mennessä 268 kuntaa (79 %) vastasi kyselyyn. Etelä-Suomen vastausaktiivisuus oli korkein (93 %), Ahvenanmaalla matalin (56 %). Kunnan koko oli yhteydessä vastausaktiivisuuteen siten, että kunnissa, joissa asukasmäärä oli 20 000 tai yli, vastausprosentti oli 100 % (taulukko 2).

Taulukko 2. Kuntien lukumäärä ja vastaaminen koko aineistossa sekä kuntaluokituksen, väestöpohjan ja liikunnan ELY-alueiden mukaan.

	Vastannut %	n
Koko aineisto	79	268
Kuntaluokitus		
Kaupunkimainen	97	60
Taajaan asuttu	68	45
Maaseutumainen	77	163
Väestöpohja		
alle 5000	73	109
5000–9999	76	67
10000–19999	78	36
20000–49999	100	37
50000 tai yli	100	19
ELY-alue		
Ahvenanmaa	56	9
Etelä-Suomi	93	63
Lounais-Suomi	65	32
Itä-Suomi	89	48
Länsi- ja Sisä-Suomi	74	66
Pohjois-Suomi	79	34
Lappi	76	16

Vastaaminen

Vastaukset valmisteli pääosin yksittäinen toimen- tai viranhaltija (58 %). Liikunnan ELY-alueiden välillä ei ollut suuria eroja. Myöskään kunnan koko ei oleellisesti vaikuttanut siihen, kuka tiedonkeruuseen vastasi. (Taulukko 3.)

Taulukko 3. Tiedonkeruun vastausten valmistelu. Jakaumat prosentteina.

	Liikunta- toimen johtoryhmässä	Muuten liikuntatoimen viranhaltijoiden yhteistyönä	Yksittäisen johtavan viran/ toimihaltijan toimesta	Yksittäisen muun viran/ toimen- haltijan toimesta	Yhteensä % (n)
Koko aineisto	2	16	58	24	100 (266)
Kuntaluokitus					
Kaupunkimainen	3	32	52	13	100 (60)
Taajaan asuttu	5	20	61	14	100 (44)
Maaseutumainen	1	9	59	31	100 (162)
Väestöpohja					
alle 5000	1	7	52	40	100 (108)
5000–9999	1	12	67	19	100 (67)
10000–19999	3	23	69	6	100 (35)
20000–49999	3	24	59	14	100 (37)
50000 tai yli	5	53	32	11	100 (19)
ELY-alue					
Ahvenanmaa	0	0	89	11	100 (9)
Lappi	0	6	63	31	100 (16)
Pohjois-Suomi	0	18	56	26	100 (34)
Länsi- ja Sisä-Suomi	2	9	68	22	100 (65)
Itä-Suomi	0	19	47	34	100 (47)
Lounais-Suomi	6	16	66	13	100 (32)
Etelä-Suomi	3	25	46	25	100 (63)

Aineiston laatu

Lomakkeessa oli 121 kysymystä, joihin kaikkien kuntien olisi pitänyt pystyä vastaamaan. Puuttuvien tietojen osuudessa oli paljon vaihtelua. Täydellisiä vastauksia oli 20 kappaletta. Kolmesta vastauksesta puuttui yli puolet kysytyistä tiedoista. Puuttuvien tietojen lukumäärä oli yhteydessä kunnan kokoon. Suurten kaupunkien vastauksista puuttui keskimäärin viisi tietoa, alle 5000 asukkaan kuntien vastauksista keskimäärin 11. Maaseutumaisten kuntien vastauksista puuttui keskimääräistä enemmän tietoja. Puuttuvien tietojen osuus prosentteina esitetään taulukossa 4.

Taulukko 4. Puuttuvien tietojen osuus vastauksista. Kuntien jakauma prosentteina koko aineistossa sekä väestöpohjan, kuntaryhmittymisen, alueen, vastauksen valmistelun ja liikunnan edistämisestä vastaavan luottamushenkilöorganisaation mukaan.

	Alle 5 %	5–9,9 %	10–20 %	Yli 20 %	Yhteensä % (n)
Koko aineisto	38	26	23	13	100 (268)
Kuntaluokitus					
Kaupunkimainen	42	35	15	8	100 (60)
Taajaan asuttu	42	27	27	4	100 (45)
Maaseutumainen	36	22	25	17	100 (163)
Väestöpohja					
alle 5000	31	26	28	16	100 (109)
5000–9999	43	22	22	12	100 (67)
10000–19999	50	14	19	17	100 (36)
20000–49999	32	38	24	5	100 (37)
50000 tai yli	53	37	5	5	100 (19)
ELY-alue					
Ahvenanmaa	44	11	44	0	100 (9)
Lappi	50	19	13	19	100 (16)
Pohjois-Suomi	38	21	29	12	100 (34)
Länsi- ja Sisä-Suomi	29	27	23	21	100 (66)
Itä-Suomi	31	33	23	13	100 (48)
Lounais-Suomi	41	13	28	19	100 (32)
Etelä-Suomi	49	32	17	2	100 (63)
Vastausten valmistelu					
Liikuntatoimen johtoryhmä	60	20	20	0	100 (5)
Muu liikuntatoimen johtavien viranhaltijoiden yhteistyö	49	30	12	9	100 (43)
Yksittäinen johtava viran-/toimenhaltija	37	23	25	15	100 (153)
Yksittäinen muu viran-/toimenhaltija	34	31	25	11	100 (65)
Liikunnan edistämistä vastaava luottamushenkilöorganisaatio					
Liikuntalautakunta	50	33	13	4	100 (24)
Vapaa-aikalautakunta	39	23	25	13	100 (77)
Sivistyslautakunta	42	25	22	12	100 (101)
Jokin muu	29	27	27	17	100 (66)

Eniten puuttuvia tietoja oli kysymyksissä, jotka oli aseteltu rinnakkain. Kysymyksessä 25 kysyttiin eri asioiden esittelyä a) luottamushenkilöille ja b) johtoryhmälle siten, että jokaiselle riville oli tarkoitus vastata sekä luottamushenkilöhallinnon että johtoryhmän osalta. Luottamushenkilöhallinnon osalta puuttuvia tietoja oli 5–6 %, mutta johtoryhmää koskien puuttuvien tietojen osuus oli 51–57 %.

Rinnakkaisten kysymysten ongelmallisuus nousi esiin myös kysymyksen 20 kohdalla. Kysymyksessä 20 kysyttiin tavoitteita, toimenpiteitä ja seurantamittareita neljälle eri asialle kolmella rinnakkaisella kysymyksellä. Tavoitteissa puuttuvia tietoja oli 9–10 %, toimenpiteissä 20–25 % ja seurantamittareissa 22–26 %.

Kysymyksessä 29 kysyttiin liikunnan ammattihenkilöiden lukumääriä. Yksittäisten ammattihenkilöiden kohdalla puuttuvien tietojen osuus oli 22–45 %, mutta vain neljä kuntaa jätti koko kysymyksen tyhjäksi. Tiedonkeruun vaikein kysymys oli kevyen liikenteen väyliä koskenut kysymys 30. Kilometri määrän ilmoitti 60 % vastanneista. Tämän lisäksi saatiin vastauksia, joita ei voitu tulkita luvuiksi (mm. useita satoja, paljon, alle 10).

Avoim palaute

Tiedonkeruulomakkeen lopussa pyydettiin avoimella kysymyksellä palautetta ja kommentteja. Palautetta antoi 75 % vastanneista.

Erityisesti palaute ja kritiikki koskivat tiedonkeruun soveltuvuutta pienille kunnille:

Kaavake on laadittu isoja kaupunkoja varten. Pienissä kunnissa ei ole liikuntatoimen johtoryhmiä, kun ei ole täysipäiväisenä työskentelevää virkamiestäkään.

Pienissä kunnissa yleensä yksi työntekijä, jolle kuuluu muitakin työtehtäviä liikunnan ulkopuolelta, eivät ehdi erilaisten strategioiden valmisteluun.

Kysely toimii todella huonosti pienelle kunnalle, jossa liikuntatoimen johtoryhmän muodostaa yksi henkilö. Tämän henkilön vastuulla mm. liikunta, kulttuuri, nuoriso, matkailu ja kuntamarkkinoin-

ti. Näitä kuntia on Suomessa vielä paljon. Kysely toimii mielestäni yli 30 000 asukkaan kunnissa. 3000 asukkaan kuntaan kysely on väärän kuvan antava kunnan liikuntatoiminnasta. Kysely pienille kunnille tulisi laatia erikseen.

Pieneen alle 2500 asukkaan kuntaan, jossa on yksi viranhaltija, kyselyssä kysytään aivan naurettavan tyhmiä kysymyksiä. Suositus: Laatikka seuraavaksi kyselyt, joissa kuntakoko on otettu huomioon!

Tämä lomake ei palvele tällaista noin 2000 asukkaan pikkukuntaa, jossa on yksi viranhaltija hoitamassa asioita koko vapaa-aikatoimesta.

Kunta on pieni, jossa ei ole erikseen liikuntalautakuntaa/vapaa-aikalautakuntaa, tarvittavat päätökset tekee kunnanhallitus. Pienille kunnille kysymyksen eivätkin ole vertailukelpoisia muihin nähden, sillä toimintaa kyllä on, mutta noihin kysymyksiin ei voi vastata niin, että todellinen tieto tulisi ilmi.

Kysymykset suunnattu enemmän isompiin yhteisöihin. Asiat tapahtuvat hieman pienemmässä mitta-kaavassa n. 1000 asukkaan kunnassa. Kysymysten asetelusta ja organisaatioiden nimikkeistä johtuen vastaukset voivat antaa sen kuvan, että mitään ei ole tehty.

Lisäksi palautetta annettiin mm. tiedonkeruulomakkeen laajuudesta ja selkeydestä:

Lomakkeen täyttö vei noin pari tuntia eli huomattavasti ns. normikyselyä enemmän. Onko se paljon vai vähän lienee suhteellista.

Aikaa vievä ja melko raskas kysely vastata.

Tulee liikaa liian laajoja kyselyjä ja vastausvaihtoehdot ei vastaa todellista tilannetta.

Osa kysymyksistä liian teoreettisia ja vaikeaselkoisia.

Käsitteitä olisi voinut avata enemmän. Esim. mitä tarkoitetaan ”liikuntatoimen johtoryhmällä”. Käsitteiden avaamattomuus vaikeutti kysymyksiin vastauksista ja niiden ymmärtämistä.

Vaikeaselkoinen kysely, termit hankalasti ymmärrettäviä ja kysymyksiä ei suoraan

Myös positiivista palautetta annettiin:

Monipuolinen kysely!

Tosi hyvä kysely. Masensi vaan, kun oman kunnan toiminta ja resurssit on niin heikkoja.

Kyllä on paljon tehtävää kunnalla - kysely näyttää sen toteen. Kiitos!

Tuloksellisuuteen hyvä pohja tämä, muuten on näköjään vielä paljon tehtävää.

Oli hyvä kysely.

Kiitos, tosi kattava kysely, joka laittoi miettimään niitä aiheita, joita vielä emme hoida tai joita pitäisi kehittää.

Paljon hyviä asioita tuli esille, joita tulisi huomioida.

Tulokset

Liikunnasta ja liikuntapaikoista vastaava organisaatio kunnassa

Liikunnasta vastaavat luottamushenkilöorganisaatiot kunnissa olivat hyvin moninaisia. Mitä pienemmästä kunnasta oli kyse, sitä useammin liikunnan edistämisestä vastasi sivistyslautakunta; 52 %:ssa kunnista, joissa väkiluku oli 5000 tai alle, kun taas yli 50000 asukkaan kunnissa yhdessäkin vastuu ei ollut sivistyslautakunnalla. Mitä suuremmasta kunnasta oli kyse, sitä useammin liikunnan edistämisestä vastasi liikuntalautakunta. (Taulukko 5.) Neljäsosa kunnista raportoi liikunnasta vastaavan luottamushenkilöorganisaation olevan jokin muu kuin edellä mainittu. Yleisimmin mainittuja muita tahoja olivat yhdistetty nuoriso- ja vapaa-aikalautakunta tai nuoriso- ja liikuntalautakunta. Myös peruspalvelulautakunta, kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta sekä kunnanhallitus oli mainittu usein liikunnan edistämisestä vastaavaksi tahoksi.

Noin puolessa (51 %) kunnista liikunnan edistämisestä vastasi oma hallinnollinen yksikkö. Kunnan koko oli selkeästi yhteydessä omaan liikunnan edistämisen hallinnolliseen yksikköön. Yli 50000 asukkaan kunnista 84 % raportoi kunnassa olevan liikunnan edistämiseksi oma hallinnollinen yksikkö. Lounais-Suomen alueella noin kaksi kolmasosaa kunnista raportoi kunnassa olevan liikunnan edistämiseksi oma hallinnollinen yksikkö, kun vastaava osuus Ahvenanmaalla, Länsi- ja Sisä-Suomessa ja Etelä-Suomessa oli alle 50 % (Taulukko 6.)

Liikunnan edistämisestä vastaava yksikkö oli useimmiten sijoitettu vapaa-aikatoimen alle (36 %).

Mitä suuremmasta kunnasta oli kyse, sitä useammin liikunnan edistämisestä vastasi liikuntatoimi tai vastaava. Kunnissa, joissa asukasmäärä oli 50000 tai yli, liikunnan edistämisestä vastaava yksikkö oli sijoitettu 58 %:ssa liikuntatoimen tai vastaavan alle. Lähes puolet (47 %) alle 5000 asukkaan kunnista oli sijoittanut liikunnan edistämistä vastaavan yksikön vapaa-aikatoimen alle.

Liikuntapaikkojen hoidon järjestämisestä vastaava hallintokunta vaihteli kuntakoon ja liikuntapaikan mukaan. Koulujen liikuntasalien hoito oli pääosin teknisen toimen tai vastaavan talousarviossa (51 %). Suuria alueellisia eroja ei ollut havaittavissa. Myös muiden sisäliikuntapaikkojen hoito kuului 42 %:ssa kunnista teknisen toimen tai vastaavan talousarvioon. Kuitenkin mitä suuremmasta kunnasta oli kyse, sitä useammin sisäliikuntatilat olivat liikuntatoimen tai vastaavan talousarviossa (yli 50000 asukkaan kunnista 74 %:ssa). Pallo- ja urheilukentistä vastasi koko aineistoa tarkasteltaessa pääosin tekninen toimi tai vastaava (43 %) tai liikuntatoimi tai vastaava (35 %). Liikuntatoimen osuus oli sitä suurempi, mitä suuremmasta kunnasta oli kyse. Myös ulkoilureiteistä kunnissa vastasi koko aineiston osalta pääosin tekninen toimi tai vastaava (43 %). Liikuntatoimen talousarviossa ulkoilureitit olivat 33 %:ssa kunnista ja vapaa-aikatoimen tai vastaavan talousarviossa 18 %:ssa kunnista. (Taulukko 7.)

Taulukko 5. Liikunnasta vastaava luottamushenkilöorganisaatio kunnissa. Jakaumat prosentteina.

	Liikunta- lautakunta	Vapaa- aikalautakunta	Sivistys- lautakunta	Sosiaali- ja terveyslautakunta	Jokin muu	Yhteensä % (n)
Koko aineisto	9	29	38	0	25	100 (268)
Kuntaluokitus						
Kaupunkimainen	35	18	12	0	35	100 (60)
Taajaan asuttu	4	42	24	0	29	100 (45)
Maaseutumainen	1	29	51	0	20	100 (163)
Väestöpohja						
alle 5000	0	28	52	0	19	100 (109)
5000–9999	1	30	48	0	21	100 (67)
10000–19999	8	42	19	0	31	100 (36)
20000–49999	24	22	14	0	41	100 (37)
50000 tai yli	58	16	0	0	26	100 (19)
ELY-alue						
Ahvenanmaa	0	56	33	0	11	100 (9)
Lappi	13	13	69	0	6	100 (16)
Pohjois-Suomi	9	6	62	0	24	100 (34)
Länsi- ja Sisä-Suomi	8	38	27	0	27	100 (66)
Itä-Suomi	2	25	52	0	21	100 (48)
Lounais-Suomi	6	50	9	0	34	100 (32)
Etelä-Suomi	17	24	32	0	27	100 (63)

Taulukko 6. Kunnat, joissa liikunnan edistämiseksi oma hallinnollinen yksikkö. Kyllä-vastausten osuus prosentteina.

	Kyllä	Yhteensä % (n)
Koko aineisto	51	100 (265)
Väestöpohja		
alle 5000	34	100 (108)
5000–9999	46	100 (65)
10000–19999	58	100 (36)
20000–49999	81	100 (37)
50000 tai yli	84	100 (19)
Tilastollinen kuntaryhmitys		
Kaupunkimaiset kunnat	80	100 (60)
Taajaan asutut kunnat	60	100 (45)
Maaseutumaiset kunnat	37	100 (160)
ELY-alue		
Ahvenanmaa	33	100 (9)
Lappi	53	100 (15)
Pohjois-Suomi	52	100 (33)
Länsi- ja Sisä-Suomi	42	100 (65)
Itä-Suomi	54	100 (48)
Lounais-Suomi	69	100 (32)
Etelä-Suomi	49	100 (63)

Taulukko 7. Liikuntapaikkojen hoidosta vastaava toimielin kunnissa. Jakaumat prosentteina.

	Liikuntatoimi tai vastaava	Vapaa-aikatoimi tai vastaava	Sivistystoimi tai vastaava	Tekninen toimi tai vastaava	Ympäristötoimi tai vastaava	Yhteensä % (n)
Koulujen liikuntasalit	6	6	36	51	1	100 (267)
Muut sisäliikuntatilat	35	12	10	42	1	100 (262)
Urheilu- ja pallokentät	35	16	5	43	1	100 (268)
Ulkoilureitit	33	18	4	43	2	100 (268)

Sitoutuminen

Kunnan liikuntatoimen sitoutumista väestön liikunnan edistämiseen mitattiin seuraavilla tiedoilla:

1. Onko tämän valtuustokauden kuntastrategiassa käsitelty kuntalaisten liikunnan edistämistä?
2. Onko liikunnan edistämistä käsitelty muiden toimialojen hallinnonalakohtaisissa strategisissa asiakirjoissa?
3. Miten liikuntatoimen luottamushenkilöhallinnossa on käsitelty kansallisia ohjelmia ja suosituksia?
4. Onko kunnassa laadittu erillinen liikuntastrategia/-suunnitelma ja mitä se sisältää?
5. Onko kunnassa tehty lähiliikuntapaikkojen kehittämiseksi kuntakohtaista strategiaa/ suunnitelmaa?
6. Sisältyykö kunnan hyvinvointikertomukseen tai muuhun vastaavaan kuvaus kuntalaisten liikuntaaktiivisuudesta?
7. Sisältyvätkö Valtioneuvoston periaatepäätöksessä liikunnan edistämisen linjoista määritetyt tavoitteet liikuntatoimen toiminta- ja taloussuunnitelmaan vuonna 2010?
8. Onko kunnassa erillinen poikkihallinnollinen työryhmä, jossa käsitellään liikunnan edistämistä?

Liikunnan edistäminen kuntastrategiassa ja valtakunnallisten suositusten hyödyntäminen

Hieman alle puolet (47 %) kunnista (124 kuntaa) oli käsitellyt kuntalaisten liikunnan edistämistä kulu- van valtuustokauden kuntastrategiassa. Liikunnan edistämisen käsittely kuntastrategiassa oli selkeästi yhteydessä kunnan väestömäärään. Alueelliset erot olivat pieniä. (Taulukko 8.)

Noin kolmasosa kunnista oli käsitellyt liikunnan edistämistä sosiaali- ja terveystoimen asiakirjoissa. Yli 20000 asukkaan kunnissa liikunnan edistämisen sisältäminen sosiaali- ja terveystoimen asiakirjoihin oli yleisempää kuin pienissä, alle 5000 asukkaan kunnissa. Suuria alueiden välisiä eroja ei ollut havaittavissa. Noin puolet kunnista raportoi liikunnan edistämisen käsittelystä sivistystoimen asiakirjoissa. Ympäristötoimen asiakirjoissa liikunnan edistäminen oli käsitelty vain 17 kunnassa, tosin 118 (49 %) vastauksessa liikunnan edistämisen sisällyttämisestä ympäristötoimen asiakirjoihin ei ollut tietoa. Noin neljäsosassa kaikista kunnista liikunnan edistäminen oli mainittu myös teknisen toimen asiakirjoissa, Lapin alueella jopa 43 %:ssa kuntien teknisen toimen asiakirjoista. Kansallisten ohjelmien ja suositusten käsittely kuntien luottamushenkilöhallinnossa oli melko harvinaista (taulukko 9). Valtioneuvoston periaatepäätös liikunnan edistämisen linjoista oli jaettu tiedoksi 86 (33 %) kunnan luottamushenkilöhallinnossa. Vain kahdeksan kunnan luottamushenkilöhallinnossa (3 %) periaatepäätöksestä liikunnan edistämisen linjoista oli keskusteltu ja lisäksi päätetty toimenpiteistä. Yli puolet kunnista raportoi, että ko. periaatepäätöksestä ei ollut lainkaan käsitelty luottamushenkilöhallinnossa. Erityisesti pienten, alle 5000 asukkaan kuntien luottamushenkilöhallinnossa tätä periaatepäätöstä ei ollut käsitelty. Yli 50000 asukkaan kunnista yli 70 %:ssa periaatepäätös liikunnan edistämisen linjoista oli jaettu luottamushenkilöhallinnolle tiedoksi tai esitelty, mutta yhdessäkään suuressa kunnassa siitä ei ollut keskusteltu tai päätetty sen mukaisista toimenpiteistä.

Taulukko 8. Liikunnan edistämisen käsittely valtuustokauden kuntastrategiassa. Jakaumat prosentteina.

	Ei tietoa	Ei	Kuntaliitoksen vuoksi ei strategiaa vielä laadittu	Kyllä	Yhteensä % (n)
Koko aineisto	9	41	3	47	100 (266)
Kuntaluokitus					
Kaupunkimainen	2	29	2	67	100 (58)
Taajaan asuttu	4	40	9	47	100 (45)
Maaseutumainen	13	45	2	39	100 (163)
Väestöpohja					
alle 5000	17	50	1	31	100 (109)
5000–9999	7	37	3	52	100 (67)
10000–19999	0	46	11	43	100 (35)
20000–49999	0	24	0	76	100 (37)
50000 tai yli	6	22	6	67	100 (18)
ELY-alue					
Ahvenanmaa	25	63	0	13	100 (8)
Lappi	0	56	0	44	100 (16)
Pohjois-Suomi	6	47	3	44	100 (34)
Länsi- ja Sisä-Suomi	12	38	3	47	100 (66)
Itä-Suomi	13	40	2	45	100 (47)
Lounais-Suomi	0	41	6	53	100 (32)
Etelä-Suomi	11	35	3	51	100 (63)

Taulukko 9. Valtioneuvoston periaatepäätös liikunnan edistämisen linjoista, käsittely luottamushenkilöhallinnossa. Jakaumat prosentteina.

	Ei lainkaan	Jaettu tiedoksi	Esitelty	Keskusteltu ja päätetty	Yhteensä % (n)
Koko aineisto	52	33	12	3	100 (258)
Tilastollinen kuntaryhmitys					
Kaupunkimainen	33	31	31	5	100 (58)
Taajaan asuttu	52	32	11	5	100 (44)
Maaseutumainen	59	35	4	2	100 (156)
Väestöpohja					
alle 5000	59	34	6	2	100 (104)
5000–9999	54	37	8	2	100 (63)
10000–19999	58	36	3	3	100 (36)
20000–49999	36	22	31	11	100 (36)
50000 tai yli	26	37	37	0	100 (19)
ELY-alue					
Ahvenanmaa	78	22	0	0	100 (9)
Lappi	69	6	13	13	100 (16)
Pohjois-Suomi	52	31	14	3	100 (29)
Länsi- ja Sisä-Suomi	65	22	14	0	100 (65)
Itä-Suomi	53	36	11	0	100 (47)
Lounais-Suomi	42	48	3	6	100 (31)
Etelä-Suomi	34	46	15	5	100 (61)

Myös Valtioneuvoston periaate terveyttä edistävän liikunnan ja ravinnon kehittämislinjoista oli kuntien luottamushenkilöhallinnossa heikosti huomioitu (taulukko 10). Koko Suomen alueella vain 7 kunnan luottamushenkilöhallinto (3 %) oli keskustellut ja päättänyt toimenpiteistä ko. suosituksen perusteella. 63 %:ssa kunnista periaatepäätöstä terveyttä edistävän liikunnan ja ravinnon kehittämislinjoista ei ollut luottamushenkilöhallinnossa käsitelty lainkaan. Alueellisia eroja tämän suosituksen käsittelyssä luottamushenkilöhallinnossa oli vain vähän, tosin Länsi- ja Sisä-Suomen alueella tämä periaatepäätös oli huomioitu heikoiten, sillä 80 % tämän alueen kunnista raportoi, että suositusta ei ollut käsitelty lainkaan luottamushenkilöhallinnossa.

Fyysisen aktiivisuuden suosituksesta kouluikäisille (Opetusministeriö & Nuori Suomi 2008) oli kunnan luottamushenkilöhallinnossa keskusteltu ja toimenpiteistä päätetty 12 kunnassa (5 % kaikista kunnista). Yli puolet kunnista ei ollut käsitellyt suositusta luottamushenkilöhallinnossa lainkaan (56

%). Länsi- ja Sisä-Suomen alueella jopa noin kaksi kolmasosaa kunnista (71 %) ei ollut käsitellyt kouluikäisten fyysisen aktiivisuuden suositusta lainkaan. Pohjois-Suomen alueella lähes puolet kunnista oli jakanut suosituksen luottamushenkilöhallinnolle tiedoksi ja 10 % kunnista tällä alueella oli myös keskustellut ja päättänyt tehtävistä toimenpiteistä. (Taulukko 11.)

Tulokset kansallisten ohjelmien ja suositusten käsittelystä kuntien liikuntatoimen johtoryhmissä olivat samansuuntaisia (taulukko 12). Kaikkien em. ohjelmien ja suositusten osalta suurimmassa osassa kunnista liikuntatoimen johtoryhmä ei ollut lainkaan käsitellyt ohjelmaa tai suositusta. Parhaiten oli huomioitu Valtioneuvoston periaatepäätös liikunnan edistämisen linjoista. Tästä periaatepäätöksestä oli keskusteltu ja toimenpiteistä päätetty koko aineistossa 27 (11 %) kunnassa. Yli 20 000 asukkaan kunnista lähes 30 % oli päättänyt ko. periaatepäätökseen liittyvistä toimenpiteistä. Alueelliset erot olivat vähäisiä.

Taulukko 10. Valtioneuvoston periaatepäätös terveyttä edistävän liikunnan ja ravinnon kehittämislinjoista, käsittely kunnan luottamushenkilöhallinnossa. Jakaumat prosentteina.

	Ei lainkaan	Jaettu tiedoksi	Esitelty	Keskusteltu ja päätetty	Yhteensä % (n)
Koko aineisto	63	29	5	3	100 (255)
Kuntaluokitus					
Kaupunkimainen	58	25	12	5	100 (57)
Taajaan asuttu	68	23	7	2	100 (44)
Maaseutumainen	64	32	3	2	100 (154)
Väestöpohja					
alle 5000	62	33	4	1	100 (102)
5000–9999	63	30	3	3	100 (63)
10000–19999	69	28	3	0	100 (36)
20000–49999	61	14	17	8	100 (36)
50000 tai yli	61	28	6	6	100 (18)
ELY-alue					
Ahvenanmaa	78	22	0	0	100 (9)
Lappi	50	31	13	6	100 (16)
Pohjois-Suomi	68	21	7	4	100 (28)
Länsi- ja Sisä-Suomi	80	16	5	0	100 (64)
Itä-Suomi	59	35	2	4	100 (46)
Lounais-Suomi	55	39	3	3	100 (31)
Etelä-Suomi	52	36	8	3	100 (61)

Taulukko 11. Fyysisen aktiivisuuden suositus kouluikäisille, käsittely kunnan luottamushenkilöhallinnossa. Jakaumat prosentteina.

	Ei lainkaan	Jaettu tiedoksi	Esitelty	Keskusteltu ja päätetty	Yhteensä % (n)
Koko aineisto	56	30	9	5	100 (257)
Kuntaluokitus					
Kaupunkimainen	55	14	24	7	100 (58)
Taajaan asuttu	61	27	7	5	100 (44)
Maaseutumainen	54	37	5	4	100 (155)
Väestöpohja					
alle 5000	54	38	5	3	100 (103)
5000–9999	52	37	6	5	100 (63)
10000–19999	64	28	6	3	100 (36)
20000–49999	56	8	25	11	100 (36)
50000 tai yli	58	16	21	5	100 (19)
ELY-alue					
Ahvenanmaa	56	22	11	11	100 (9)
Lappi	67	13	13	7	100 (15)
Pohjois-Suomi	34	45	10	10	100 (29)
Länsi- ja Sisä-Suomi	71	17	11	2	100 (65)
Itä-Suomi	49	43	2	6	100 (47)
Lounais-Suomi	48	39	6	6	100 (31)
Etelä-Suomi	56	30	13	2	100 (61)

Taulukko 12. Valtioneuvoston periaatepäätös liikunnan edistämisen linjoista, käsittely liikuntatoimen johtoryhmässä. Jakaumat prosentteina.

	Ei lainkaan	Jaettu tiedoksi	Esitelty	Keskusteltu ja päätetty	Yhteensä % (n)
Koko aineisto	52	24	12	11	100 (241)
Tilastollinen kuntaryhmitys					
Kaupunkimainen	33	21	19	28	100 (58)
Taajaan asuttu	52	30	7	11	100 (44)
Maaseutumainen	60	24	12	4	100 (139)
Väestöpohja					
alle 5000	66	20	11	3	100 (90)
5000–9999	54	25	13	8	100 (63)
10000–19999	48	36	3	12	100 (33)
20000–49999	33	19	19	28	100 (36)
50000 tai yli	26	26	21	26	100 (19)
ELY-alue					
Ahvenanmaa	89	11	0	0	100 (9)
Lappi	71	0	14	14	100 (14)
Pohjois-Suomi	42	26	19	13	100 (31)
Länsi- ja Sisä-Suomi	63	20	12	5	100 (59)
Itä-Suomi	44	30	14	12	100 (43)
Lounais-Suomi	41	30	7	22	100 (27)
Etelä-Suomi	48	28	12	12	100 (58)

Yli puolet kunnista raportoiti, että Valtioneuvoston periaatepäätöstä terveyttä edistävän liikunnan ja ravinnon kehittämislinoista (Sosiaali- ja terveystministeriön esitteitä 2008:10) ei ollut käsitelty lainkaan liikuntatoimen johtoryhmässä. Keskimäärin neljäsosassa kunnista ko. periaatepäätös oli jaettu tiedoksi, mutta vain 21 kuntaa (9 %) oli liikuntatoimen johtoryhmässä keskustellut ko. periaatepäätöksestä ja päättänyt sen mukaisista toimenpiteistä. Tämän suosituksen käsittely oli yhteydessä kunnan kokoon, sillä suurten kaupunkien (asukasmäärä 50000 tai yli) liikuntatoimen johtoryhmistä 26 % oli keskustellut ja päättänyt tämän periaatepäätösten mukaisista toimenpiteistä. Alle 5000 asukkaan kunnissa vastaava osuus oli vain 2 %. Länsi- ja Sisä-Suomen alueella

tämän periaatepäätöksen käsittely oli selvästi muita alueita heikompaa. (Taulukko 13.)

Fyysisen aktiivisuuden suositus kouluikäisille oli jaettu tiedoksi keskimäärin neljäsosassa kuntien liikuntatoimen johtoryhmistä. Parhaiten suositusta olivat hyödyntäneet suurten kuntien liikuntatoimen johtoryhmät. Kuitenkin noin puolet kaikista kunnista oli jättänyt suosituksen kokonaan käsittelemättä. Lapissa ja Länsi- ja Sisä-Suomen alueella sekä Ahvenanmaalla suosituksen käsittely liikuntatoimen johtoryhmässä oli muita alueita harvinaisempaa. Lounais-Suomen alueella 21 % kunnista oli keskustellut ja päättänyt suosituksen mukaisista toimenpiteistä liikuntatoimen johtoryhmässä. (Taulukko 14.)

Taulukko 13. Valtioneuvoston periaatepäätöstä terveyttä edistävän liikunnan ja ravinnon kehittämislinoista. Käsittely liikuntatoimen johtoryhmässä. Jakaumat prosentteina.

	Ei lainkaan	Jaettu tiedoksi	Esitelty	Keskusteltu ja päätetty	Yhteensä % (n)
Koko aineisto	57	25	9	9	100 (238)
Kuntaluokitus					
Kaupunkimainen	45	21	14	21	100 (58)
Taajaan asuttu	57	30	9	5	100 (44)
Maaseutumainen	63	25	7	5	100 (136)
Väestöpohja					
alle 5000	66	23	9	2	100 (88)
5000–9999	56	27	8	10	100 (63)
10000–19999	59	31	6	3	100 (32)
20000–49999	44	19	17	19	100 (36)
50000 tai yli	42	26	5	26	100 (19)
ELY-alue					
Ahvenanmaa	78	22	0	0	100 (9)
Lappi	50	29	14	7	100 (14)
Pohjois-Suomi	48	26	16	10	100 (31)
Länsi- ja Sisä-Suomi	72	16	9	3	100 (58)
Itä-Suomi	51	32	5	12	100 (41)
Lounais-Suomi	48	26	11	15	100 (27)
Etelä-Suomi	53	28	9	10	100 (58)

Taulukko 14. Fyysisen aktiivisuuden suositus kouluikäisille, käsittely liikuntatoimen johtoryhmässä. Jakaumat prosentteina.

	Ei lainkaan	Jaettu tiedoksi	Esitelty	Keskusteltu ja päätetty	Yhteensä % (n)
Koko aineisto	53	23	13	10	100 (241)
Kuntaluokitus					
Kaupunkimainen	48	21	16	16	100 (58)
Taajaan asuttu	49	26	16	9	100 (43)
Maaseutumainen	56	24	11	9	100 (140)
Väestöpohja					
alle 5000	60	22	10	8	100 (91)
5000–9999	48	26	18	8	100 (62)
10000–19999	48	30	9	12	100 (33)
20000–49999	44	17	22	17	100 (36)
50000 tai yli	58	21	5	16	100 (19)
ELY-alue					
Ahvenanmaa	67	22	11	0	100 (9)
Lappi	62	8	23	8	100 (13)
Pohjois-Suomi	39	26	16	19	100 (31)
Länsi- ja Sisä-Suomi	67	15	12	7	100 (60)
Itä-Suomi	40	33	14	12	100 (42)
Lounais-Suomi	45	24	10	21	100 (29)
Etelä-Suomi	56	26	12	5	100 (57)

Liikuntastrategia kunnissa

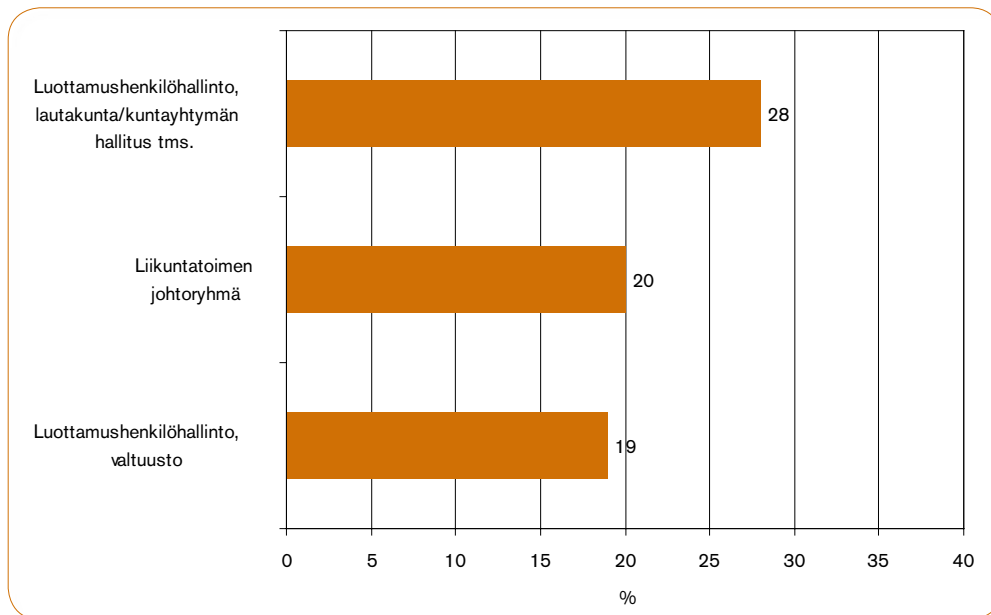
Yhteensä 37 % kaikista kunnista oli laatinut erillisen liikuntastrategian tai -suunnitelman joko osana seudullista strategiaa tai kunnan omana toimintana. 57 % kunnista ilmoitti, että erillistä liikuntastrategiaa ei ole lainkaan. Liikuntastrategian laadinta oli yhteydessä kunnan väestömäärään siten, että mitä suuremmasta kunnasta oli kyse, sitä useammin erillinen liikuntastrategia oli laadittu. Alueelliset erot olivat vähäisiä. (Taulukko 15.)

Vastausten mukaan kunnissa tehdyistä liikuntastrategioista/-suunnitelmista 66 % sisälsi kuvauksen siitä, miten liikunta edistää kunnan kokonaisstrategiaa. Tehdyistä suunnitelmista 43 % sisälsi kuvauksen myös siitä, miten liikunta edistää muiden hallinnonalojen strategioita. Lähes kaikissa tehdyissä suunnitelmissa oli vastausten mukaan kuvattu, miten liikunta edistää kuntalaisten terveyttä (93 %). Lisäksi kunnat ilmoittivat, että 60 %:ssa tehdyistä suunnitel-

mista kuvattiin mitattavat tavoitteet, joihin perustuen seurataan toimintaa kuntalaisten liikunnan edistämiseksi. Lähes puolet laadituista liikuntastrategioista oli päätetty kuntien luottamushenkilöhallinnossa. (Kuvio 1.)

Taulukko 15. Liikuntastrategian/-suunnitelman laatiminen kunnissa. Jakaumat prosentteina.

	Ei tietoa	Ei laadittu	Laadittu osana yleistä seutu-strategiaa	Laadittu osana seudullista liikunta-strategiaa	Laadittu kunnan omana toimintana	Yhteensä % (n)
Koko aineisto	6	57	2	8	27	100 (263)
Kuntaluokitus						
Kaupunkimainen	3	32	2	7	57	100 (60)
Taajaan asuttu	5	58	2	7	28	100 (43)
Maaseutumainen	7	66	2	9	16	100 (160)
Väestöpohja						
alle 5000	6	71	2	8	12	100 (108)
5000–9999	11	57	3	11	18	100 (65)
10000–19999	0	57	3	6	34	100 (35)
20000–49999	3	33	0	8	56	100 (36)
50000 tai yli	0	21	0	5	74	100 (19)
ELY-alue						
Ahvenanmaa	0	89	0	0	11	100 (9)
Lappi	6	63	0	6	25	100 (16)
Pohjois-Suomi	6	50	9	12	24	100 (34)
Länsi- ja Sisä-Suomi	3	59	0	9	28	100 (64)
Itä-Suomi	9	61	0	7	24	100 (46)
Lounais-Suomi	3	61	0	0	35	100 (31)
Etelä-Suomi	8	48	3	13	29	100 (63)

Kuvio 1. Taso, jolla kunnissa tehdyt erilliset liikuntastrategiat/-suunnitelmat on päätetty. Kyllä-vastausten osuus prosentteina.

Lähiliikuntapaikkojen kehittämissuunnitelma kunnissa

Lähes puolet kunnista (43 %) oli tehnyt lähiliikuntapaikkojen kehittämiseksi kuntakohtaisen strategian tai suunnitelman. Noin puolella kunnista tällainen strategia puuttui kokonaan. Strategian laadinta oli yhteydessä kunnan väestömäärään; suuremmat kunnat olivat laatineet strategian pienempiä useammin. (Taulukko 16.) Mikäli tällainen suunnitelma oli laadittu, se oli usein laadittu osana liikunta-aikestrategiaa.

Tieto kuntalaisten liikunta-aktiivisuudesta kuntien hyvinvointikertomuksissa

Noin neljäsosa (26 %) kunnista ilmoitti, että hyvinvointikertomusta ei laadita lainkaan. Hyvinvointikertomuksen laatiminen oli yhteydessä kunnan väestömäärään. Pienemmissä kunnissa hyvinvointikertomus oli harvemmin laadittu. Alueiden väliset erot olivat vähäisiä. (Taulukko 17.) Mikäli hyvinvointikertomus oli laadittu, vain 22 %:ssa kertomuksista siihen sisältyi kuvaus kuntalaisten liikunta-aktiivisuudesta. Yli puolet vastanneista ilmoitti, että tietoa kuntalaisten liikunta-aktiivisuudesta ei sisälly kertomukseen, vaikka kertomus on laadittu.

Taulukko 16. Lähiliikuntapaikkojen kehittämiseksi tehty kuntakohtainen strategia/-suunnitelma. Jakaumat prosentteina.

	Ei tietoa	Ei tehty	Kyllä, osana liikunta-strategiaa	Kyllä, osana liikuntapaikka-strategiaa	Kyllä, erillinen lähiliikunta-paikkastrategia	Yhteensä % (n)
Koko aineisto	6	50	12	21	10	100 (268)
Kuntaluokitus						
Kaupunkimainen	3	28	23	28	17	100 (60)
Taajaan asuttu	2	56	16	20	7	100 (45)
Maaseutumainen	9	56	7	19	9	100 (163)
Väestöpohja						
alle 5000	14	54	6	17	9	100 (109)
5000–9999	1	52	10	27	9	100 (67)
10000–19999	0	64	14	19	3	100 (36)
20000–49999	3	32	24	24	16	100 (37)
50000 tai yli	0	26	26	26	21	100 (19)
ELY-alue						
Ahvenanmaa	0	89	0	11	0	100 (9)
Lappi	13	31	6	38	13	100 (16)
Pohjois-Suomi	9	41	24	21	6	100 (34)
Länsi- ja Sisä-Suomi	6	56	15	18	5	100 (66)
Itä-Suomi	4	52	10	19	15	100 (48)
Lounais-Suomi	3	59	6	22	9	100 (32)
Etelä-Suomi	8	41	11	24	16	100 (63)

Taulukko 17. Kuvaus kuntalaisten liikunta-aktiivisuudesta kunnan hyvinvointikertomuksessa.

Jakaumat prosentteina.

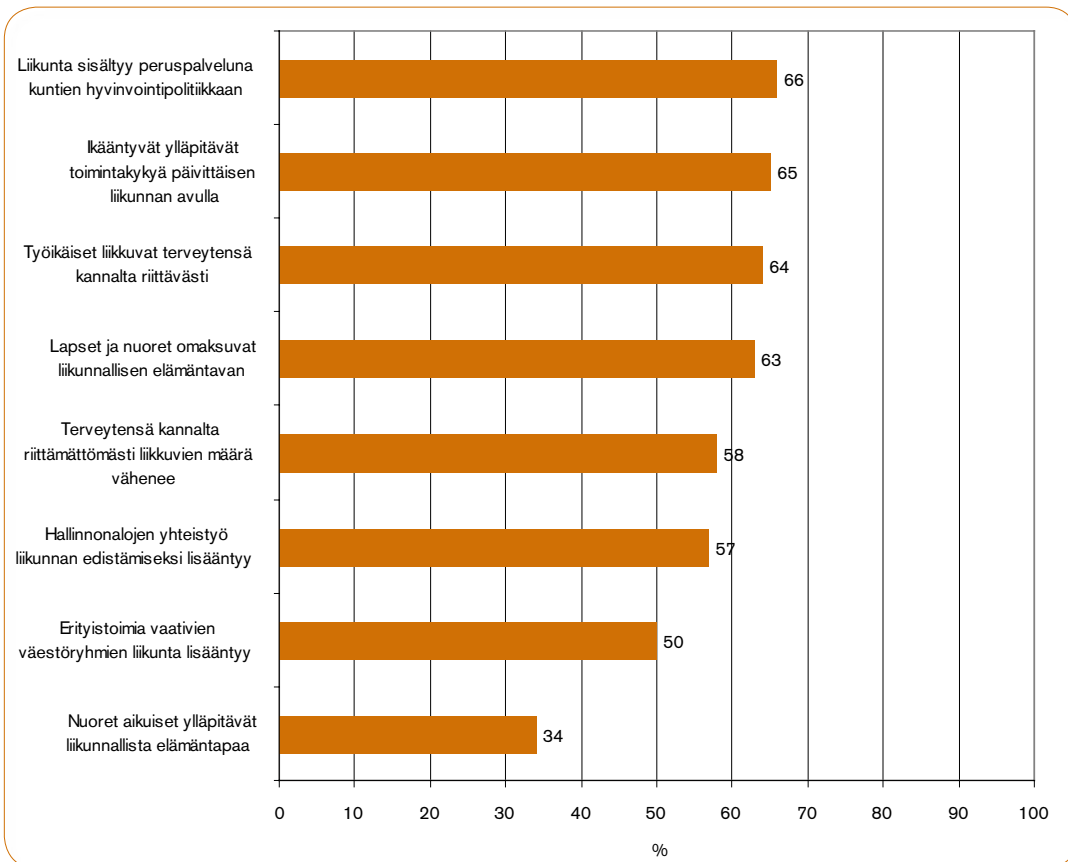
	Kunnassa ei laadita hyvinvointikertomusta	Ei tietoa	Kuvaus ei sisälly	Kuvaus sisältyy	Yhteensä % (n)
Koko aineisto	26	18	40	16	100 (263)
Kuntaluokitus					
Kaupunkimainen	29	14	37	20	100 (59)
Taajaan asuttu	20	16	47	18	100 (45)
Maaseutumainen	26	20	40	14	100 (159)
Väestöpohja					
alle 5000	28	25	34	13	100 (106)
5000–9999	23	12	45	20	100 (66)
10000–19999	28	11	53	8	100 (36)
20000–49999	31	14	31	25	100 (36)
50000 tai yli	11	21	53	16	100 (19)
ELY-alue					
Ahvenanmaa	38	13	50	0	100 (8)
Lappi	19	25	31	25	100 (16)
Pohjois-Suomi	29	24	29	18	100 (34)
Länsi- ja Sisä-Suomi	23	15	49	12	100 (65)
Itä-Suomi	26	23	38	13	100 (47)
Lounais-Suomi	34	6	28	31	100 (32)
Etelä-Suomi	23	18	46	13	100 (61)

Terveyttä edistävä liikunta kunnan liikuntatoimen toiminta- ja taloussuunnitelmassa

Heikoiten kuntien toiminta- ja taloussuunnitelmissa oli huomioitu nuorten aikuisten liikunnan edistäminen (kuvio 2). Kaksi kolmasosaa (66 %) kunnista ilmoitti, että se ei sisälly lainkaan toiminta- ja taloussuunnitelmaan. Alueellisia tai kuntien väestömäärään liittyviä eroja ei eri ikäryhmille suunnatuissa tavoitteissa juurikaan ollut havaittavissa. Terveytensä kannalta riittämättömästi liikkuvien määrän vähentämisen oli sisällyttänyt toiminta- ja taloussuunnitelmaan yli puolet kaikista kunnista. Mitä suuremmasta kunnasta oli kyse, sitä useammin riittämättömästi liikkuvat oli suunnitelmassa huomioitu. Myös erityistoimia vaativien väestöryhmien huomioiminen

suunnitelmassa oli yhteydessä kunnan kokoon. Pienet kunnat olivat huomioineet erityisryhmät suuria kuntia harvemmin.

Myös hallinnonalojen yhteistyön edistämisen kirjaaminen liikuntatoimen toiminta- ja taloussuunnitelmaan oli yhteydessä kunnan väestömäärään. Suuremmat kunnat olivat pienempiä useammin kirjanneet yhteistyön kehittämisen suunnitelmaansa. Liikunnan sisällyttämisessä peruspalveluna kuntien hyvinvointipolitiikkaan ei ollut havaittavissa suuria alueellisia tai väestömäärään liittyviä eroja kuntien välillä.

Kuvio 2. Liikunnan edistämiseen liittyvien tavoitteiden sisältyminen kunnan toiminta- ja taloussuunnitelmaan. Kyllä-vastanneiden osuus prosentteina.

Liikunnan edistämistä käsittelevä työryhmä kunnassa

Kolmasosa kunnista (33 %) ilmoitti, että kunnassa on liikuntatoimen johdolla toimiva poikkihallinnollinen ryhmä, jossa käsitellään liikunnan edistämistä. Mitä suuremmasta kunnasta oli kyse, sitä useammin liikuntatoimen vetämä ryhmä oli perustettu. (Taulukko 18.) Jonkin muun kuin liikuntatoimen vetämänä liikunnan edistämistä käsittelevä poikkihallinnollinen ryhmä oli 30 %:ssa kaikista vastanneista kunnista (Taulukko 19). Muita useimmin mainittuja tahoja, joissa liikunnan edistämistä käsiteltiin, olivat mm. sosiaali- ja terveystoimi sekä perusturvatoimi.

Taulukko 18. Kunnassa toimii liikuntatoimen vetämä poikkihallinnollinen työryhmä, jossa käsitellään liikunnan edistämistä. Jakaumat prosentteina

	Ei tietoa	Ei	Kyllä	Yhteensä % (n)
Koko aineisto	1	66	33	100 (231)
Kuntaluokitus				
Kaupunkimainen	0	45	55	100 (51)
Taajaan asuttu	0	59	41	100 (37)
Maaseutumainen	2	75	23	100 (143)
Väestöpohja				
alle 5000	3	77	20	100 (98)
5000–9999	0	71	29	100 (56)
10000–19999	0	60	40	100 (30)
20000–49999	0	43	57	100 (30)
50000 tai yli	0	35	65	100 (17)
ELY-alue				
Ahvenanmaa	0	67	33	100 (9)
Lappi	0	69	31	100 (13)
Pohjois-Suomi	0	69	31	100 (29)
Länsi- ja Sisä-Suomi	0	73	27	100 (60)
Itä-Suomi	3	55	43	100 (40)
Lounais-Suomi	3	70	27	100 (30)
Etelä-Suomi	2	60	38	100 (50)

Taulukko 19. Kunnassa toimii muun kuin liikuntatoimen vetämä poikkihallinnollinen työryhmä, jossa käsitellään liikunnan edistämistä. Jakaumat prosentteina.

	Ei tietoa	Ei	Kyllä	Yhteensä % (n)
Koko aineisto	6	64	30	100 (215)
Kuntaluokitus				
Kaupunkimainen	2	56	41	100 (41)
Taajaan asuttu	0	60	40	100 (35)
Maaseutumainen	9	67	24	100 (139)
Väestöpohja				
alle 5000	7	73	20	100 (95)
5000–9999	9	52	39	100 (54)
10000–19999	0	61	39	100 (28)
20000–49999	0	69	31	100 (26)
50000 tai yli	8	42	50	100 (12)
ELY-alue				
Ahvenanmaa	0	89	11	100 (9)
Lappi	7	50	43	100 (14)
Pohjois-Suomi	3	53	43	100 (30)
Länsi- ja Sisä-Suomi	6	79	15	100 (48)
Itä-Suomi	9	65	26	100 (34)
Lounais-Suomi	4	65	31	100 (26)
Etelä-Suomi	7	54	39	100 (54)

Sitoutumista kuvaava yhdistetty muuttuja

Kunnille laskettiin sitoutumista kuntalaisten liikunnan edistämiseen kuvaava pistemäärä edellä kuvatuista vastauksista seuraavasti:

1. Valtioneuvoston periaatepäätösten ja fyysisen aktiivisuuden suosituksen käsittelystä annetut vastaukset pisteytettiin seuraavasti: Ei ole lainkaan käsitelty = 0, Jaettu tiedoksi = 1, Esitelty = 2, Keskusteltu ja päätetty toimenpiteistä = 3.

2. Kaikille kolmelle kysytylle ohjelmalle laskettiin yhteen luottamushenkilöhallintoa ja johtoryhmää koskevat pistemäärät. Näin saatiin kolme ohjelma-kohtaista pistemäärää vaihteluvälillä 0–6.

3. Liikunnan edistämisen linjojen tavoitteita koskevista kyllä-vastauksista laskettiin summapistemäärä välillä 0–8.

4. Lopuista sitoutumiskysymyksistä laskettiin summa seuraavista asioista siten, että jokainen kyllä-vastaus antoi yhden pisteen (0–6):

- Käsitelty kuntalaisten liikunnan edistämistä tämän valtuustokauden kuntastrategiassa
- Käsitelty liikunnan edistämistä sosiaali- ja terveystoimen, sivistystoimen, ympäristötoimen tai teknisen toimen strategisissa asiakirjoissa

c. Laadittu erillinen liikuntastrategia tai -suunnitelma kunnan omana toimintana tai seudullisesti

d. Tehty kuntakohtainen strategia tai suunnitelma lähiliikuntapaikkojen kehittämiseksi

e. Viimeksi laadittuun hyvinvointikertomukseen tai vastaavaan sisältyy kuvaus kuntalaisten liikunta-aktiivisuudesta

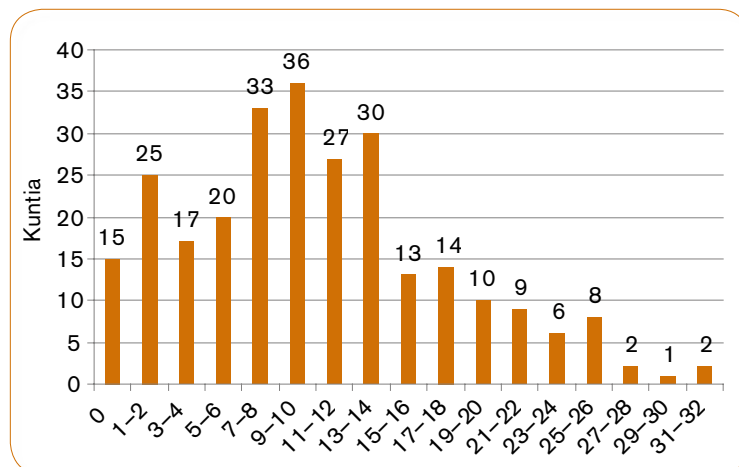
f. Kunnassa on liikuntatoimen vetäjänä tai jonkin muun toimialan työnä erillinen poikkihallinnollinen työryhmä, jossa käsitellään liikunnan edistämistä.

5. Kohdista 2–4 laskettiin summamuuttuja (0–32) kuvaamaan kunnan sitoutumista liikunnan edistämiseen. Suurempi pistemäärä kuvaa parempaa sitoutumista terveyttä edistävään liikuntaan.

Taulukossa 20 esitetään osioiden ja yhdistetyn summamuuttujan keskiluvut sekä vaihteluvälit ja kuviossa 3 yhdistetyn summamuuttujan jakauma. Kuten kuviosta 3 voidaan nähdä, kuntien välinen vaihtelu terveyttä edistävään liikuntaan sitoutumisesta oli suurta. Yksikään kunta ei saanut tässä tarkastelussa sitoutumisesta täysiä pisteitä.

Taulukko 20. Kunnan sitoutumista liikunnan edistämiseen kuvaavien summamuuttujien keskiluvut, neljännespisteet ja vaihteluvälit.

	Keskiluku	Kvartiiliväli	Vaihteluväli	Kuntien lukumäärä (n)
Liikunnan edistämisen linjat	1	0–2	0–6	263
Liikunnan ja ravinnon kehittämissinjat	0	0–2	0–6	261
Fyysisen aktiivisuuden suositus	1	0–2	0–6	263
Liikunnan edistämisen tavoitteet	5	2–7	0–8	259
Liikunnan edistäminen strategioissa ja hyvinvointikertomuksessa	2	1–4	0–6	268
Yhdistetty summamuuttuja	10	5–14	0–31	268

Kuvio 3. Kuntien jakauma sitoutumista liikunnan edistämiseen kuvaavan yhdistetyn summamuuttujan mukaan.

Taulukossa 21. on kuvattu sitoutumista liikunnan edistämiseen kuvaavan yhdistetyn summamuuttujan keskiluvut ja kvartiiliväli, jonka väliin jää puolet kunnista, kunnan väestöpohjan, tilastollisen kuntaryhmittymisen ja alueen mukaan. Sitoutuminen toteutui parhaiten kaupunkimaisissa ja yli 20000 asukkaan kunnissa (Taulukko 21).

Taulukko 21. Kuntien sitoutumista liikunnan edistämiseen kuvaavan yhdistetyn summamuuttujan keskiluvut ja kvartiiliväli kunnan väestöpohjan, tilastollisen kuntaryhmittymisen ja alueen mukaan. Taulukko 21. Kuntien sitoutumista liikunnan edistämiseen kuvaavan yhdistetyn summamuuttujan keskiluvut ja kvartiiliväli kunnan väestöpohjan, tilastollisen kuntaryhmittymisen ja alueen mukaan.

	Keskiluku	Kvartiiliväli	n
Koko aineisto	10	5–14	268
Kuntaluokitus			
Kaupunkimainen	14	8–21	60
Taajaan asuttu	11	8–14	45
Maaseutumainen	9	4–13	163
Väestöpohja			
alle 5000	8	3–12	109
5000–9999	10	5–15	67
10000–19999	9	4–14	36
20000–49999	14	9–21	37
50000 tai yli	14	9–20	19
ELY-alue			
Ahvenanmaa	5	1–9	9
Lappi	11	8–17	16
Pohjois-Suomi	12	6–17	34
Länsi- ja Sisä-Suomi	8	3–12	66
Itä-Suomi	10	6–14	48
Lounais-Suomi	11	8–15	32
Etelä-Suomi	11	7–16	63

Johtaminen

Terveyttä edistävän liikunnan johtamista mitattiin seuraavilla tiedoilla:

1. Onko liikuntatoimen johtoryhmässä tai luottamushenkilöhallinnossa päätetty vuosien 2009–2010 aikana toimenpiteistä, joiden tavoitteena on edistää mahdollisimman laajasti koko väestön liikuntaa?

2. Onko liikuntatoimessa arvioitu, mitkä liikuntapaikat edistävät muita enemmän kuntalaisten terveyttä?

3. vaikuttaako em. arvio liikuntatoimen resurssien jakoon eri liikuntapaikkojen välillä?

4. Onko liikuntatoimen toiminta- ja taloussuunnitelmassa 2010 erikseen määritelty tavoitteet, toimenpiteet ja seurantamittarit kuntalaisten liikuntaaktiivisuuden edistämiseksi?

5. Onko kunnassa sovittu, mikä hallintokunta koordinoi terveyttä edistävää liikuntaa kokonaisuutena?

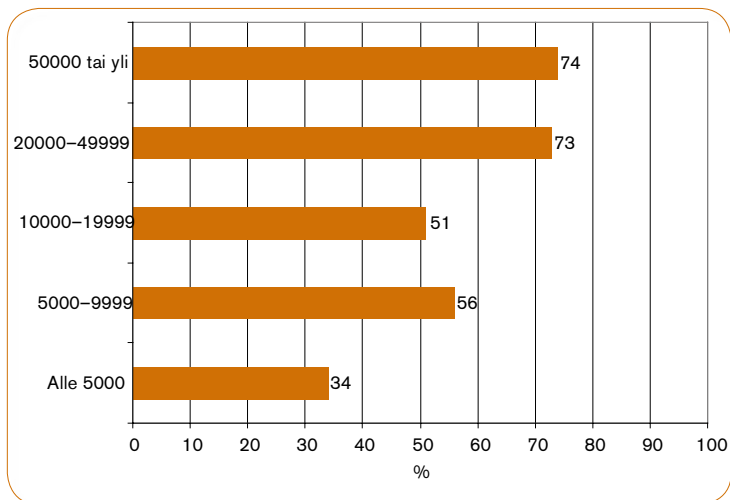
6. Onko kunnan liikunnasta ja perusterveydenhuollosta vastaavien tahojen kesken sovittu työnjosta terveyttä edistävän liikunnan kehittämisessä ja edistämässä?

Kuntien toimenpiteet, joilla edistetään laajasti koko väestön liikuntaa

Puolet kunnista raportoi, että kunnan liikuntatoimen johtoryhmässä tai luottamushenkilöhallinnossa oli päätetty vuosien 2009–2010 aikana toimenpiteistä, joiden tavoitteena on edistää mahdollisimman laajasti koko väestön liikuntaa (kuvio 4). Alueellisia eroja ei havaittu, mutta toimenpiteistä päättäminen oli selkeästi yhteydessä kunnan suurempaan väestömäärään. Toimenpiteitä, joilla pyrittiin kunnissa edistämään laajasti väestön liikuntaa, olivat mm. liikuntapaikkarakentaminen, liikuntapaikkojen maksuttomuus tai edulliset hinnat, liikunnan ohjaustoiminnan kehittäminen, lähiliikuntapaikkojen rakentaminen ja kunnossapito, liikunnan- ja erityisliikunnanohjaajien palkkaaminen ja erilaiset kunta-kohtaiset liikunnan edistämiseen pyrkivät hankkeet.

Resurssien jako kunnan liikuntapaikkojen välillä

Noin puolet kunnista oli arvioinut, mitkä liikuntapaikat edistävät muita enemmän kuntalaisten terveyttä. Kunnat olivat arvioineet tärkeimmiksi terveyttä edistäviksi liikuntapaikoiksi erityisesti ulkoilu- ja hiihtoreitit, liikuntasalit, urheilukentät sekä uimahallit. Erityisesti suuremmissa kunnissa liikuntatoimen tekemä arvio vaikutti siihen, kuinka resursseja jaettiin eri liikuntapaikkojen välillä. (Taulukko 22.)

Kuvio 4. Koko väestön liikuntaa mahdollisimman laajasti edistävästä toimenpiteistä päättäminen johtoryhmässä tai luottamushenkilöhallinnossa vuosien 2009–2010 aikana. Kuntien osuus prosentteina väestöpohjan mukaan.

Taulukko 22. Liikuntatoimen arvio liikuntapaikkojen terveyden edistämisestä ja sen vaikutus jaettaviin resursseihin. Jakaumat prosentteina.

	Arviota ei ole tehty	Arvio on tehty, ei vaikuta jaettaviin resursseihin	Arvio on tehty, huomioidaan resursseja jaettaessa	Yhteensä % (n)
Koko aineisto	48	27	25	100 (263)
Kuntaluokitus				
Kaupunkimainen	40	17	43	100 (60)
Taajaan asuttu	43	25	32	100 (44)
Maaseutumainen	52	31	17	100 (159)
Väestöpohja				
alle 5000	57	30	13	100 (107)
5000–9999	49	26	25	100 (65)
10000–19999	46	29	26	100 (35)
20000–49999	27	22	51	100 (37)
50000 tai yli	37	16	47	100 (19)
ELY-alue				
Ahvenanmaa	78	11	11	100 (9)
Lappi	44	44	13	100 (16)
Pohjois-Suomi	45	15	39	100 (33)
Länsi- ja Sisä-Suomi	55	31	14	100 (65)
Itä-Suomi	43	17	39	100 (46)
Lounais-Suomi	35	39	26	100 (31)
Etelä-Suomi	48	27	25	100 (63)

Terveyttä edistävään liikuntaan liittyvät tavoitteet, toimenpiteet ja seurantamittarit ja koordinointi

Taulukossa 23 on kuvattu, onko kuntien liikuntatoimen toiminta- ja taloussuunnitelmissa määritelty lasten, työikäisten ja ikääntyvien liikunta-aktiivisuuden edistämisen tavoitteet. Vastausten mukaan heikoiden suunnitelmissa oli määritelty käytettävät liikunnan edistämisen seurantamittarit. Tavoitteet ja toimenpiteet oli kirjattu noin puoleen tehdyistä suunnitelmista. Suuremmissa kunnissa tavoitteet, toimenpiteet ja seurantamittarit oli kuvattu pienempiä kuntia useammin lähes kaikkiin ikäryhmiin kohdistuvien tietojen osalta. Alueelliset erot olivat vähäisiä. Terveyttä edistävän liikunnan koordinointi kunnissa oli 40 %:ssa kunnista kunnan liikuntatoimen vastuulla. Perusterveydenhuolto koordinoi terveyttä edistävää liikuntaa yhteensä 13 kunnassa (5 %) ja jokin muu taho 11 %:ssa kaikista kunnista. Yli kolmasosa kunnista raportoi, että kunnassa ei ole erikseen sovittua terveyttä edistävän liikunnan koordinoitintahoa. Lähes puolesta alle 5000 asukkaan kunnista sovittu koordinoitintaho puuttui. Liikuntatoimen vastuu terveyttä edistävän liikunnan koordinoijana oli yhteydessä suurempaan kunnan väestömäärään. (Taulukko 24.)

Noin 60 % kunnista ei ollut erikseen sopinut kunnan liikunnasta ja perusterveydenhuollosta vastaavien tahojen kesken työnjaosta terveyttä edistävän liikunnan kehittämisessä ja edistämässä. Työnjaosta sopiminen oli kuitenkin selkeästi yhteydessä kunnan väestömäärään siten, että suuremmissa kunnissa

työnjaosta oli useammin sovittu. Yli 50000 asukkaan kunnista 74 % oli sopinut perusterveydenhuollon ja liikunnasta vastaavien tahojen välisestä työnjaosta terveyttä edistävän liikunnan suhteen, kun vastaava osuus alle 5000 asukkaan kunnissa oli 16 %.

Johtamista kuvaava yhdistetty muuttuja

Johtamista kuvaavista kysymyksistä laskettiin summamuuttuja seuraavasti:

1. Toiminta- ja taloussuunnitelmassa määritellyt tavoitteet (0–4 pistettä), toimenpiteet (0–4 pistettä) ja seurantamittarit (0–4 pistettä) neljälle eri asialle, yhteensä 0–12 pistettä.
 2. Päätetty toimenpiteistä koko väestön liikunnan edistämiseksi, arvioitu, mitkä liikuntapaikat edistävät muita enemmän kuntalaisten terveyttä ja arvio vaikuttaa resurssien jakoon (0–3 pistettä).
 3. Sovittu terveyttä edistävän liikunnan koordinoinnista kunnan sisällä ja työnjaosta perusterveydenhuollon kanssa (0–2 pistettä).
 4. Edellä kuvatut summamuuttujat laskettiin yhteen kuvaamaan liikunnan edistämisen johtamista kunnassa (0–17). Suurempi pistemäärä kuvaa parempaa liikunnan edistämisen johtamista.
- Taulukossa 25 esitetään osioiden ja yhdistetyn summamuuttujan keskiluvut sekä vaihteluvälit ja kuviossa 5 yhdistetyn summamuuttujan jakauma. Kuntien välinen vaihtelu terveyttä edistävän liikunnan johtamisessa oli suurta. 34 kuntaa ei saanut johtamisesta lainkaan pisteitä. Viisi kuntaa sai tässä tarkastelussa johtamisesta täydet pisteet.

Taulukko 23. Kuntien liikuntatoimen toiminta- ja taloussuunnitelmassa 2010 määritellyt, tavoitteet, toimenpiteet ja seurantamittarit. Jakaumat prosentteina.

	Tavoitteet määritelty	Toimenpiteet määritetty	Seurantamittarit määritetty	Yhteensä %(n)
Lasten ja nuorten arkiliikunnan edistämiseksi	45	47	27	100 (245)
Lapsiin ja nuoriin kohdistuvan seuratyön edistämiseksi	47	51	32	100 (247)
Työikäisten liikunta-aktiivisuuden edistämiseksi	48	51	34	100 (244)
Ikääntyvien liikunta-aktiivisuuden edistämiseksi	55	60	41	100 (246)

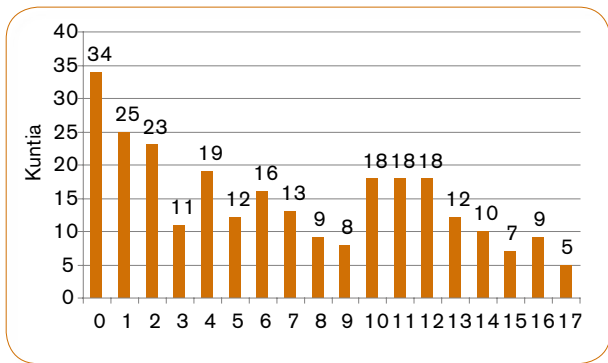
Taulukko 24. Kunnassa on sovittu, mikä hallintokunta koordinoi terveyttä edistävää liikuntaa kokonaisuutena. Jakaumat prosentteina.

	Ei tietoa	Ei sovittu	Liikunta-toimi	Perus-terveyden-huolto	Jokin muu tahoa	Yhteensä % (n)
Koko aineisto	6	38	40	5	11	100 (264)
Kuntaluokitus						
Kaupunkimainen	2	25	57	10	7	100 (60)
Taajaan asuttu	5	43	39	2	11	100 (44)
Maaseutumainen	9	41	34	4	13	100 (160)
Väestöpohja						
alle 5000	9	45	31	2	13	100 (107)
5000–9999	11	29	41	8	12	100 (66)
10000–19999	0	54	37	0	9	100 (35)
20000–49999	0	24	57	14	5	100 (37)
50000 tai yli	0	21	63	5	11	100 (19)
ELY-alue						
Ahvenanmaa	11	67	11	0	11	100 (9)
Lappi	13	25	38	19	6	100 (16)
Pohjois-Suomi	6	27	52	3	12	100 (33)
Länsi- ja Sisä-Suomi	5	55	33	2	6	100 (64)
Itä-Suomi	6	40	35	2	17	100 (48)
Lounais-Suomi	0	26	39	13	23	100 (31)
Etelä-Suomi	10	29	51	5	6	100 (63)

Taulukko 25. Liikunnan edistämisen johtamista kunnassa kuvaavien summamuuttujien keskiluvut, neljännespisteet ja vaihteluvälit.

	Keskiluku	Kvartiiliväli	Vaihteluväli	n
Tavoitteet määritely	2	0–4	0–4	248
Toimenpiteet määritely	2	0–4	0–4	229
Seurantamittarit määritely	1	0–2	0–4	221
Koko väestön liikunnan edistämisen toimenpiteet ja arviot	1	0–2	0–3	265
Liikunnan koordinointi kunnassa	1	0–2	0–2	266
Yhdistetty summamuuttuja	6	2–11	0–17	267

Taulukossa 26 on kuvattu liikunnan edistämisen johtamista kuvaavan yhdistetyn summamuuttujan keskiluvut ja kvartiiliväli, jonka väliin jää puolet kunnista, kunnan väestöpohjan, tilastollisen kuntaryhmittymisen ja alueen mukaan. Johtaminen toteutui parhaiten kaupunkimaisissa ja yli 20000 asukkaan kunnissa.

Kuvio 5. Kuntien jakauma liikunnan edistämisen johtamista kuvaavan yhdistetyn summamuuttujan mukaan

Taulukko 26. Liikunnan edistämisen johtamista kuvaavan yhdistetyn summamuuttujan keskiluvut ja kvartiiliväli kunnan väestöpohjan, tilastollisen kuntaryhmittelyn ja alueen mukaan.

	Keskiluku	Kvartiiliväli	n
Koko aineisto	6	2–11	267
Kuntaluokitus			
Kaupunkimainen	10	4–13	60
Taajaan asuttu	7	2–11	44
Maaseutumainen	5	1–10	163
Väestöpohja			
alle 5000	4	1–8	109
5000–9999	7	2–12	67
10000–19999	5	1–10	35
20000–49999	11	8–14	37
50000 tai yli	11	5–14	19
ELY-alue			
Ahvenanmaa	3	3–4	9
Lappi	8	2–13	16
Pohjois-Suomi	7	3–11	34
Länsi- ja Sisä-Suomi	4	1–10	66
Itä-Suomi	7	2–11	48
Lounais-Suomi	7	2–12	31
Etelä-Suomi	7	3–12	63

Seuranta ja arviointi

Liikunnan edistämisen seuranta ja arviointia kunnassa mitattiin seuraavilla tiedoilla:

1. Seurataanko liikuntatoimessa säännöllisesti kuntalaisten liikunta-aktiivisuutta ja tyytyväisyyttä liikuntapalveluihin?
2. Tehdäänkö liikuntatoimessa vuosittainen yhteenveto em. asioista niin, että se raportoidaan toimintakertomuksessa tai vastaavassa?
3. Onko em. asioita vuoden 2009 aikana esitelty liikuntatoimen johtoryhmälle tai luottamushenkilöhallinnolle?

Tieto kuntalaisten liikunta-aktiivisuudesta ja liikuntapalveluiden käytöstä

Säännöllisesti vuosittain liikuntapaikkojen käyttötietoja seurasi 81 % ja tietoja urheiluseuroihin osallistuvista lapsista ja nuorista 64 % kunnista. Noin kolmasosa kunnista seurasi vuosittain myös muita tietoja, jotka koskivat kuntalaisten liikunta-aktiivisuutta sekä tyytyväisyyttä kunnan liikuntapalveluihin. (Taulukko 27.)

Taulukko 27. Väestön liikuntakäyttytymisen ja tyytyväisyyden säännöllinen seuranta kunnan liikuntatoimessa. Jakaumat prosentteina.

	Ei seurata lainkaan	Seurataan joka 4. vuosi	Seurataan joka 3. vuosi	Seurataan joka 2. vuosi	Seurataan vuosittain	Yhteensä
Kaikkien kuntalaisten liikunta-aktiivisuutta	69	7	1	2	21	100 (261)
Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta	55	5	1	5	33	100 (256)
Liikuntapaikkojen käyntitietoja	17	0	0	2	81	100 (260)
Urheiluseuratoimintaan osallistuvien lasten osuutta	34	2	0	0	64	100 (258)
Kuntalaisten tyytyväisyyttä kunnan liikuntapaikkoihin	44	14	8	10	24	100 (262)
Kuntalaisten tyytyväisyyttä kunnan liikuntapalveluihin	45	13	8	8	26	100 (257)

Kaikkien kuntalaisten liikunta-aktiivisuutta mainittiin seurattavan erityisesti asiakaspalautteiden ja -arviointien kautta. Monessa kunnassa käytettiin myös kävijämäärätietoja kuvaamaan kuntalaisten liikunta-aktiivisuutta. Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta seurattiin myös lähinnä harrastusten kävijämäärien kautta, vaikka lähes kaikilla kunnilla on käytettävissään THL:n toteuttaman Kouluterveyskyselyn tulokset (ks. Luopa ym. 2010), joissa on raportoitu nuorten sekä vapaa-ajan liikunta-aktiivisuutta että liikuntaseuroihin osallistumista. Tämä tieto ei selvästikään ole kuntien liikuntatoiminnasta vastaavien tahojen käytössä. Liikuntapaikkojen käyttötietoja seurattiin mm. sähköisen seurannan ja henkilökunnan tekemän kirjaamisen ja tilastoinnin kautta. Kuntalaisten tyytyväisyyttä kunnan liikuntapalveluihin ja -paikkoihin seurattiin mm. asiakastyytyväisyyskyselyillä ja erilaisten palautejärjestelmien kautta.

Kerättyjen liikunta-aktiivisuustietojen raportointi

Suurin osa kunnista teki vuosittaisen yhteenvedon urheiluseuroihin osallistuvien lasten suhteellisesta osuudesta (taulukko 29) ja kuntalaisten tyytyväisyydestä kunnan liikuntapalveluihin, sekä raportoi nämä tiedot toimintakertomuksessa tai vastaavassa. Vähiten tehtiin yhteenvedoja ja raportoitiin kuntalaisten liikunta-aktiivisuudesta sekä kuntalaisten tyytyväisyy-

destä kunnan liikuntapaikkoihin. Jonkin verran aluekohtaisia eroja oli kuitenkin havaittavissa. Kunnan väestömäärä ei oleellisesti vaikuttanut yhteenvedojen tekemiseen ja niistä raportointiin.

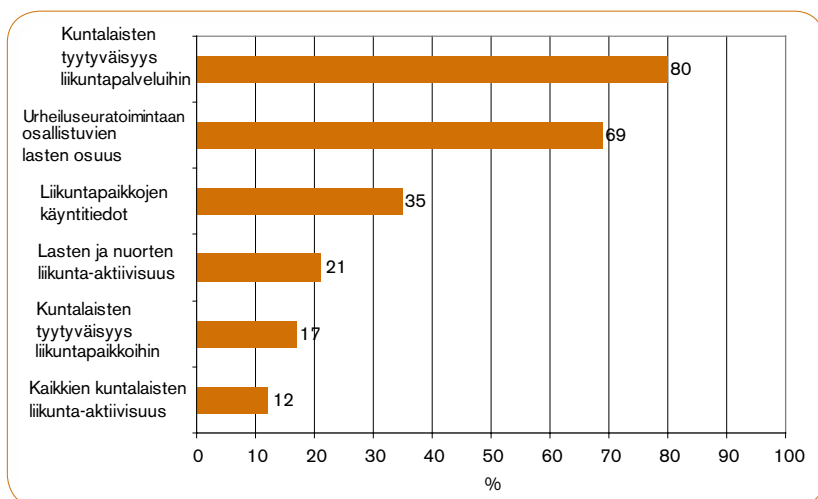
Kuntalaisten liikunta-aktiivisuuteen liittyvistä asioista oli raportoitu liikuntatoimen johtoryhmälle tai luottamushenkilöhallinnolle vain noin 10 %:ssa vastanneista kunnista. Myös vain noin viidesosa kunnista oli raportoinut luottamushenkilöhallinnolle lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta kuvaavista asioista. Liikuntapaikkojen käyntitiedot oli raportoitu useammin, yli 60 %:ssa kunnista. Myös urheiluseuroihin osallistuvien lasten osuus oli raportoitu luottamushenkilöhallinnolle noin viidesosassa kunnista, samoin kuntalaisten tyytyväisyys kunnan liikuntapaikkoihin ja -palveluihin. (Kuvio 6.)

Taulukko 28. Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuuden seuranta kunnissa. Kuntien jakaumat prosentteina.

	Ei seurata	Joka 4. vuosi	Joka 3. vuosi	Joka 2. vuosi	Vuosittain	Yhteensä % (n)
Koko aineisto	55	5	1	5	33	100 (256)
Kuntaluokitus						
Kaupunkimainen	50	13	2	4	32	100 (56)
Taajaan asuttu	64	2	0	5	30	100 (44)
Maaseutumainen	55	3	1	6	35	100 (156)
Väestöpohja						
alle 5000	53	1	1	7	39	100 (106)
5000–9999	58	6	2	6	28	100 (64)
10000–19999	63	3	0	6	28	100 (32)
20000–49999	47	14	3	0	36	100 (36)
50000 tai yli	67	6	0	6	22	100 (18)
ELY-alue						
Ahvenanmaa	78	0	0	0	22	100 (9)
Lappi	25	6	6	13	50	100 (16)
Pohjois-Suomi	39	10	3	10	39	100 (31)
Länsi- ja Sisä-Suomi	74	5	0	2	20	100 (61)
Itä-Suomi	51	2	0	4	43	100 (47)
Lounais-Suomi	42	3	3	13	39	100 (31)
Etelä-Suomi	61	5	0	3	31	100 (61)

Taulukko 29. Liikuntatoimen tekemä vuosittainen yhteenveto lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuudesta. Jakaumat prosentteina.

	Ei	Kyllä	Yhteensä % (n)
Koko aineisto	79	21	100 (260)
Kuntaluokitus			
Kaupunkimainen	78	22	100 (58)
Taajaan asuttu	86	14	100 (44)
Maaseutumainen	77	23	100 (158)
Väestöpohja			
alle 5000	71	29	100 (106)
5000–9999	86	14	100 (64)
10000–19999	91	9	100 (35)
20000–49999	75	25	100 (36)
50000 tai yli	84	16	100 (19)
ELY-alue			
Ahvenanmaa	67	33	100 (9)
Lappi	75	25	100 (16)
Pohjois-Suomi	75	25	100 (32)
Länsi- ja Sisä-Suomi	88	13	100 (64)
Itä-Suomi	76	24	100 (46)
Lounais-Suomi	84	16	100 (31)
Etelä-Suomi	74	26	100 (62)

Kuvio 6. Kuntalaisten liikunta-aktiivisuuden ja -tyytyväisyyden raportointi vuosittain. Kyllä-vastausten osuus prosentteina.

Seuranta ja arviointia kuvaava yhdistetty muuttuja

Seurannassa oli määritelty kuusi asiaa, joita kunnassa tulisi seurata (kuvio 6). Kunnille laskettiin kunnan liikuntatoimissa tapahtuvaa seuranta ja arviointia kuvaava pistemäärä edellä kuvatuista vastauksista seuraavasti:

1. Vuosittain tai vähintään joka toinen vuosi seurattavien asioiden lukumäärä (0–6)
2. Asioiden lukumäärä toimintakertomuksessa tai vastaavassa raportoitavassa yhteenvedossa (0–6)
3. Luottamushenkilöille esiteltyjen asioiden lukumäärä (0–6)

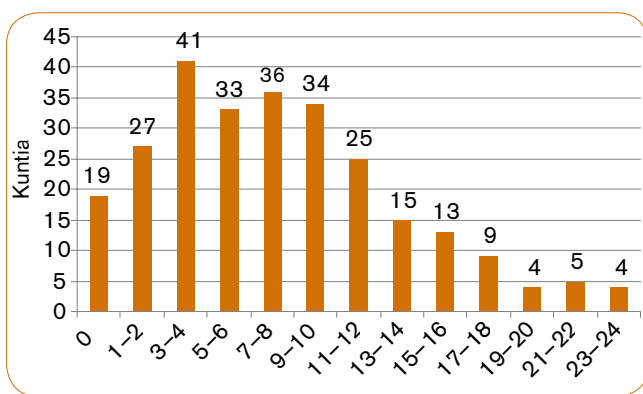
4. Johtoryhmälle esiteltyjen asioiden lukumäärä (0–6)

5. Edellä kuvatuista summamuuttujista laskettiin yhdistetty summamuuttuja (0–24) kuvaamaan seuranta ja arviointia. Suurempi pistemäärä kuvaa parempaa terveyttä edistävän liikunnan seuranta ja arviointia.

Taulukossa 30 esitetään osioiden ja yhdistetyn summamuuttujan keskiluvut sekä vaihteluvälit ja kuviossa 7 yhdistetyn summamuuttujan jakauma. Yhteensä 19 kuntaa ei saanut seuranta ja arviointi -osiosta lainkaan pisteitä, yksi kunta täydet pisteet.

Taulukko 30. Seuranta ja arviointia kuvaavien summamuuttujien keskiluvut, neljännespisteet ja vaihteluvälit.

	Keskiluku	Kvartiiliväli	Vaihteluväli	n
Seurataan vähintään joka toinen vuosi	3	2–4	0–6	263
Raportoidaan toimintakertomuksessa	1	0–3	0–6	263
Esitelty luottamushenkilöille	2	0–3	0–6	261
Esitelty johtoryhmälle	2	0–3	0–6	182
Yhdistetty summamuuttuja	7	4–12	0–24	265

Kuvio 7. Kuntien jakauma seurantaa ja arviointia kuvaavan yhdistetyn summamuuttujan mukaan.

Suurten kaupunkien saamat pisteet seurannasta olivat selvästi korkeampia. Maaseutumaisissa kunnissa seurantaa tehtiin keskimäärin hieman vähemmän kuin muissa kuntaryhmissä. (Taulukko 31.)

Taulukko 31. Seurantaa ja arviointia kuvaavan yhdistetyn summamuuttujan keskiluvut ja neljännespisteet (kvartiiliväli) kunnan väestöpohjan, tilastollisen kuntaryhmituksen ja alueen mukaan.

	Keskiluku	Kvartiiliväli	n
Koko aineisto	7	4–11	265
Kuntaluokitus			
Kaupunkimainen	9	6–16	60
Taajaan asuttu	8	4–12	44
Maaseutumainen	6	3–10	161
Väestöpohja			
alle 5000	6	2–10	107
5000–9999	7	4–10	67
10000–19999	8	4–10	35
20000–49999	9	6–15	37
50000 tai yli	12	6–16	19
ELY-alue			
Ahvenanmaa	4	2–8	9
Lappi	6	3–15	16
Pohjois-Suomi	8	4–13	34
Länsi- ja Sisä-Suomi	6	3–9	65
Itä-Suomi	7	3–12	47
Lounais-Suomi	8	5–13	31
Etelä-Suomi	8	4–11	63

Voimavarat

Liikuntatoimen liikunnan edistämiseen liittyviä voimavaroja mitattiin seuraavilla tiedoilla:

1. Kuinka suuren osan liikuntapaikkojen todellisista ylläpito- ja pääomakuluista liikunta- ja urheiluseurat maksavat lasten, nuorten ja aikuisten harjoitusvuoroista kunnan liikuntapaikoilla?

2. Onko kunnassanne käytössä kortti tai muu vastaava, jolla tietyt kuntalaisryhmät pääsevät maksutta tai muodollista maksua vastaan keskeisimmille liikuntapaikoille tai tutustumaan eri lajeihin?

3. Mitä liikunnan hallinnon suunnittelun ja ohjauksen ammattihenkilöitä kunnassa toimii?

4. Kuinka monta kilometriä kuntanne alueella on kevyen liikenteen väyliä?

5. Mitä laajoille liikuntaryhmille tarkoitettuja liikuntapaikkoja kunnassa on? (Tieto kerätty LIPAS-järjestelmästä)

6. Kuinka monta valtion liikuntapaikkastrategian määritelmät täyttävää lähiliikuntapaikkaa on kuntanne alueella valmistunut 2000-luvun aikana?

7. Liikunnan ja urheilun kustannukset kunnassa (Tilastokeskuksen tiedot liikunnan ja urheilun kustannuksista)

Liikuntapaikkojen ylläpito ja pääomakulut kunnissa

Liikunta- ja urheiluseurojen maksama osuus kunnan liikuntapaikkojen todellisista ylläpito- ja pääomakuluista vaihteli jonkin verran riippuen liikuntapaikasta. Lasten ja nuorten harjoitusvuoroista koulujen liikuntasaleissa liikunta- ja urheiluseurat maksoivat 0–10 % yli 80 %:ssa kaikista vastanneista kunnista. (Taulukko 32.) Muissa kunnan sisäliikuntatiloissa liikunta- ja urheiluseurojen maksama osuus lasten ja nuorten harjoitusvuoroista oli jonkin verran suurempi. Erityisesti suurista kaupungeista noin joka neljäs ilmoitti liikunta- ja urheiluseurojen maksamaksi osuudeksi lasten ja nuorten sisäliikuntatiloissa toteutettavista harjoitusvuoroista 11–29 % todellisista kuluista (taulukko 33). Lasten ja nuorten urheilu- ja pallokentillä järjestettävistä harjoitusvuoroista väestömäärältään pienimmät kunnat perivät vähemmän maksua liikunta- ja urheiluseuroilta. Alle 20000

asukkaan kunnista lähes 90 % ilmoitti, etteivät liikunta- ja urheiluseurat osallistu lainkaan urheilu- ja pallokenttien ylläpitokustannuksiin koskien lasten ja nuorten harjoitusvuoroja. Yli 20000 asukkaan kunnissa liikunta- ja urheiluseuroilta perittiin noin puolet lasten ja nuorten vuorojen todellisista urheilu- ja pallokenttien kustannuksista (taulukko 34.). Etelä-Suomen alueella liikuntapaikat olivat muuta maata harvemmin urheiluseuroille täysin maksuttomia.

Taulukko 32. Liikunta- ja urheiluseurojen maksama osuus lasten ja nuorten harjoitusvuorojen todellisista ylläpitokustannuksista koulujen liikuntasaleissa. Jakaumat prosentteina.

	Ei tietoa	0 %	1–10 %	11–29 %	30–59 %	60–99 %	100 %
Koko aineisto	7	65	19	5	2	1	1
Kuntaluokitus							
Kaupunkimainen	5	53	28	10	3	0	0
Taajaan asuttu	5	68	16	9	2	0	0
Maaseutumainen	9	68	16	2	2	1	2
Väestöpohja							
alle 5000	9	70	15	1	2	2	1
5000–9999	8	65	18	5	2	0	3
10000–19999	6	66	20	6	3	0	0
20000–49999	5	57	19	14	5	0	0
50000 tai yli	0	53	37	11	0	0	0
ELY-alue							
Ahvenanmaa	13	50	0	0	0	25	13
Lappi	0	88	13	0	0	0	0
Pohjois-Suomi	12	59	21	9	0	0	0
Länsi- ja Sisä-Suomi	5	62	26	5	2	0	2
Itä-Suomi	2	71	16	4	4	0	2
Lounais-Suomi	7	73	10	3	7	0	0
Etelä-Suomi	13	59	21	6	2	0	0

Taulukko 33. Liikunta- ja urheiluseurojen maksama osuus lasten ja nuorten harjoitusvuorojen todellisista ylläpitokustannuksista kunnan muissa sisäliikuntatiloissa. Jakaumat prosentteina.

	Ei tietoa	0 %	1-10 %	11-29 %	30-59 %	60-99 %	100 %
Koko aineisto	5	55	22	11	4	2	2
Kuntaluokitus							
Kaupunkimainen	2	38	27	22	12	0	0
Taajaan asuttu	2	57	20	16	0	5	0
Maaseutumainen	7	61	21	5	2	2	3
Väestöpohja							
alle 5000	8	64	18	2	2	3	3
5000–9999	5	59	23	11	0	2	2
10000–19999	3	43	31	17	3	3	0
20000–49999	0	35	27	22	16	0	0
50000 tai yli	0	53	16	26	5	0	0
ELY-alue							
Ahvenanmaa	0	75	0	0	0	13	13
Lappi	0	53	33	13	0	0	0
Pohjois-Suomi	6	56	15	15	3	6	0
Länsi- ja Sisä-Suomi	5	50	32	9	2	0	3
Itä-Suomi	0	57	28	9	4	0	2
Lounais-Suomi	0	65	16	13	0	6	0
Etelä-Suomi	13	52	15	11	10	0	0

Taulukko 34. Liikunta- ja urheiluseurojen maksama osuus lasten ja nuorten harjoitusvuorojen todellisista ylläpitokustannuksista kunnan urheilu- ja pallokentillä. Jakaumat prosentteina.

	Ei tietoa	0 %	1–10 %	11–29 %	30–59 %	60–99 %	100 %
Koko aineisto	4	81	11	3	0	1	0
Kuntaluokitus							
Kaupunkimainen	3	53	32	8	2	2	0
Taajaan asuttu	5	89	5	2	0	0	0
Maaseutumainen	4	90	4	1	0	1	1
Väestöpohja							
alle 5000	5	90	4	1	0	1	0
5000–9999	5	89	3	2	0	0	2
10000–19999	6	86	9	0	0	0	0
20000–49999	0	50	31	14	3	3	0
50000 tai yli	0	58	42	0	0	0	0
ELY-alue							
Ahvenanmaa	0	88	0	0	0	13	0
Lappi	0	87	13	0	0	0	0
Pohjois-Suomi	3	94	0	3	0	0	0
Länsi- ja Sisä-Suomi	5	79	17	0	0	0	0
Itä-Suomi	0	83	13	2	0	0	2
Lounais-Suomi	0	87	10	3	0	0	0
Etelä-Suomi	10	71	10	6	2	2	0

Aikuisten vuorot olivat liikunta- ja urheiluseuroille lasten ja nuorten vuoroja kalliimpia. Liikunta- ja urheiluseurat eivät osallistuneet koulujen liikuntasaleissa pidettävien vuorojen todellisiin ylläpito- ja pääomakustannuksiin ollenkaan noin puolessa pienimmistä kunnista, kun taas suurista kaupungeista vain yksi ilmoitti vuorojen olevan seuroille maksuttomia. Kaupunkimaisissa kunnissa koulujen liikunta- ja urheiluseurojen maksama osuus oli selvästi maaseutumaisia kuntia suurempi. Liikunta- ja urheiluseurat maksoivat pienissä kunnissa selvästi pienemmän osuuden myös muiden sisäliikuntati-

lojen ylläpitokustannuksista verrattuna suurempiin kuntiin. Alueelliset erot olivat vähäisiä. (Taulukko 35.) Myös urheilu- ja pallokenttien suhteen tilanne oli samanlainen.

Yli kolmasosassa vastanneista kunnista oli käytössä ikääntyville (yleisimmin yli 65-vuotiaille) kortti tai muu vastaava, jolla pääsi maksutta tai vain muodollista maksua vastaan yleisimmille liikuntapaikoille (taulukko 36). Noin neljäsosa kunnista tarjosi samanlaisen etuuden myös erityisryhmille. Noin viidesosa kunnista tarjosi tämän mahdollisuuden myös koululaisille tai alle 18-vuotiaille nuorille. (Kuvio 8.)

Taulukko 35. Liikunta- ja urheiluseurojen maksama osuus aikuisten harjoitusvuorojen todellisista ylläpitokustannuksista kunnan sisäliikuntatiloissa. Jakaumat prosentteina.

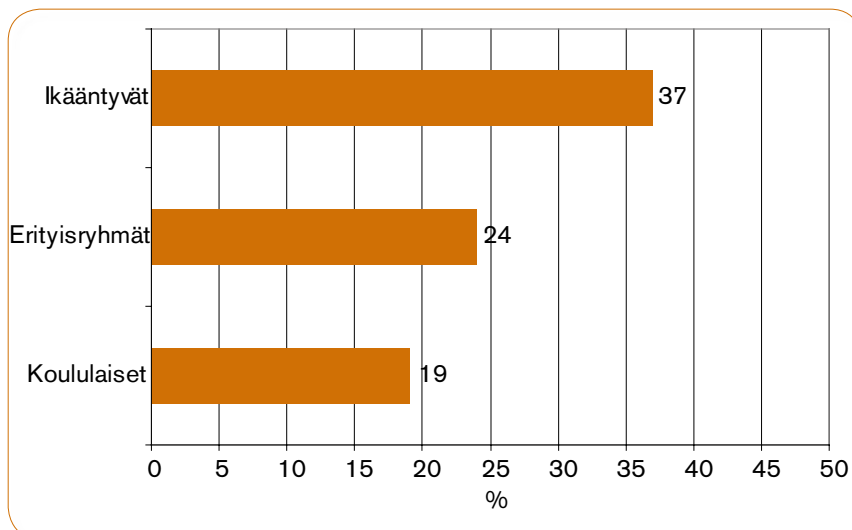
	Ei tietoa	0 %	1–10 %	11–29 %	30–59 %	60–99 %	100 %
Koko aineisto	7	33	28	18	8	4	2
Kuntaluokitus							
Kaupunkimainen	5	10	30	37	17	2	0
Taajaan asuttu	5	30	26	23	12	5	0
Maaseutumainen	8	43	28	9	4	4	3
Väestöpohja							
alle 5000	9	45	27	7	2	5	5
5000–9999	6	35	32	15	9	3	0
10000–19999	3	26	26	26	12	6	0
20000–49999	3	14	32	30	22	0	0
50000 tai yli	11	11	16	47	11	5	0
ELY-alue							
Ahvenanmaa	0	33	11	11	22	11	11
Lappi	0	47	40	13	0	0	0
Pohjois-Suomi	9	26	21	26	12	6	0
Länsi- ja Sisä-Suomi	6	33	33	17	6	2	3
Itä-Suomi	9	32	34	15	6	0	4
Lounais-Suomi	0	55	19	16	3	6	0
Etelä-Suomi	12	23	27	18	13	7	0

Taulukko 36. Kunnassa käytössä kortti tai vastaava, jolla ikääntyvät pääsevät maksutta tai muodollista maksua vastaan keskeisimmille liikuntapaikoille. Jakaumat prosentteina.

	Ei	Kyllä	Yhteensä % (n)
Koko aineisto	63	37	100 (254)
Kuntaluokitus			
Kaupunkimainen	44	56	100 (59)
Taajaan asuttu	52	48	100 (44)
Maaseutumainen	74	26	100 (151)
Väestöpohja			
alle 5000	78	22	100 (102)
5000–9999	57	43	100 (63)
10000–19999	50	50	100 (34)
20000–49999	56	44	100 (36)
50000 tai yli	37	63	100 (19)
ELY-alue			
Ahvenanmaa	89	11	100 (9)
Lappi	73	27	100 (15)
Pohjois-Suomi	48	52	100 (33)
Länsi- ja Sisä-Suomi	63	37	100 (63)
Itä-Suomi	51	49	100 (43)
Lounais-Suomi	71	29	100 (31)
Etelä-Suomi	68	32	100 (60)

Kunnissa toimivat liikunnan ammattihenkilöt

Lähes kaikki kunnat (96 %) raportoivat kunnassa toimivan ainakin yhden liikunnan ammattilaisen. Kaikki 11 kuntaa, jotka ilmoittivat että liikunnan ammattilaisia ei ole, olivat maaseutumaisia, 10 alle 5000 asukkaan ja yksi 5000–9999 asukkaan kunta. Liikuntatoimenjohtaja toimi pääasiassa suurissa kunnissa. Yli 50000 asukkaan kunnista lähes kaikki (94 %) raportoivat kunnassa olevan liikuntatoimenjohtajan. Alle 5000 asukkaan kunnissa liikuntatoimenjohtaja oli vain kahdessa (2 %). Vapaa-aikatoimenjohtajan työ sijoittui pääasiassa kuntiin, joiden asukasmäärä oli 10000–50000. Näistä kunnista 48–50% raportoi vapaa-aikatoimenjohtajan työskentelevän kunnassa. Alueellisia eroja liikunta- tai vapaa-aikatoimen johtajien sijoittumisessa ei juuri ollut. Myös liikuntapalvelupäälliköt sijoittuivat useimmiten suuriin kaupunkeihin. Yli 50 000 asukkaan kunnista 81 % raportoi kunnassa työskentelevän liikuntapalvelupäällikön. Etelä-Suomen kunnissa liikuntapalvelupäälliköitä oli hieman pohjoista Suomen useammin. Samoin liikunta- ja erityisliikuntasuunnittelijoita sekä erityisliikunnanohjaajia työskenteli

Kuvio 8. Kokonaisprosenttiosuus kunnista, joissa käytössä etukortti tai vastaava, jolla tietyt kuntalaisryhmät pääsevät maksutta tai muodollista maksua vastaan keskeisimmille liikuntapaikoille.

suurissa kunnissa pieniä kuntia useammin. Vapaa-aikasihteerit sitä vastoin toimivat useimmin pienemmissä kunnissa. Liikuntaneuvoja-nimikkeellä työskenteleviä henkilöitä oli kunnissa vain vähän. Muita kuntien mainitsemia liikunnan ammattilaisia olivat mm. liikuntapalveluvastaava, liikuntapaikkamestari, liikuntakoordinaattori, uimaopettajat ja -valvojat sekä osa-aikaiset liikunnanopettajat. (Taulukko 37.)

Kevyen liikenteen väylät kunnissa

Kevyen liikenteen väylistä kysyttiin kilometrimäärää, joka suhteutettiin väestötiheyteen. Kevyen liikenteen väylien määrä (m/km²) kunnissa vaihteli alueellisesti ja tilastollisen kuntaryhmitymyksen mukaan. Eniten kevyen liikenteen väyliä oli kaupunkimaisissa kunnissa. Taajaan asutut ja maaseutumaiset kunnat eivät eronneet toisistaan. Kevyen liikenteen väyliä oli eniten

Taulukko 37. Kunnissa toimivat liikunnan hallinnon, suunnittelun ja ohjauksen ammattihenkilöt. Jakaumat prosentteina.

	Ei tietoa	Ei	Kyllä	Yhteensä % (n)
Liikuntatoimen johtaja tms.	1	74	25	100 (220)
Vapaa-aikatoimen johtaja tms.	2	77	22	100 (200)
Liikuntapalvelupäällikkö	2	86	12	100 (197)
Liikuntasuunnittelija tms.	2	90	9	100 (193)
Erytysliikuntasuunnittelija	2	95	4	100 (190)
Liikuntas sihteeri tms.	2	57	41	100 (209)
Vapaa-aikasihteeri tms.	3	56	41	100 (211)
Liikunnanohjaaja	2	54	44	100 (216)
Erytysliikunnanohjaaja tms.	1	67	32	100 (209)
Liikuntaneuvoja tms.	2	90	8	100 (185)
Muu liikunnan ammattilainen	2	64	35	100 (199)

kunnissa, joiden asukasmäärä vaihteli välillä 20000–49999. Yli 50000 asukkaan kunnissa kevyen liikenteen väyliä oli vähiten verrattuna kaikkiin pienempiin kuntiin. Lounais-Suomen alueella oli selkeästi eniten kevyen liikenteen väyliä (13m/km²/1000 asukasta). Vähiten kevyen liikenteen väyliä oli Lapissa (noin 1 m/km²/1000 asukasta). (Taulukko 38.)

Kuntien liikuntapaikat

Kuntien liikuntapaikkatiedot kerättiin valtakunnallisesta ja julkinen liikunnan paikkatietojärjestelmä (LIPAS-järjestelmä, www.liikuntapaikat.fi), jota hallinnoi Jyväskylän yliopiston liikuntatieteiden laitos ja rahoittaa opetus- ja kulttuuriministeriö. Aineiston tuottamiseen ovat osallistuneet myös Suomen kunnat, Suomen ympäristökeskus, Metsähallitus sekä virkistysalueyhdistykset. LIPAS sisältää tietoa Suomen liikuntapaikoista, virkistysalueista, ulkoilureiteistä ja liikuntatoimen taloudesta. Kuntien kaikkien liikuntapaikkojen tarkastelussa laskettiin yhteen kaikki LIPAS-järjestelmään kirjatut kunnissa sijaitsevat liikuntapaikat liikuntapaikan omistajasta riippumatta. Lisäksi tarkasteltiin kuntien tai kuntaenemmistöisen osakeyhtiön omistuksessa olevien pallokenttien, jääurheilualueiden, kuntosalien, liikuntasalien, vesiliikuntatilojen ja ulkoilureittien määrää.

Kunnissa oli keskimäärin 9 liikuntapaikkaa tuhatta asukasta kohti. Määrä kuitenkin vaihteli suuresti erityisesti kunnan väestömäärän mukaan. Selvästi eniten liikuntapaikkoja tuhatta asukasta kohti oli kunnissa, joiden väestömäärä oli 5000 tai vähemmän (noin 12 liikuntapaikkaa/1000 asukasta), kun taas yli 50000 tuhannen asukkaan kunnissa vastaava luku oli 3,5 tuhatta asukasta kohden. Myös maaseutumaisen, taajaan asuttujen ja kaupunkimaisten kuntien liikuntapaikkamäärät poikkesivat toisistaan. Maaseutumaisissa kunnissa liikuntapaikkoja oli keskimäärin 11 tuhatta asukasta kohden, vastaavan luvun ollessa kaupunkimaisissa kunnissa noin 4. Alueiden välillä oli myös havaittavissa jonkin verran eroja. Lapissa liikuntapaikkoja oli noin 12 tuhatta asukasta kohden, muiden ELY-alueiden liikuntapaikkojen lukumäärän vaihdella välillä 7–10/1000 asukasta. (Taulukko 39.)

Taulukko 38. Kevyenliikenteen väylät kunnissa, m/km2/1000 asukasta.

	Keskiluku	Kvartiiliväli	Minimi	Maksimi
Koko aineisto	5,1	2,7–11,2	0,0	1322,2
Kuntaluokitus				
Kaupunkimainen	9,3	3,8–20,3	0,3	1322,2
Taajaan asuttu	4,8	2,2–10,4	0,1	53,5
Maaseutumainen	4,7	2,9–10,5	0,0	264,5
Väestöpohja				
alle 5000	5,8	3,7–13,6	0,0	1322,2
5000–9999	4,1	2,4–8,2	0,2	138,2
10000–19999	5,5	2,3–18,7	0,1	259,3
20000–49999	8,9	3,0–13,7	0,9	75,3
50000 tai yli	2,7	2,5–9,5	0,3	10,1
ELY-alue				
Lappi	1,4	0,5–4,1	0,2	26,5
Pohjois-Suomi	4,8	2,2–8,7	0,1	37,5
Länsi- ja Sisä-Suomi	4,3	2,7–9,2	0,8	1322,2
Itä-Suomi	4,0	2,3–6,4	0,5	20,3
Lounais-Suomi	13,1	6,5–25,9	2,4	53,5
Etelä-Suomi	9,5	4,8–15,4	1,2	138,2

Taulukko 39. Liikuntapaikkojen lukumäärä kunnissa tuhatta asukasta kohden (Lähde: LIPAS-tietokanta, Jyväskylän yliopisto)

	Keskiluku	Kvartiiliväli	Minimi	Maksimi
Koko aineisto	8,8	5,5–12,1	1,5	35,7
Kuntaluokitus				
Kaupunkimainen	3,7	3,1–5,1	1,5	14,2
Taajaan asuttu	7,5	5,4–9,6	1,8	14,1
Maaseutumainen	10,6	8,3–14,2	3,4	35,7
Väestöpohja				
alle 5000	11,8	8,9–15,8	3,9	35,7
5000–9999	8,5	6,9–10,2	1,8	24,1
10000–19999	6,4	4,4–9,3	2,3	18,2
20000–49999	4,7	3,3–5,4	2,0	11,0
50000 tai yli	3,5	3,0–4,7	1,5	5,7
ELY-alue				
Lappi	12,5	7,3–17,0	3,4	30,8
Pohjois-Suomi	8,7	7,4–11,2	2,5	19,7
Länsi- ja Sisä-Suomi	9,1	6,5–12,0	1,5	30,0
Itä-Suomi	9,5	5,7–12,6	3,3	22,0
Lounais-Suomi	7,9	4,9–11,8	1,8	28,5
Etelä-Suomi	6,8	4,0–9,3	1,8	28,4

Ulkoilureittejä kunnissa oli keskimäärin 0,5 tuhatta asukasta kohden. Ulkoilureittien määrä oli suurempi maaseutumaisissa kunnissa sekä Lapin alueella. Myös Pohjois-Suomen ja Itä-Suomen alueella ulkoilureittejä oli muuta maata enemmän. Myös kunnan väestömäärä oli yhteydessä ulkoilureittien lukumäärään siten, että alle 5000 asukkaan kunnissa ulkoilureittejä oli suurempia kuntia enemmän. (Taulukko 40.) Tiedonkeruuseen vastanneissa kunnissa oli valmistunut keskimäärin kaksi uutta lähiliikunta- paikkaa 2000-luvun aikana (taulukko 41).

Liikunnan ja urheilun kustannukset kunnissa

Liikunnan ja urheilun kustannustiedot saatiin Tilastokeskuksen kuntien käyttötaloustilastosta vuodelta 2009. Tilastosta poimittiin kunnittain tehtäväluokan ”355 Liikunta ja ulkoilu” tiedot. Tehtäväluokka 355 on määritelty seuraavanlaisesti: Toiminnot, joiden

tarkoituksena on liikunnan, urheilun, ulkoilun, ulkoilun ja vastaavien toimintojen kehittäminen sekä liikuntapaikkojen ja ulkoilualueiden tarjonta. Mukaan luetaan urheilukenttien ja -hallien, leikkikenttien, uimarantojen, venelaitureiden (siltä osin kuin ei kuulu satamalaitokseen) ulkoilu- ja leirintäalueiden rakentaminen ja ylläpito. Mukaan luetaan myös kansalaistoiminnan kuten urheiluseuratoiminnan avustaminen ja tukeminen. (Tilastokeskus 2009.)

Kustannuksiin laskettiin mukaan toimintamenot, poistot ja arvonalentumiset sekä vyörytysmenot. Koko aineiston osalta liikunnan ja urheilun kustannukset vuonna 2009 olivat noin 73 € asukasta kohden. Kustannukset olivat suurissa kunnissa selvästi pienempiä kuntia suuremmat. Maaseutumaisten kuntien kustannukset olivat puolet siitä mitä kaupunkimaisissa kunnissa. Alueelliset erot olivat melko pieniä. (Taulukko 42.)

Taulukko 40. Ulkoilureittien lukumäärä kunnissa tuhatta asukasta kohden.

	Keskiluku	Kvartiiliväli	Minimi	Maksimi
Koko aineisto	0,55	0,19–1,29	0	6,83
Kuntaluokitus				
Kaupunkimainen	0,28	0,17–0,53	0	2,12
Taajaan asuttu	0,41	0,14–1,14	0	2,89
Maaseutumainen	0,77	0,24–1,62	0	6,83
Väestöpohja				
alle 5000	0,84	0,26–1,84	0	6,83
5000–9999	0,62	0,19–1,20	0	4,07
10000–19999	0,34	0,15–0,65	0	4,5
20000–49999	0,33	0,18–0,57	0	1,14
50000 tai yli	0,22	0,15–0,35	0,03	0,87
ELY-alue				
Lappi	1,53	0,75–2,84	0,22	6,83
Pohjois-Suomi	1,31	0,50–2,08	0	6,81
Länsi- ja Sisä-Suomi	0,43	0,11–0,93	0	4,5
Itä-Suomi	1,06	0,50–1,75	0	6,78
Lounais-Suomi	0,36	0,21–0,83	0	2,45
Etelä-Suomi	0,37	0,15–0,68	0	2,97

Taulukko 41. 2000-luvulla valmistuneiden lähiliikuntapaikkojen lukumäärä

	Keskiluku	Kvartiiliväli	Minimi	Maksimi
Koko aineisto	2	1–3	0	40
Kuntaluokitus				
Kaupunkimainen	3	1–6	0	40
Taajaan asuttu	2	1–3	0	20
Maaseutumainen	1	1–2	0	10
Väestöpohja				
alle 5000	1	0–2	0	10
5000–9999	2	1–3	0	6
10000–19999	2	1–4	0	20
20000–49999	3	1–4	0	8
50000 tai yli	6	2–10	0	40
ELY-alue				
Lappi	3	1–6	0	10
Pohjois-Suomi	3	1–3	0	20
Länsi- ja Sisä-Suomi	2	1–3	0	14
Itä-Suomi	1	1–3	0	20
Lounais-Suomi	1	0–3	0	10
Etelä-Suomi	2	0–3	0	40

Taulukko 42. Liikunnan ja urheilun kustannukset vuonna 2009, euroa/asukas.

	Keskiluku	Kvartiiliväli	Minimi	Maksimi
Koko aineisto	73	50–100	9	314
Kuntaluokitus				
Kaupunkimainen	107	79–123	32	314
Taajaan asuttu	78	60–102	20	183
Maaseutumainen	61	44–87	9	257
Väestöpohja				
alle 5000	58	42–87	9	257
5000–9999	68	48–87	12	276
10000–19999	86	58–111	20	314
20000–49999	97	74–120	38	149
50000 tai yli	120	103–131	78	173
ELY-alue				
Lappi	74	56–118	39	150
Pohjois-Suomi	78	50–99	20	183
Länsi- ja Sisä-Suomi	68	40–100	9	179
Itä-Suomi	73	53–93	31	216
Lounais-Suomi	75	48–103	11	144
Etelä-Suomi	71	51–100	17	276

Voimavaroja kuvaava yhdistetty muuttuja

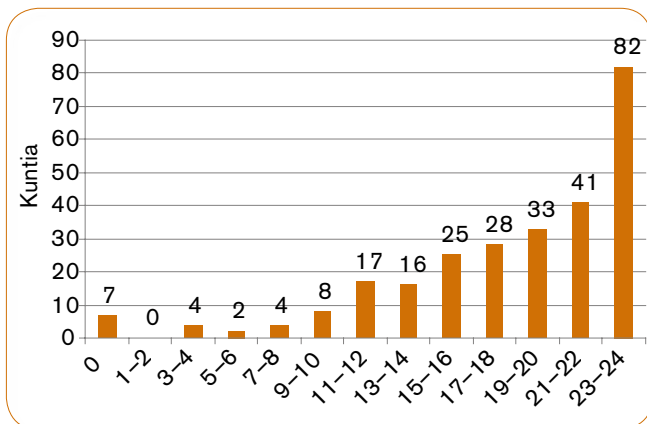
Kunnille laskettiin kunnan liikuntatoimen voimavaroja kuvaava pistemäärä harjoitusvuoroja koskevista kysymyksistä. Muut voimavarakysymykset vaativat tarkempaa analyysia, joka esitetään erillisessä menetelmäraportissa (Saaristo ym. 2011). Tässä raportissa voimavarojen summamuuttuja muodostettiin seuraavasti:

1. Liikunta- ja urheiluseurojen maksamaa osuutta harjoitusvuorojen todellisista kuluista koskevien kysymysten vastaukset pisteytettiin seuraavasti: Ei tietoa = 0, 100 % = 0, 60–99 % = 1, 30–59 % = 1, 11–29 % = 2, 1–10 % = 3, 0 % = 4, vuorot ovat maksuttomia = 4.

2. Summamuuttujat muodostettiin erikseen lasten ja nuorten (0–12) sekä aikuisten (0–12) harjoitusvuorojen osalta. Kysymyksissä kysyttiin erikseen koulujen liikuntasaleja, muita sisäliikuntatiloja sekä urheilu- ja pallokenttiä, joista jokaisesta voi saada 0–4 pistettä.

3. Yhdistetty kunnan voimavaroja kuvaava summamuuttuja välillä 0–24 saatiin laskemalla kaikki pistemäärät yhteen.

Taulukossa 43 esitetään osioiden ja yhdistetyn summamuuttujan keskiluvut sekä vaihteluvälit ja kuviossa 9 yhdistetyn summamuuttujan jakauma. Seitsemän kuntaa ei saanut tämän tarkastelun mukaan voimavaroista lainkaan pisteitä, mutta peräti 76 kuntaa täydet pisteet, eli kaikki harjoitusvuorot olivat maksuttomia. Väestömäärältään pienemmät kunnat saivat hiukan suurempia kuntia paremmat pisteet. Alueittain tarkasteltuna keskimäärin korkeimpia pisteitä saivat Lapin kunnat (taulukko 44).

Taulukko 43. Kunnan voimavaroja liikunnan edistämiseen kuvaavien summamuuttujien keskiluvut, neljännespisteet ja vaihteluvälit.

	Keskiluku	Kvartiiliväli	Vaihteluväli	n
Lasten ja nuorten harjoitusvuorot	11	9–12	0–12	265
Aikuisten harjoitusvuorot	9	7–12	0–12	265
Yhdistetty summamuuttuja	20	16–24	0–24	267

Taulukko 44. Kunnan voimavaroja kuvaavan yhdistetyn summamuuttujan keskiluvut ja kvartiilivälit kunnan väestöpohjan, tilastollisen kuntaryhmittelyn ja alueen mukaan.

	Keskiluku	Kvartiiliväli	n
Koko aineisto	20	16–24	267
Kuntaluokitus			
Kaupunkimainen	18	14–20	60
Taajaan asuttu	21	18–24	44
Maaseutumainen	21	16–24	163
Väestöpohja			
alle 5000	22	16–24	109
5000–9999	21	16–24	67
10000–19999	20	17–23	35
20000–49999	18	14–21	37
50000 tai yli	18	12–19	19
ELY-alue			
Ahvenanmaa	15	10–21	9
Lappi	22	19–24	16
Pohjois-Suomi	20	16–22	34
Länsi- ja Sisä-Suomi	21	17–24	66
Itä-Suomi	20	15–24	48
Lounais-Suomi	20	18–24	31
Etelä-Suomi	19	13–22	63

Kuvio 9. Kuntien jakauma voimavaroja kuvaavan yhdistetyn summamuuttujan mukaan.

Osallisuus

Kuntalaisten osallisuutta kunnan liikuntatoimessa tapahtuvaan liikunnan edistämiseen mitattiin seuraavilla tiedoilla:

1. Toimiiko kunnassa liikuntaseurojen ja liikuntatoimen yhteiselimiä?
2. Kuinka monta kunnan asukkaiden kuulemistilaisuutta esim. liikuntaympäristön tai liikuntapalveluiden kehittämiseen liittyen liikuntatoimi järjesti vuonna 2009?
3. Toteutettiinko vuonna 2009 liikuntapaikkojen tai -palveluiden käyttäjille erillisiä asiakaspalvelukyselyjä?
4. Onko liikuntatoimen toimintakertomuksessa tai vastaavassa vuodelta 2009 käsitelty liikuntapaikkoja tai -palveluita koskevia asiakaspalautteita?

Kuntalaisten ja liikuntatoimen yhteistyö

Kunnista 17 % raportoi, että kunnassa kokoontuu säännöllisesti seurojen edustajista valittu asiantuntija-

Taulukko 45. Kunnassa toimii säännöllisesti kokoontuva seurojen edustajista valittu asiantuntijaelin. Jakaumat prosentteina.

	Ei	Kyllä	Yhteensä % (n)
Koko aineisto	83	17	100 (254)
Kuntaluokitus			
Kaupunkimainen	70	30	100 (56)
Taajaan asuttu	83	18	100 (40)
Maaseutumainen	89	11	100 (149)
Väestöpohja			
alle 5000	89	11	100 (102)
5000–9999	87	13	100 (60)
10000–19999	77	23	100 (30)
20000–49999	74	26	100 (34)
50000 tai yli	68	32	100 (19)
ELY-alue			
Ahvenanmaa	78	22	100 (9)
Lappi	100	0	100 (15)
Pohjois-Suomi	85	15	100 (34)
Länsi- ja Sisä-Suomi	84	16	100 (58)
Itä-Suomi	84	16	100 (44)
Lounais-Suomi	72	28	100 (29)
Etelä-Suomi	82	18	100 (56)

elin, esimerkiksi seuraparlamentti. Seuraparlamentin tms. yleisyys oli yhteydessä kunnan väestömäärään siten, että suuremmat kunnat raportoivat pieniä useammin ko. asiantuntijaelimen toimimisesta kunnassa. Yli 50000 asukkaan kunnista joka kolmannessa tällainen seuraparlamentti toimi, kun taas alle 5000 asukkaan kunnissa vastaava osuus oli 11 %. Alueelliset erot olivat vähäisiä, ainoastaan Lapin alueella ei toiminnut ainuttakaan säännöllisesti kokoontuvaa seurojen edustajista valittua asiantuntijaelintä. (Taulukko 45.)

Kunnista 68 % ilmoitti, että kunnassa toimii liikuntaa järjestävien yhdistysten ja liikuntatoimen yhteiskokous, esimerkiksi infotilaisuus. Yhteiskokous toimi kaikissa yli 50000 asukkaan kunnissa. Käytäntö oli Etelä-Suomen kunnissa hieman yleisempää kuin muualla. (Taulukko 46.)

Hieman yli neljännes kunnista raportoi kunnassa järjestetyn asukkaiden kuulemistilaisuuden esimerkiksi liikuntaympäristön tai liikuntapalvelujen kehittämiseen liittyen. Kuulemistilaisuuden järjestivät suuremmat kunnat pieniä yleisemmin. Lapissa ja Ahvenanmaalla kuulemistilaisuuksia oli järjestetty muuta maata vähemmän. (Taulukko 47.)

Taulukko 46. Toimiiko kunnassa liikuntaa järjestävien yhdistysten ja liikuntatoimen yhteiskokous? Jakaumat prosentteina.

	Ei	Kyllä	Yhteensä % (n)
Koko aineisto	32	68	100 (261)
Kuntaluokitus			
Kaupunkimainen	14	86	100 (59)
Taajaan asuttu	26	74	100 (43)
Maaseutumainen	41	59	100 (159)
Väestöpohja			
alle 5000	48	52	100 (106)
5000–9999	30	70	100 (67)
10000–19999	30	70	100 (33)
20000–49999	8	92	100 (36)
50000 tai yli	0	100	100 (19)
ELY-alue			
Ahvenanmaa	78	22	100 (9)
Lappi	38	63	100 (16)
Pohjois-Suomi	36	64	100 (33)
Länsi- ja Sisä-Suomi	36	64	100 (64)
Itä-Suomi	30	70	100 (47)
Lounais-Suomi	33	67	100 (30)
Etelä-Suomi	19	81	100 (62)

Taulukko 47. Kunnissa vuonna 2009 järjestetyt asukkaiden kuulemistilaisuudet liittyen liikuntaympäristön tai liikuntapalvelujen kehittämiseen. Jakaumat prosentteina.

	Ei yhtään	Yksi tai useampia	Yhteensä % (n)
Koko aineisto	78	22	100 (265)
Kuntaluokitus			
Kaupunkimainen	67	33	100 (60)
Taajaan asuttu	74	26	100 (43)
Maaseutumainen	83	17	100 (162)
Väestöpohja			
alle 5000	84	16	100 (108)
5000–9999	83	17	100 (66)
10000–19999	77	23	100 (35)
20000–49999	73	27	100 (37)
50000 tai yli	37	63	100 (19)
ELY-alue			
Ahvenanmaa	89	11	100 (9)
Lappi	88	13	100 (16)
Pohjois-Suomi	79	21	100 (34)
Länsi- ja Sisä-Suomi	82	18	100 (66)
Itä-Suomi	78	22	100 (46)
Lounais-Suomi	71	29	100 (31)
Etelä-Suomi	73	27	100 (63)

Liikuntapalvelujen asiakaspalautteet ja niiden käsittely

Lähes neljäsosa kunnista oli toteuttanut liikunta- paikkojen ja -palveluiden käyttäjille erillisiä asiakaspalautteetä vuonna 2009 (kuvio 10). Erityisesti kaupunkimaisissa kunnissa palautteita sisäliikuntatilojen käyttäjiltä oli kerätty aktiivisesti (yli 40 %:ssa vastanneista kaupunkimaisista kunnista). Maaseutumaisista kunnista sisäliikuntatilojen palautekyselyn oli toteuttanut vain 14 %. Kunnista, joiden väestömäärä oli 5000 tai alle, vain 6 % oli toteuttanut palautekyselyn liittyen sisäliikuntatiloihin, vastaavan luvun ollessa 44 % yli 50000 asukkaan kunnissa.

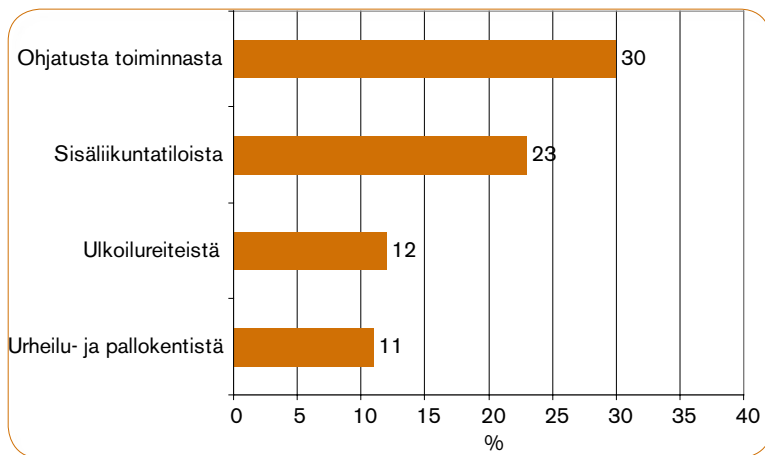
Yli 50000 asukkaan kunnista vastaavan asiakaspalautekyselyn urheilu- ja pallokenttien käyttäjille oli toteuttanut lähes kolmannes (28 %), kun vastaava luku alle 5000 asukkaan kunnissa oli vain 4 %. Kaupunkimaiset kunnat olivat urheilu- ja pallokenttiin

Taulukko 48. Kunnassa on vuonna 2009 toteutettu liikuntapalveluiden käyttäjille asiakaspalautekysely ohjatusta toiminnasta. Jakaumat prosentteina.

	Ei	Kyllä	Yhteensä % (n)
Koko aineisto	70	30	100 (263)
Kuntaluokitus			
Kaupunkimainen	39	61	100 (59)
Taajaan asuttu	57	43	100 (44)
Maaseutumainen	86	14	100 (160)
Väestöpohja			
alle 5000	90	10	100 (107)
5000–9999	82	18	100 (66)
10000–19999	51	49	100 (35)
20000–49999	31	69	100 (36)
50000 tai yli	32	68	100 (19)
ELY-alue			
Ahvenanmaa	100	0	100 (8)
Lappi	81	19	100 (16)
Pohjois-Suomi	79	21	100 (34)
Länsi- ja Sisä-Suomi	63	37	100 (65)
Itä-Suomi	79	21	100 (47)
Lounais-Suomi	58	42	100 (31)
Etelä-Suomi	66	34	100 (62)

liittyvän palautekyselyn suhteen selvästi maaseutumaisia kuntia aktiivisempia. Vähiten urheilu- ja pallokenttiin liittyviä asiakaspalautekyselyjä oli toteutettu Itä-Suomen ja Lapin alueilla, aktiivisimmin Pohjois- Länsi- ja Sisä-Suomessa.

Samansuuntaiset tulokset oli nähtävissä liittyen kyselyihin asiakaspalautteista koskien ulkoilureittejä ja ohjattua toimintaa. Ohjatusta toiminnasta palautetta oli kerännyt kolmannes kaikista vastaajista. Yli 20000 asukkaan kunnista lähes 70 % oli kerännyt palautetta ohjatusta toiminnasta vuonna 2009 vastaavan osuuden ollessa alle 20 % alle kymmenen tuhannen asukkaan kunnissa. (Taulukko 48.)

Kuvio 10. Kunnissa vuonna 2009 toteutetut asiakaspalautekyselyt liikunta- ja urheilupaikkojen käyttäjille. Kyllä-vastausten osuus prosentteina.

Noin kaksi kolmasosaa kunnista keräsi liikuntapalveluiden käyttäjiltä liikuntapaikkoja ja -palveluita koskevia asiakaspalautteita asiakaskyselyjen, asiakaspalautteen tai muun dokumentoidun asiakaspalautteen kautta. Lisäksi yli puolet kunnista keräsi asiakaspalautetta muiden suunnitelmallisten foorumien tai tilannekohtaisten asukasilojen kautta. Kuitenkin alle viidesosa kunnista käsitteli kerättyä palautetta. (Taulukko 49.)

Osallisuutta kuvaava yhdistetty muuttuja

Kunnille laskettiin osallisuutta kuvaava pistemäärä edellä kuvatuista vastauksista seuraavasti:

1. Seuraparlamenttia, yhdistysten ja liikuntatoimen yhteiskokouksia ja kunnan asukkaiden kuulemistilaisuuksia koskevien kysymysten kyllä-vastaukset

laskettiin yhteen (0–3) järjestettyjen tilaisuuksien lukumäärästä välittämättä.

2. Asiakaspalautekyselykysymyksen kyllä-vastausten lukumäärästä (0–4) laskettiin summamuuttuja.

3. Asiakaspalautteiden käsittelystä laskettiin niinkin kyllä-vastausten lukumäärä (0–5).

4. Kolme edellä kuvattua summamuuttujaa laskettiin yhteen (0–12) kuvaamaan kuntalaisten osallisuutta liikunnan edistämiseen kunnassa.

Taulukossa 50 esitetään osioiden ja yhdistetyn summamuuttujan keskiluvut sekä vaihteluvälit ja kuviossa 11 yhdistetyn summamuuttujan jakauma. Kuten kuviosta 3 voidaan nähdä, vain harva kunta sai osallisuudesta korkeat pisteet. Yhteensä 48 kuntaa ei saanut pisteitä tästä osiosta lainkaan. Täydet pisteet sai kaksi kuntaa. Yli 50000 asukkaan kaupungit saivat keskimäärin pienempiä kaupungeja korkeampia pisteitä (taulukko 51).

Taulukko 49. Asiakaspalautteiden käsittely kuntien liikuntatoimen toimintakertomuksessa tai vastavassa. Jakauma prosentteina.

	Palautetta ei kerätty	Kerätty, mutta ei käsitelty	Kerätty ja käsitelty	Yhteensä % (n)
Asiakaskyselyt	36	45	19	100 (263)
Asiakaspalaute verkon kautta	33	50	17	100 (261)
Muu dokumentoitu asiakaspalaute	36	46	18	100 (260)
Suunnitelmallisten foorumien tms. palaute	45	49	6	100 (259)
Tilannekohtaisten asukasilojen tms. palaute	41	50	10	100 (258)

Taulukko 50. Kuntalaisten osallisuutta kuvaavien summamuuttujien keskiluvut, neljännespisteet ja vaihteluvälit.

	Keskiluku	Kvartiiliväli	Vaihteluväli	n
Seuraparlamentti, yhteiskokoukset ja kuulemistilaisuudet	1	0–2	0–3	267
Asiakaspalautekyselyt	0	0–1	0–4	265
Palautteiden käsittely	0	0–1	0–5	264
Yhdistetty summamuuttuja	2	1–3	0–12	267
Tilannekohtaisten asukasiltojen tms. palaute	41	50	10	100 (258)

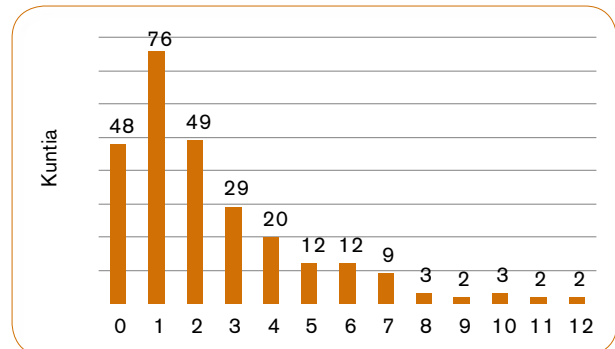
Taulukko 51. Kuntalaisten osallisuutta kuvaavan yhdistetyn summamuuttujan keskiluvut ja neljännespisteet (kvartiiliväli) kunnan väestöpohjan, tilastollisen kuntaryhmittelyn ja alueen mukaan.

	Keskiluku	Kvartiiliväli	n
Koko aineisto	2	1–3	267
Kuntaluokitus			
Kaupunkimainen	3	2–6	60
Taajaan asuttu	2	1–4	44
Maaseutumainen	1	0–2	163
Väestöpohja			
alle 5000	1	0–2	109
5000–9999	2	1–3	67
10000–19999	2	1–5	35
20000–49999	3	2–5	37
50000 tai yli	5	2–7	19
ELY-ALUE			
Ahvenanmaa	0	0–2	9
Lappi	1	1–2	16
Pohjois-Suomi	2	1–4	34
Länsi- ja Sisä-Suomi	2	1–3	66
Itä-Suomi	2	1–3	48
Lounais-Suomi	2	1–4	31
Etelä-Suomi	2	1–4	63

Muut koko väestön liikunnan edistämisen ydintoiminnot

Seuraavien kysymysten avulla selvitettiin kunnan liikuntatoimessa tehtäviä muita liikunnan edistämisen ydintoimintoja:

1. Järjestikö kuntanne vuonna 2009 kohdennettua liikuntaneuvontaa tai liikkumisryhmiä eri kansalaisryhmille?

Kuvio 11. Kuntien jakauma kuntalaisten osallisuutta kuvaavan yhdistetyn summamuuttujan mukaan.

2. Onko liikuntatoimen johtoryhmä tai muut liikuntatoimen asiantuntijat tehneet 2009 aloitteita, joissa on kiinnitetty huomiota kunnan muilla toimialoilla, järjestöissä tai yrityksissä valmisteilla olevien päätösten vaikutuksiin liikunnan olosuhteisiin?

Kunnissa järjestetty liikuntaneuvonta ja liikkumisryhmät

Liikuntaneuvontaa kunnissa oli järjestetty erityisesti työikäisille ja ikääntyville. Myös noin puolet kunnista oli järjestänyt neuvontaa painonhallintaa tarvitseville. Yli puolet kunnista oli järjestänyt erillisiä liikkumisryhmiä liikkumisesteisille, työikäisille, ikääntyville ja painonhallintaa tarvitseville. Vähiten kohdennetun neuvonnan tai liikuntaryhmien piirissä olivat maahanmuuttajataustaiset sekä opiskelun ulkopuolella olevat nuoret. (Taulukko 52.) Pääsääntöisesti liikuntaneuvonnassa aktiivisimpia olivat suuremmat kunnat. Erityisesti ikääntyville suunnattua neuvontaa oli lähes kaikissa yli 50000 asukkaalla kunnassa (94 %). Samoin kohdennettujen liikkumisryhmien järjestämisessä suuremmat kunnat olivat pienempiä aktiivisempia. Kaikki kunnat, joiden asukasmäärä oli

50000 tai enemmän järjestivät ikääntyneille suunnattuja liikkumisryhmiä, vastaavan osuuden vaihdella alle 20000 asukkaan kunnissa välillä 41–52 %. Alueelliset erot olivat vähäisiä.

Liikuntatoimen yhteistyö muiden toimialojen kanssa

Erityisesti suuret kunnat raportoivat liikuntatoimen asiantuntijoiden tehneen aloitteita, joissa on kiinnitetty huomiota kunnan muilla toimialoilla, järjestöissä tai yrityksissä valmisteilla olevien päätösten vaikutuksiin liikunnan olosuhteisiin. Kunnissa tehdyt aloitteet liittyivät mm. liikuntapaikkojen kaavoitukseen, yhteistyön lisäämiseen eri toimijoiden välillä sekä rakentamiseen ja peruskorjaukseen. (Kuvio 12.)

Muita ydintoimintoja kuvaava yhdistetty muuttuja

Kunnille laskettiin muita ydintoimintoja kuvaava pistemäärä liikuntaneuvontaa (0–7) ja liikkumisryhmiä (0–7) koskevan kysymyksen kyllä-vastauksista. Yhdistetyssä summamuuttujassa nämä kaksi pistemäärää laskettiin yhteen (0–14).

Taulukossa 53 esitetään osioiden ja yhdistetyn summamuuttujan keskiluvut sekä vaihteluvälit ja kuviossa 13 yhdistetyn summamuuttujan jakauma. Kuntien välinen hajonta tässä osiossa oli suurta. Yhteensä 33 kuntaa ei saanut pisteitä tästä osiosta lainkaan. Täydet pisteet sai kaksi kuntaa. Yli 50000 asukkaan kaupungit saivat keskimäärin pienempiä kaupungeja korkeampia pisteitä (taulukko 54).

Taulukko 52. Kunnissa vuonna 2009 järjestetty eri käyttäjäryhmille kohdennettu liikuntaneuvonta tai liikkumisryhmät. Kyllä-vastausten osuus prosentteina.

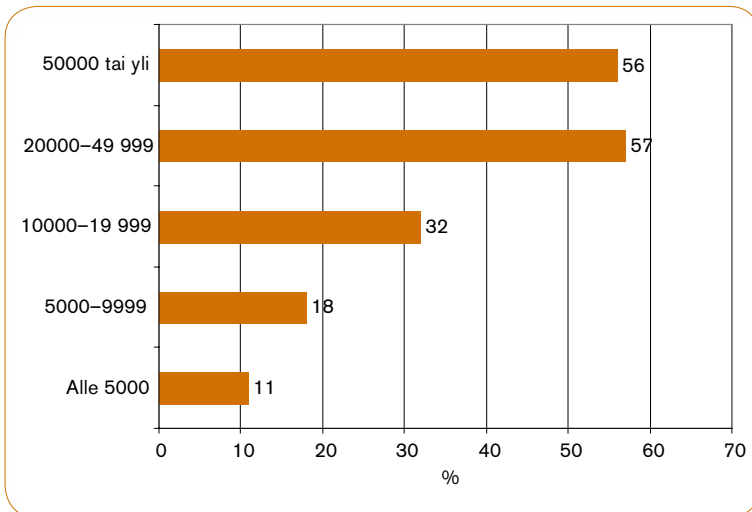
	Liikunta- neuvontaa	Liikkumis- ryhmiä
Liikkumisesteiset	40	57
Maahanmuuttajataustaiset	11	11
Työttömät	30	28
Opiskelun ulkopuolella olevat	14	15
Työikäiset	58	75
Ikääntyvät	72	85
Painonhallintaa tarvitsevat	49	52

Taulukko 53. Muita koko väestön liikunnan edistämisen ydintoimintoja kuvaavien summamuuttujien keskiluvut, neljännespisteet ja vaihteluvälit.

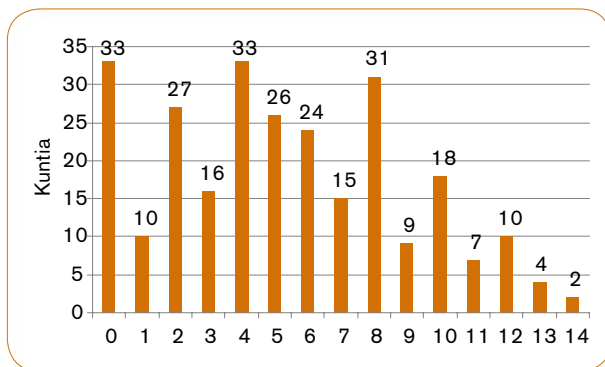
	Keskiluku	Kvartiiliväli	Vaihteluväli	n
Liikuntaneuvonta	3	1–4	0–7	254
Liikkumisryhmät	3	2–4	0–7	244
Yhdistetty summamuuttuja	5	2–8	0–14	265

Taulukko 54. Muita koko väestön liikunnan edistämisen ydintoimintoja kuvaavan yhdistetyn summamuuttujan keskiluvut ja neljännespisteet (kvartiiliväli) kunnan väestöpohjan, tilastollisen kuntaryhmittelyn ja alueen mukaan.

	Keskiluku	Kvartiiliväli	n
Koko aineisto	5	2–8	265
Kuntaluokitus			
Kaupunkimainen	7	5–10	60
Taajaan asuttu	7	4–10	44
Maaseutumainen	4	2–6	161
Väestöpohja			
alle 5000	3	1–6	107
5000–9999	5	4–8	67
10000–19999	5	3–8	35
20000–49999	7	5–8	37
50000 tai yli	10	5–12	19
ELY-alue			
Ahvenanmaa	0	0–1	9
Lappi	7	4–8	16
Pohjois-Suomi	5	3–8	34
Länsi- ja Sisä-Suomi	4	2–6	65
Itä-Suomi	7	4–9	48
Lounais-Suomi	5	2–9	31
Etelä-Suomi	6	2–8	62

Kuvio 12. Liikuntatoimen johtoryhmä tai muu liikuntatoimen asiantuntija tehnyt aloitteen, jossa on kiinnitetty huomiota kunnan muilla toimialoilla, järjestöissä tai yrityksissä valmisteilla olevien päätösten vaikutuksiin liikunnan olosuhteisiin. Kuntien osuus prosentteina kunnan väestöpohjan mukaan.

Kuvio 13. Kuntien jakauma muita koko väestön liikunnan edistämisen ydintoimintoja kuvaavan yhdistetyn summamuuttujan mukaan.

Yhteenvedoa ja pohdintaa

Tässä raportissa on esitetty keväällä ja kesällä 2010 kuntien liikuntatoimelle suunnatun tiedonkeruun tulokset. Tiedonkeruun tarkoituksena oli selvittää kuntien ja erityisesti kuntien liikuntatoimen (tai vastaavien hallinnollisten organisaatioiden) terveydenedistämistyötä omalla toimialallaan. Tämän mukaisesti tiedonkeruu keskittyi terveyttä edistävään liikuntaan, johon liikuntalaki, kuntalaki ja kansanterveyslaki kuntia velvoittavat. Tulokset julkaistaan TEAviisari-verkkopalvelussa, jossa kunnat voivat tarkastella yksityiskohtaisemmin omia tuloksiaan ja hyödyntää niitä jatkossa terveyttä edistävän liikunnan suunnittelussa ja kehittämisessä.

Vastausprosentti tiedonkeruuseen oli korkea, lähes 80 % kunnista palautti tiedonkeruulomakkeen. Vastaamatta jättäneet kunnat olivat pääsääntöisesti pieniä, vastanneet kunnat kattoivat noin 93 prosenttia koko maan väestöstä. Kaikki yli 20000 asukkaan kunnat vastasivat. Tämän vuoksi tulosten voidaan ajatella kuvaavan hyvin kuntien toimintaa ja edustavan hyvin koko maata. Jonkin verran vastauksissa oli puutteellisia tietoja. Puuttuvien tietojen lukumäärä oli yhteydessä kunnan kokoon siten, että pienet kunnat olivat suuria kuntia yleisemmin jättäneet vastaamatta osaan kysymyksistä. Osaltaan puuttuvien tietojen määrää saattaa selittää pienten kuntien kohdalla se, että tiedonkeruulomakkeella käytetyt termit eivät vastanneet pienten kuntien liikuntahallinnon todellisuutta. Esimerkiksi maaseutumaisissa kunnissa liikuntatoimen luottamushenkilöhallintoa koskevien kysymysten osalta puuttuvia tietoja oli 5–6 %,

mutta johtoryhmää koskevien kysymysten osalta puuttuvien tietojen osuus oli 51–57 %. Näin suurta puuttuvien tietojen osuutta selittänee se, että käsite ”liikuntatoimen johtoryhmä” ei kuvaa liikunnan edistämisen arkea kaikissa kunnissa.

Kuten oli odotettavissa, kuntien tavat toteuttaa terveyttä edistävää liikuntaa vaihtelivat suuresti. Liikunnasta vastaava luottamushenkilöorganisaatio kunnissa vaihteli, samoin liikuntapaikkojen hoidosta vastaava taho. Noin puolessa kunnista liikunnan edistämiseksi oli oma hallinnollinen yksikkö. Oma liikunnasta vastaava hallinnollinen yksikkö oli yleisimmin Lounais-Suomen kunnissa, harvemmin Länsi- ja Sisä-Suomessa. Vaikka liikunnasta vastaava hallinnollinen yksikkö oli perustettu yleisemmin suuriin kuntiin, ELY-alueiden väliset erot eivät selittyneet kuntien koolla.

Tiedonkeruu nosti esille erityisesti sen, että vaikka Suomessa kuntien toteuttamaa terveyttä edistävää liikuntaa ohjaavat monet lait, asetukset ja suositukset, on näiden ohjeistusten hyödyntäminen kunnan toiminnassa erittäin vähäistä. Yli puolet kunnista ei ollut lainkaan käsitellyt valtioneuvoston terveyttä edistävään liikuntaan liittyviä periaatepäätöksiä kunnan luottamushenkilöhallinnossa tai liikuntatoimen johtoryhmässä. Vain hyvin pieni osa kunnista oli päättänyt toimenpiteistä suositusten pohjalta. Myös fyysisen aktiivisuuden suositus kouluikäisille on jätetty yli puolessa kunnista kokonaan käsittelemättä. Vaikka kunnat itsehallinnollisina yhteisinä voivat itse määritellä tavat toteuttaa terveyttä edistävää liikuntaa, on suunnittelun ja toteuttamisen tueksi

saatavilla useita kansallisesti tuotettuja apuvälineitä, jotka helpottavat kunnissa tehtävää työtä.

Lähes neljäsosa kunnista ei laatinut lainkaan kuntakohtaista hyvinvointikertomusta. Lisäksi lähes puolet kunnista ilmoitti, että vaikka hyvinvointikertomus laaditaan, siihen ei sisälly kuvausta kuntalaisten liikunta-aktiivisuudesta. Kuntien hyvinvointikertomuksen tavoitteena on tiiviisti kuvata kunnan tai alueen toteuttama hyvinvointipolitiikka ja arvioida toteutuneen toiminnan ja käytettävissä olevien resurssien suhdetta kunnan tarpeisiin. Hyvinvointikertomus, joka on eri hallinnonalojen asiantuntijoiden yhdessä laatima tiivis katsaus kuntalaisten hyvinvointiin ja terveyteen sekä niihin vaikuttaviin tekijöihin, on kunnan hyvinvointijohtamisen tärkeä työväline. Hallituksen esityksessä terveydenhuoltolaiksi (HE 90/2010) esitetään, että kunnan tulisi seurata asukkaidensa terveyden ja hyvinvoinnin tilaa sekä kerran valtuustokaudessa laatia laaja hyvinvointikertomus. Lisäksi valtuustolle tulisi raportoida vuosittain kuntalaisten terveyden ja hyvinvoinnin tilasta.

Jotta kunnassa voitaisiin tehokkaasti suunnitella, toteuttaa ja seurata terveyttä edistävää liikuntaa, tulisi kunnan liikuntatoimen käytössä olla tieto kuntalaisten liikunta-aktiivisuudesta. Tiedonkeruusta kävi ilmi, että liikuntapaikkojen käyttötietoja ja tietoja urheiluseuroihin osallistuvista lapsista ja nuorista seurasi suurin osa kunnista. Yli puolet kunnista ei kuitenkaan seurannut kokonaisuutena esimerkiksi lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta. Tämä kertoo siitä, että vaikka suurimmalla osalla kunnista on käytettävissään THL:n toteuttaman Kouluterveyskyselyn tulokset, ne eivät ole liikuntatoiminnasta vastaavien tahojen käytössä. Kouluterveyskyselyssä on kuvattu lasten ja nuorten sekä vapaa-ajan fyysistä aktiivisuutta että liikuntaharrastuksia. Riittävän ja laadukkaan terveyttä edistävän liikunnan toteutumisen varmistamiseksi kuntien tulisi seurata terveytensä kannalta riittävästi ja liian vähän liikkuvien kuntalaisten määrää joko valmiiden selvitysten, kuten Kouluterveyskyselyn, tai oman tutkimustoiminnan kautta. Kuntien liikuntahallinnon tavoitteena tulisi olla pyrkimys tiedolla johtamiseen siten, että päätöksenteon ja sen valmistelun pohjana käytetään liikunta-alaa koskevaa tutkimus-, selvitys- ja kokemustietoa.

Kysyttäessä kunnilta tärkeimpiä toimenpiteitä, joilla kunnat pyrkivät edistämään mahdollisimman laajasti koko väestönsä liikuntaa, tärkeimpiä keinoja olivat muun muassa liikuntapaikkarakentaminen, liikuntapaikkojen maksuttomuus, erilaiset terveysliikuntahankkeet ja liikunnan ohjaustoiminnan kehittäminen. Puolet kunnista oli päättänyt liikuntatoimen johtoryhmässä tai luottamushenkilöhallinnossa toimenpiteistä, joiden tavoitteena on edistää mahdollisimman laajasti koko väestön terveyttä edistävää liikuntaa. Lisäksi lähes kaikissa kunnissa toimi joku liikunnan koulutuksen saanut ammattihenkilö. Liikunnan ammattilaisilla tulisi olla riittävästi tietoa terveyttä edistävän liikunnan ja ravitsemuksen merkityksestä ja niiden edistämisen edellytyksistä. Tämä tarkoittaa myös lisäkoulutautumismahdollisuutta terveyttä edistävän liikunnan kehittämiseen.

Kuntien liikunnanohjaus ja muu palvelutarjonta tulisi suunnitella siten, että se yhdessä urheiluseurojen, liikuntayritysten ja muiden toimijoiden kanssa muodostaisi toimivan kokonaisuuden, kunnan oman liikunnanohjauksen painopisteen ollessa terveys- ja erityisliikunnassa. Tämä yhteistyö kunnan ja muiden liikuntapalveluita tuottavien organisaatioiden kanssa oli tiedonkeruun tulosten perusteella kuitenkin hyvin vaihtelevaa. Alle viidesosassa kunnista toimi seurojen edustajista valittu asiantuntijaelin, seuraparlamentti tai vastaava. Suurimmassa osassa kunnista toimi kuitenkin liikuntaa järjestävien yhdistysten ja liikuntatoimen yhteiskokous, jota kautta yhteistyötä pidettiin yllä. Erityisesti suurissa kunnissa tämä käytäntö oli yleinen. Kuntalaiset jäivät liikuntapalveluiden suunnittelun ja kehittämisen ulkopuolelle. Vain noin joka neljäs kunta raportoi järjestäneensä asukkaiden kuulemistilaisuuden liikuntaympäristön ja liikuntapalveluiden kehittämistä.

Liikunnan ja urheilun kustannukset vaihtelivat kuntien välillä. Suurissa kaupungeissa liikunta- ja urheiluseurojen maksama osuus sekä aikuisten että lasten ja nuorten harjoitusvuorojen todellisista liikuntapaikkojen ylläpitokustannuksista oli pieniä kuntia suurempi. Myös erityisryhmille kohdennettu alennuskorttikäytäntö oli vaihtelevaa. Yleisimmin käytössä oli ikääntyneille suunnattuja alennuskortteja.

Kunnan tulee luoda edellytyksiä kuntalaisten liikunnalle muun muassa tarjoamalla kuntalaisille liikuntapaikkoja. Kansallisen liikuntatutkimuksen (Suomen Kuntoliikuntaliitto 2006) mukaan kevyenliikenteen väylät ovat kuntien yleisin liikuntapaikka. Eniten kevyenliikenteen väyliä suhteutettuna väestötiheyteen oli kaupunkimaisissa kunnissa, joiden väestömäärä oli 20000–50000. Alueista eniten kevyenliikenteen väyliä oli Lounais-Suomen alueella. Tiedot kuntien muista liikuntapaikoista kerättiin valtakunnallisesta LIPAS-tietojärjestelmästä. Keskimäärin kunnissa oli noin yhdeksän liikuntapaikkaa tuhatta asukasta kohden. Eniten liikuntapaikkoja asukasta kohden oli kunnissa, joiden väestömäärä oli 5000 asukasta tai vähemmän. Maaseutumaisissa kunnissa liikuntapaikkoja oli kaupunkimaisia kuntia enemmän. Lapin alueella liikuntapaikkojen lukumäärä asukasta kohden oli hieman muuta maata suurempi. Tuloksia tarkasteltaessa on kuitenkin huomioitava, että LIPAS-tietokannassa olevat tiedot kuntien liikuntapaikoista ovat osittain puutteellisia ja vanhentuneita. Myöskään liikuntapaikkojen laatua ei voida LIPAS-tietokannan tietojen perusteella arvioida. Liikuntapaikkojen tunnuslukujen laatiminen ja laadukkaan toiminnan arviointi osoittautui erityisen haastavaksi, koska valmiita suosituksia liikuntapaikkojen määrästä ei ole saatavilla. Tämän vuoksi mukaan valittiin laajojen käyttäjäryhmien liikuntapaikat, joiden kriteereinä voidaan pitää seuraavia: liikuntapaikka palvelee erilaisia käyttäjiä ympäri vuoden, paikan fyysinen rakenne mahdollistaa suuret käyttäjämäärät, käyttövuoro- ja taksapolitiikka mahdollistaa erilaisten käyttäjien omaehtoisen liikunnan ja paikka on saavutettavissa esteettömästi (Opetusministeriön julkaisuja 2008:45). Kunnissa oli 2000-luvulla valmistunut keskimäärin kaksi uutta lähiliikuntapaikkaa, suuriin kaupunkiin luonnollisesti pieniä enemmän. Valtakunnalliset suositukset liikuntapaikkojen määrästä voisivat tukea kuntia liikuntapaikkarakentamisen suunnittelussa. Kunnat voivat myös hyödyntää edellä mainittuja kriteereitä suunnitellessaan laajoja väestöryhmiä palvelevia liikuntapaikkoja.

Kunnat olivat järjestäneet kohdennettua liikuntaneuvontaa ja liikkumisryhmiä erityisesti työikäisille ja ikääntyneille henkilöille. Liikuntaneuvonnan

järjestäminen on tärkeää, sillä tutkimustulosten mukaan kohdistetun liikuntaneuvonnan ja liikkumisryhmien kautta voidaan tukea ja ylläpitää kuntalaisten terveyttä ja toimintakykyä sekä ennaltaehkäistä monia sairauksia. Erityisen tärkeää on tunnistaa ne väestöryhmät, jotka hyötyvät erityisen paljon terveyttä edistävästä liikunnasta ja siihen kannustamisesta.

Terveyttä edistävää liikuntaa kunnassa kuvaavat summapistemäärät vaihtelivat kuntien välillä. Jokaisella osa-alueella sitoutumista lukuun ottamatta osa kunnista saavutti maksimipistemäärän. Sitoutumisessa parhaat kunnat jäivät yhden pisteen päähän maksimista. Tässä raportissa kuvatut kuntien terveyttä edistävän liikunnan summapistemäärät ovat suuntaa-antavia, sillä tunnuslukujen kehittämistyö on kesken. Kuntien terveydenedistämiskäsitteitä kuvaavat lopulliset pistemäärät julkaistaan TEAviisarissa, joka on kunnan toimintaa kuntalaisten terveyden edistämiseksi kuvaava, kaikille avoin verkkopalvelu. TEAviisarissa on mahdollista tarkastella tietyn kunnan tai alueen tietoja eri näkökulmista. Lisäksi parivertailussa kahden kunnan tai alueen tietoja voidaan vertailla keskenään. Kuntien saamia pistemääriä on myös mahdollista verrata koko maan keskiarvoon. TEAviisaria tarkastelemalla saadaan yleiskuva kunnan terveyttä edistävän liikunnan tilasta. TEAviisarin avulla voidaan nähdä ne terveyttä edistävän liikunnan ulottuvuudet, joissa kunnassa on onnistuttu hyvin. Lisäksi tarkastelemalla yksittäistä viisaria tarkemmin eli ns. porautumalla yksityiskohtaisempiin tietoihin, jopa yksittäisiin kysymyksiin asti, nähdään, missä asioissa on vielä kehittämisen tarvetta. TEAviisarin tunnuslukujen kautta kunnan terveyttä edistävään liikuntaan liittyvä toiminta tulee näkyväksi ja vertailukelpoiseksi niin organisaation sisällä, kuntalaisille kuin valtakunnallisesti.

Lähteet

- Fogelholm M. 2006. Lasten ja nuorten liikunta ja terveys. Teoksessa Fogelholm M & Vuori I (toim.) Terveysliikunta. Fyysinen aktiivisuus terveyden edistämässä. Helsinki: Duodecim.
- Fogelholm M & Oja P. 2006. Terveysliikuntasuosituksset. Teoksessa Fogelholm M & Vuori I (toim.) Terveysliikunta. Fyysinen aktiivisuus terveyden edistämässä. Helsinki: Duodecim.
- Hallituksen esitys 90/2010 Eduskunnalle terveydenhuoltolaiksi sekä laeiksi kansanterveystlain ja erikoissairaanhoidon lain muuttamiseksi sekä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamiseksi.
- Haskell WL, Lee I-M, Pate RR, Powell KE, Blair SN, Franklin BA, Macera CA, Heath GW, Thompson PD, Bauman A. 2007. Physical activity and public health. Updated recommendation for adults from the American College of Sports Medicine and the American Heart Association. *Circulation* 116(9):1081-93.
- Hawe P, Noort M, King L & Jordens C. 1997 Multiplying health gains: the critical role of capacity-building within health promotion programs. *Health Policy* 39(1); 29-42.
- Kansanterveyslaki 28.1.1972/66.
- Kunnossa kaiken ikää -ohjelma. <http://www.kki.likes.fi/>
- Kuntalaki 17.3.1995/365.
- Kuntien ja kuntayhtymien talous- ja toimintatilasto 2009. Tilastokeskus.
- Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta 29.1.2009/1705.
- Liikuntalaki 18.12.1998/1054.
- LIPAS-tietojärjestelmä. Jyväskylän yliopisto, Liikuntatieteiden laitos. (yhteistyössä Suomen kunnat, Suomen ympäristökeskus, Metsähallitus sekä virkistysalueyhdistykset). <http://www.liikuntapaikat.fi/>
- Luopa P, Lommi A, Kinnunen T & Jokela J. 2010. Nuorten hyvinvointi Suomessa 2000-luvulla. Kouluterveyskysely 2000-2009. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Raportti 20/2010. Helsinki.
- Nelson ME, Rejeski WJ, Blair SN, Duncan PW, Judge JO, King AC, Macera CA, Castaneda-Sceppa C. 2007. Physical activity and public health in older adults. Recommendation from the American College of Sports Medicine and the American Heart Association. *Circulation* 116(9):1094-105.
- Oja P. 2006. Liikunnan ja terveyden annos-vastesuhde. Teoksessa Fogelholm & Vuori (toim.) 2006. Terveysliikunta. Fyysinen aktiivisuus terveyden edistämässä. Helsinki: Duodecim.
- Opetusministeriö 2006. Strategisen tiedolla johtamisen kehittäminen liikunnan valtionhallinnossa. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2006:20. Helsinki.
- Opetusministeriö. 2008:14. Liikkuva ja hyvinvoiva Suomi 2010-luvulla. Ehdotus kansalliseksi liikuntaohjelmaksi julkisen ohjauksen näkökulmasta. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2008:14.
- Opetusministeriö. 2008:45. Liikuntapaikkarakentamisen suunta 2011. Opetusministeriön julkaisuja 2008:45. Helsinki.
- Opetusministeriö. 2009. Valtioneuvoston periaatepäätös liikunnan edistämisen linjoista. Opetusministeriön julkaisuja 2009:17. Helsinki.
- Opetusministeriö. 2010. Liikuntatoimi tilastojen valossa. Perustilastot vuodelta 2008. Opetusministeriön julkaisuja 2010:8. Helsinki.
- Opetusministeriö 2010. Kuntien liikuntatoimen talous- ja henkilöstötietoja vuosilta 2006-2009. Opetusministeriön julkaisuja 2010:15. Helsinki.
- Opetusministeriö & Nuori Suomi ry. 2008. Fyysisen aktiivisuuden suositus kouluikäisille 7-18-vuotiaille. Helsinki.
- Paronen O & Nupponen R. 2006. Teoksessa Fogelholm M & Vuori I (toim.) Terveysliikunta. Fyysinen aktiivisuus terveyden edistämässä. Helsinki: Duodecim.
- Saaristo V, Kulmala J & Ståhl T. 2011. Terveyttä edistävä liikunta kunnan toiminnassa. Menetelmäraportti. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Avauksia 1/2011.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2001. Terveyttä edistävän liikunnan kehittämistoimikunnan mietintö. Komiteamietintö 2001:12. STM0760:00/15/06/2000. Helsinki.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2008. Valtioneuvoston periaatepäätös terveyttä edistävän liikunnan ja ravinnon kehittämislinoista. Sosiaali- ja terveysministeriön esitteitä 2008:10. Helsinki.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2010. Suositukset liikunnan edistämiseksi kunnissa. Sosiaali- ja terveysministeriön esitteitä 2010:3. Helsinki.
- Ståhl T & Rimpelä M. 2010. Väestön terveyden edistäminen kunnan tehtävänä. Teoksessa Ståhl T & Rimpelä A (toim.) Terveyden edistäminen tutkimuksen ja päätöksenteon haasteena. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Teema 9. Helsinki.
- Ståhl T, Kannas L & Perttilä K. 2001. Mitä päättäjät ymmärtävät terveystoiminnalla? Analyysi terveystoimintapuheen jäsentymisestä. *Liikunta ja Tiede* 38(2); 44-51.
- Ståhl T, Rigoff A-M, Saaristo V & Wiss K. 2010. Terveyden edistämisen vertailutieto (TedBM) -hankkeen loppuraportti. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Avauksia 9/2010. Helsinki.
- Suomen Kuntoliikuntaliitto. 2006. Kansallinen Liikuntatutkimus 2005-2006: Aikuisliikunta. Suomen Liikunnan ja Urheilun julkaisusarja 5/06. Helsinki.
- Suomen perustuslaki 11.6.1999/731.
- Vuori I. 2006. Yhteisön liikunnan edistäminen. Teoksessa Fogelholm & Vuori (toim.) 2006. Terveysliikunta. Fyysinen aktiivisuus terveyden edistämässä. Helsinki: Duodecim.

Liite 1. Saatekirje

Liikunnan edistämisestä kunnassa vastaavan yksikön johtoryhmälle: Terveyttä edistävä liikunta kunnan toiminnassa -kysely

Tässä kyselyssä kerätään tietoja kuntien toiminnasta (oma toiminta ja/tai ostopalvelu) terveyttä edistävän liikunnan kehittämiseksi ja sen edellytysten luomiseksi (liikuntalaki 2§). Tarkoituksena on, että kyselyyn vastataan kunnan liikunnan edistämisestä vastaavan hallinnollisen yksikön johtoryhmän yhteistyönä. Tätä yksikköä tarkoitetaan, kun lomakkeen kysymyksissä käytetään termiä liikuntatoimi.

Kysely toteutetaan opetusministeriön liikuntayksikön, Suomen Kuntaliiton ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) yhteistyönä. Opetusministeriön osalta kysely kuuluu valtion liikuntaneuvoston toteuttaman liikuntapoliittisten toimenpiteiden vaikutusten arviointityön tiedonkeruuseen. Kysely tukee myös toimenpiteiden toteuttamista, jotka on kirjattu valtioneuvoston periaatepäätökseen liikunnan edistämisen linjoista (toimenpidesalkku 12). Sosiaali- ja terveysministeriön ja THL:n osalta kysymys on terveyden edistämisen vertailutietojärjestelmän kehittämistä. Tavoitteena on määritellä vertailukelpoisia tunnuslukuja, jotka riittävän monipuolisesti kuvaavat toimintaa sekä koko hallinnollisen yksikön että keskeisten toimintakokonaisuuksien näkökulmista. Tunnusluvut julkaistaan syksyn 2010 aikana TEAviisari-vertailutietojärjestelmässä (www.thl.fi/TEAviisari), jolloin kuntakohtaiset tiedot ovat kaikkien tarkasteltavissa.

Toimintaa terveyttä edistävän liikunnan mahdollistamiseksi ja edistämiseksi tarkastellaan kuudesta suunnasta: 1) organisaation sitoutuminen, 2) johtaminen, 3) liikunta-aktiivisuuden seuranta, 4) voimavarat ja osallisuus, 5) osallisuus sekä 6) muut ydintehtävät. Syventävää tietoa kerätään keskeisistä kansallisista ohjelmista.

Liikuntapaikkoja koskevat tiedot kerätään suoraan LIPAS-tietokannasta. Toivomme, että kunnat päivittävät ainakin lomakkeessa mainitut liikuntapaikkatiedot järjestelmään 13.8.2010 mennessä, jonka jälkeen tiedot poimitaan järjestelmästä.

Pyydämme vastaamaan kyselyyn 30.4.2010 mennessä. Linkki sähköiseen vastauslomakkeeseen on lähetetty tiedossamme olevalle yhdyshenkilölle osoitteeseen kunta@kunta.fi.

Suosittellemme vastaamaan ensin oheiselle paperilomakkeelle ja siirtämään vastaukset sähköpostiviestissä mainitussa osoitteessa olevalle internetlomakkeelle. Mikäli sähköpostiviesti on mennyt väärään osoitteeseen, voitte pyytää uuden linkin osoitteesta vesa.saaristo@thl.fi tai palauttaa täytetyn lomakkeen postitse osoitteeseen THL/TedBM, Biokatu 10, 33520 Tampere. Vesa Saaristo vastaa myös teknisiä asioita koskeviin kysymyksiin. Muihin kyselyä koskeviin tiedusteluihin vastaa hankkeen vastuuhenkilö kehittämisspällikkö Timo Ståhl, timo.stahl@thl.fi, 020-610 7128.

Yksikön päällikkö Timo Haukilahti
Opetusministeriö, Liikuntayksikkö

Johtaja Anneli Kangasvieri
Suomen Kuntaliitto, Opetus ja kulttuuri

Yksikön päällikkö Jukka Kärkkäinen
Terveiden ja hyvinvoinnin laitos

Tiedoksi: Aluehallintoviranomaiset

Terveyttä edistävä liikunta kunnan toiminnassa

TERVEYDEN JA
HYVINVOINNIN LAITOS
Institutet för hälsa och välfärd

Ohjeita vastaamiseen

- Suosittelemme vastauksen täyttämistä ensin paperiselle lomakkeelle. Vastaamisen voi keskeyttää "Keskeytä"-painikkeesta ja jatkaa myöhemmin.
- Lähettämisen jälkeen vastaukseen ei voi palata. Jos vastausta halutaan lähettämisen jälkeen korjata, pyydämme ottamaan yhteyttä: vesa.saaristo@thl.fi
- Lukumääriä koskeviin kysymyksiin kirjoitetaan vain pelkkä numero.
- Lomakkeen lopussa on avoin vastaustila lisätäydennyksille ja kommentteille.

1. Yhteystiedot

Kunnan nimi

Vastaajan nimi

Vastaajan sähköpostiosoite

Taustatietoja

2. Mikä luottamusmiesorganisaatio vastaa liikunnan edistämisestä kunnassa?

- Liikuntalautakunta
- Vapaa-aikalautakunta
- Sivistyslautakunta
- Sosiaali- ja terveyslautakunta
- Jokin muu, mikä?

3. Onko liikunnan edistämiseksi oma hallinnollinen yksikkö?

- Ei
- Kyllä

4. Mille toimialalle liikunnan edistämisestä vastaava yksikkö on hallinnollisesti sijoitettu?

- Liikuntatoimi tai muu vastaava
- Vapaa-aikatoimi
- Sivistystoimi tai muu vastaava
- Sosiaali- ja terveystoimi
- Muu toimiala, mikä?

5. Vastaukset valmisteltiin pääosin

- Liikuntatoimen johtoryhmässä
- muuten liikuntatoimen johtavien viranhaltijoiden yhteistyönä
- yksittäisen johtavan viran-/toimihaltijan toimesta
- yksittäisen muun viran-/toimihaltijan toimesta

6. Minkä toimielimen talousarviossa kunnassa pääosin on liikuntapaikkojen hoito?

	Liikuntatoimen tai muun vastaavan	Vapaa- aikatoimen tai muun vastaavan	Sivistystoimen tai muun vastaavan	Teknisen toimen tai muun vastaavan	Ympäristötoimen tai muun vastaavan
Koulujen liikuntasalit	☐	☐	☐	☐	☐
Muut sisäliikuntatilat	☐	☐	☐	☐	☐
Urheilu- ja pallokentät	☐	☐	☐	☐	☐
Ulkoilureitit	☐	☐	☐	☐	☐

Keskeytä

Sitoutuminen

7. Onko tämän valtuustokauden kuntastrategiassa käsitelty kuntalaisten liikunnan edistämistä?

- Ei tietoa
 Ei
 Kuntaliitosten vuoksi uutta strategiaa ei ole vielä laadittu
 Kyllä, kuntastrategian yleisessä osiossa

8. Onko liikunnan edistämistä käsitelty muiden toimialojen hallinnonalakohtaisissa strategisissa asiakirjoissa?

	Ei tietoa	Ei	Kyllä
Sosiaali- ja terveystoimen asiakirjoissa	☐	☐	☐
Sivistystoimen asiakirjoissa	☐	☐	☐
Ympäristötoimen asiakirjoissa	☐	☐	☐
Teknisen toimen asiakirjoissa	☐	☐	☐

9. Miten liikuntatoimen luottamushenkilöhallinnossa (lautakunta/kuntayhtymän hallitus tms.) on käsitelty seuraavia kansallisia ohjelmia ja suosituksia?

	Ei ole lainkaan käsitelty	Jaettu tiedoksi	Esitelty	Keskusteltu ja päätetty toimenpiteistä
Valtioneuvoston periaatepäätös liikunnan edistämisen linjoista (OPM julkaisuja 2009:17)	☐	☐	☐	☐
Valtioneuvoston periaatepäätös terveyttä edistävän liikunnan ja ravinnon kehittämislinoista (STM esitteitä 2008:10)	☐	☐	☐	☐
Fyysisen aktiivisuuden suositus kouluikäisille (OPM & Nuori Suomi 2008)	☐	☐	☐	☐

10. Miten liikuntatoimen johtoryhmässä on käsitelty seuraavia kansallisia ohjelmia ja suosituksia?

	Ei ole lainkaan käsitelty	Jaettu tiedoksi	Esitelty	Keskusteltu ja päätetty toimenpiteistä
Valtioneuvoston periaatepäätös liikunnan edistämisen linjoista (OPM julkaisuja 2009:17)	☐	☐	☐	☐
Valtioneuvoston periaatepäätös terveyttä edistävän liikunnan ja ravinnon kehittämislinoista (STM esitteitä 2008:10)	☐	☐	☐	☐
Fyysisen aktiivisuuden suositus kouluikäisille (OPM & Nuori Suomi 2008)	☐	☐	☐	☐

11. Onko kunnassa laadittu erillinen liikuntastrategia/ -suunnitelma?

- Ei tietoa, siirtykää kysymykseen 14
 Ei, siirtykää kysymykseen 14
 Kyllä, osana yleistä seutu strategiaa
 Kyllä, osana seudullista liikuntastrategiaa
 Kyllä, kunnan omana toimintana

12. Jos kunnassa on laadittu erillinen liikuntastrategia/ -suunnitelma, millä tasolla se on päätetty?

	Ei	Kyllä
Luottamushenkilöhallinto, valtuusto	☐	☐
Luottamushenkilöhallinto, lautakunta/kuntayhtymän hallitus tms.	☐	☐
Liikuntatoimen johtoryhmä	☐	☐

Keskeytä

13. Jos kunnassa on laadittu kysymyksessä 11 määritelty liikuntastrategia/ -suunnitelma, kuvataanko siinä

	Ei	Kyllä
miten liikunta edistää kunnan kokonaisstrategiaa?	☐	☐
miten liikunta edistää muiden hallinnonalojen strategioita?	☐	☐
miten liikunta edistää kuntalaisten terveyttä?	☐	☐
mitattavat tavoitteet, joihin perustuen seurataan toimintaa kuntalaisten liikunnan edistämiseksi?	☐	☐

14. Onko kunnassanne tehty lähiliikuntapaikkojen kehittämiseksi kuntakohtaista strategiaa/suunnitelmaa?

- Ei tietoa
 Ei
 Kyllä, osana liikuntastrategiaa
 Kyllä, osana liikuntapaikkastrategiaa
 Kyllä, erillinen lähiliikuntapaikkastrategia

15. Sisältyykö viimeksi laadittuun kunnan hyvinvointikertomukseen tai muuhun vastaavaan kuvaus kuntalaisten liikunta-aktiivisuudesta?

- Kunnassa ei laadita hyvinvointikertomusta
 Ei tietoa
 Ei
 Kyllä

16. Sisältyvätkö seuraavat Valtioneuvoston periaatepäätöksessä liikunnan edistämisen linjoista (OPM julkaisuja 2009:17) määritetyt tavoitteet liikuntatoimen toiminta- ja taloussuunnitelmaan vuonna 2010?

	Ei	Kyllä
Lapset ja nuoret oppivat tarpeelliset liikuntataidot ja omaksuvat liikunnallisen elämäntavan	☐	☐
Nuoret aikuiset ylläpitävät liikunnallista elämäntapaa itsenäistymisen ja opiskeluvaiheen aikana	☐	☐
Työkäiset liikkuvat terveytensä kannalta riittävästi ja lisäävät omavastuuta liikunnasta	☐	☐
Ikääntyvät ylläpitävät omatoimisuutta, toimintakykyä, henkistä vireyttä ja sosiaalisia suhteita päivittäisen liikunnan avulla	☐	☐
Terveytensä kannalta riittävästi liikkuvien määrä kasvaa ja liikunnasta syrjäytyneiden määrä vähene	☐	☐
Erityistoimia vaativien väestöryhmien liikunta lisääntyy	☐	☐
Hallinnonalojen yhteistyö liikunnan edistämiseksi lisääntyy ja vakiintuu sekä työnjako selkiytyy	☐	☐
Liikunta sisältyy peruspalveluna kuntien hyvinvointipolitiikkaan	☐	☐

17. Onko kunnassa erillinen poikkihallinnollinen työryhmä (/ -ryhmiä), jossa käsitellään liikunnan edistämistä?

	Ei tietoa	Ei	Kyllä
Liikuntatoimen vetämänä työnä	☐	☐	☐
Jonkin muun toimialan työnä	☐	☐	☐

Minkä muun toimialan?

Johtaminen

Keskeytä

18. Onko liikuntatoimen johtoryhmässä tai luottamushenkilöhallinnossa päätetty vuosien 2009-2010 aikana toimenpiteistä, joiden tavoitteena on edistää mahdollisimman laajasti koko väestön liikuntaa?

- Ei
 Kyllä

Kuvatkaa kolme tärkeintä toimenpidettä:

-
-
-

19. Onko liikuntatoimessa arvioitu, mitkä liikuntapaikat edistävät muita enemmän kuntalaisten terveyttä?

- Ei
 Kyllä

Mainitkaa kolme tärkeintä:

-
-
-

Mikäli on arvioitu, vaikuttaako em. arvio liikuntatoimen resurssien jakoon eri liikuntapaikkojen välillä?

- Ei
 Kyllä

20. Onko liikuntatoimen toiminta- ja taloussuunnitelmassa 2010 erikseen määritelty tavoitteet, toimenpiteet ja seurantamittarit

	Tavoitteet		Toimenpiteet		Seurantamittarit	
	Ei	Kyllä	Ei	Kyllä	Ei	Kyllä
lasten ja nuorten arkiliikunnan edistämiseksi (pois lukien seuratyö)?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
lapsiin ja nuoriin kohdistuvan seuratyön edistämiseksi?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
työikäisten liikunta-aktiivisuuden edistämiseksi?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
ikäntyvien liikunta-aktiivisuuden edistämiseksi?	☐	☐	☐	☐	☐	☐

21. Onko kunnassa sovittu, mikä hallintokunta koordinoi terveyttä edistävää liikuntaa kokonaisuutena?

- Ei tietoa
 Ei
 Kyllä, liikuntatoimi
 Kyllä, perusterveydenhuollosta vastaava taho
 Kyllä, jokin muu taho, mikä?

22. Onko kunnan liikunnasta ja perusterveydenhuollosta vastaavien tahojen kesken sovittu työnjaosta terveyttä edistävän liikunnan kehittämisessä ja edistämisessä?

- Ei tietoa
 Ei
 Kyllä

Seuranta ja arviointi

23. Seurataanko liikuntatoimessa säännöllisesti seuraavia asioita?

	Kuinka usein seurataan?					Miten seurataan?
	Ei seurata	Joka 4. vuosi	Joka 3. vuosi	Joka 2. vuosi	Vuosittain	
Kaikkien kuntalaisten liikunta-aktiivisuutta	☐	☐	☐	☐	☐	<input type="text"/>
Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta	☐	☐	☐	☐	☐	<input type="text"/>
Liikuntapaikkojen käyntitietoja	☐	☐	☐	☐	☐	<input type="text"/>
Urheiluseuratoimintaan osallistuvien lasten suhteellista osuutta	☐	☐	☐	☐	☐	<input type="text"/>
Kuntalaisten tyytyväisyyttä kunnan liikuntapaikkoihin	☐	☐	☐	☐	☐	<input type="text"/>
Kuntalaisten tyytyväisyyttä kunnan liikuntapalveluihin	☐	☐	☐	☐	☐	<input type="text"/>

24. Tehdäänkö liikuntatoimessa seuraavista asioista vuosittainen yhteenveto niin, että se raportoidaan toimintakertomuksessa tai vastaavassa?

	Ei	Kyllä
Kaikkien kuntalaisten liikunta-aktiivisuudesta	☐	☐
Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuudesta	☐	☐
Liikuntapaikkojen käyntitiedoista	☐	☐
Urheiluseuratoimintaan osallistuvien lasten suhteellisesta osuudesta	☐	☐
Kuntalaisten tyytyväisyydestä kunnan liikuntapaikkoihin	☐	☐
Kuntalaisten tyytyväisyydestä kunnan liikuntapalveluihin	☐	☐

25. Onko edellä mainittuja asioita vuoden 2009 aikana esitelty liikuntatoimen johtoryhmälle tai luottamushenkilöhallinnolle?

	Luottamushenkilöhallinnolle		Johtoryhmälle	
	Ei	Kyllä	Ei	Kyllä
Kaikkien kuntalaisten liikunta-aktiivisuutta	☐	☐	☐	☐
Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta	☐	☐	☐	☐
Liikuntapaikkojen käyntitietoja	☐	☐	☐	☐
Urheiluseuratoimintaan osallistuvien lasten suhteellista osuutta	☐	☐	☐	☐
Kuntalaisten tyytyväisyyttä kunnan liikuntapaikkoihin	☐	☐	☐	☐
Kuntalaisten tyytyväisyyttä kunnan liikuntapalveluihin	☐	☐	☐	☐

Voimavarat

Joissakin kunnissa lasten ja nuorten sekä myös aikuisten harjoitusvuorot ovat maksuttomia tai vahvasti subventoituja urheiluseuroille.

26. Kuinka suuren osan liikuntapaikan todellisista ylläpito- ja pääomakuluista liikunta- ja urheiluseurat maksavat lasten ja nuorten harjoitusvuoroista kuntanne liikuntapaikoilla?

	Ei tietoa	0 %, vuorot ovat maksuttomia	1-10 %	11-29 %	30-59 %	60-99 %	100 %
Koulujen liikuntasalit	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Muut sisäliikuntatilat	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Urheilu- ja pallokentät	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Mille ikäryhmille subventio on voimassa? Voitte myös halutessanne antaa lisäselvitystä vastaukseenne.

27. Kuinka suuren osan liikuntapaikan todellisista ylläpito- ja pääomakuluista liikunta- ja urheiluseurat maksavat aikuisten harjoitusvuoroista kuntanne liikuntapaikoilla?

	Ei tietoa	0 %, vuorot ovat maksuttomia	1-10 %	11-29 %	30-59 %	60-99 %	100 %
Koulujen liikuntasalit	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Muut sisäliikuntatilat	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Urheilu- ja pallokentät	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

28. Onko kunnassanne käytössä kortti tai muu vastaava, jolla tietyt kuntalaisryhmät pääsevät maksutta tai muodollista maksua vastaan keskeisimmille liikuntapaikoille, esim. uimahalleihin ja kuntosaleille, tai tutustumaan eri lajeihin?

	Ei	Kyllä	Vuosimaksun suuruus, € Minkä ikäisille?	
Koululaisille	☐	☐	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Ikääntyville	☐	☐	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Erityisryhmille	☐	☐	<input type="text"/>	

Keskeytä

29. Onko kunnassa seuraavia liikunnan hallinnon, suunnittelun ja ohjauksen ammattihenkilöitä? Kuinka monta?

	Ei tietoa	Ei	Kyllä	Kokopäivätoimisten lukumäärä	Osa-aikaisten lukumäärä
Liikuntatoimen johtaja tms.	☐	☐	☐	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Vapaa-aikatoimen johtaja	☐	☐	☐	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Liikuntapalvelupääliikö	☐	☐	☐	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Liikuntasuunnittelija tms.	☐	☐	☐	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Erityisliikuntasuunnittelija	☐	☐	☐	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Liikuntasihteeri tms.	☐	☐	☐	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Vapaa-aikasihteeri tms.	☐	☐	☐	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Liikunnanohjaaja	☐	☐	☐	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Erityisliikunnanohjaaja tms.	☐	☐	☐	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Liikuntaneuvoja tms.	☐	☐	☐	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Muu liikunnan ammattilainen	☐	☐	☐	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Mitä muita liikunnan hallinnon, suunnittelun ja ohjauksen ammattihenkilöitä?

30. Kuinka monta kilometriä kuntanne alueella on kevyen liikenteen väyliä yhteensä?

Kilometriä yhteensä

Keskeytä

31. Laajoille liikuntaryhmille tarkoitetut liikuntapaikat. Kyselyn tekijät poimivat nämä tiedot suoraan LIPAS-tietojärjestelmästä. Varmistatthän, että tietonne on päivitetty ajan tasalle 13.8.2010 mennessä.

Jos teillä on ongelmia LIPAS-tietojärjestelmän käytössä, ottakaa yhteyttä LIPAS-projektipäällikkö Virva Glaniiniin, puh. 014-260 2048 tia 0400-247980, lipasinfo@sport.jyu.fi.

- Liikuntapaikat, kaikki yhteensä
- Liikuntapaikat, kunta yhteensä
- Pallokentät (1211–1253, 1310–1330), kaikki
- Pallokentät (1211–1253, 1310–1330), kunta
- Jääurheilualueet, luonnonjäät (1510–1530, 1550–1572), kaikki
- Jääurheilualueet, luonnonjäät (1510–1530, 1550–1572), kunta
- Tekojäät (1600), kaikki
- Tekojäät (1600), kunta
- Yhdistelmäkentät (1700), kaikki
- Yhdistelmäkentät (1700), kunta
- Kuntosalit (2110, 2120), kaikki
- Kuntosalit (2110, 2120), kunta
- Liikuntasalit ja -hallit (2200–2376), kaikki
- Liikuntasalit ja -hallit (2200–2376), kunta
- Uima-altaat ja -hallit (3100), allaspinta-ala, kaikki
- Uima-altaat ja -hallit (3100), allaspinta-ala, kunta
- Maauimala (3210), kaikki
- Maauimala (3210), kunta
- Kylpylät (3300), allaspinta-ala, kaikki
- Kylpylät (3300), allaspinta-ala, kunta
- Kuntopolut ja -radat (4300), kaikki
- Kuntopolut ja -radat (4300), kunta
- Luontopolut ja retkeilyreitit (4400), kaikki
- Luontopolut ja retkeilyreitit (4400), kunta
- Hiihtoladut ja latureitit (4510–4512), kaikki
- Hiihtoladut ja latureitit (4510–4512), kunta

32. Kuinka monta valtion liikuntapaikkastrategian määritelmät täyttävää uutta lähiliikuntapaikkaa on kuntanne alueella valmistunut 2000-luvun aikana (uudishankkeina tai olemassa olevien paikkojen kunnostamisina lähiliikuntapaikoiksi)?

Lähiliikuntapaikan kriteereitä on määritelty valtion liikuntapaikkastrategiassa (Liikuntapaikkarakentamisen suunta 2004, valtion liikuntaneuvosto & OPM 2001; Liikuntapaikkarakentamisen suunta 2011, OPM julkaisuja 2008:45).

Lukumäärä

Osallisuus

33. Toimiiko kunnassa seuraavia liikuntaseurojen ja liikuntatoimen yhteiselimiä? Kuinka monta tilaisuutta järjestettiin vuonna 2009?

	Ei	Kyllä	Tilaisuuksia vuonna 2009
Säännöllisesti kokoontuva seurojen edustajista valittu asiantuntijaelin, esim. seuraparlamentti.	☐	☐	<input type="text"/>
Liikuntatoimen koolle kutsuma liikuntaa järjestävien yhdistysten ja liikuntatoimen yhteiskokous, esim. infotilaisuus tms.	☐	☐	<input type="text"/>

34. Kuinka monta kunnan asukkaiden kuulemistilaisuutta esim. liikuntaympäristön tai liikuntapalvelujen kehittämiseen liittyen liikuntatoimi järjesti vuonna 2009?

- Tilaisuuksia ei järjestetty
- Kyllä, tilaisuuksien lukumäärä

Mitkä olivat keskeisimmät liikuntapaikat/ -palvelut, joita kuntalaiset esittivät kehitettävän tai rakennettavan lisää?

Keskeytä

35. Toteutettiinko vuonna 2009 liikuntapaikkojen tai -palveluiden käyttäjille erillisiä asiakaspalautekyselyjä?

Tässä kysymyksessä ei tarkoiteta asiakaspalautelaatikkoo.

	Ei	Kyllä
Sisäliikuntatiloista	☐	☐
Urheilu- ja pallokentistä	☐	☐
Ulkoilureiteistä	☐	☐
Ohjatusta toiminnasta	☐	☐

36. Onko liikuntatoimen toimintakertomuksessa tai vastaavassa vuodelta 2009 käsitelty seuraavia liikuntapaikkoja tai -palveluita koskevia asiakaspalautteita?

	Ei lainkaan kerätä	Ei	Kyllä
Asiakaskyselyt	☐	☐	☐
Asiakaspalaute verkon kautta	☐	☐	☐
Muu dokumentoitu asiakaspalaute, esim. palautelaatikko	☐	☐	☐
Suunnitelmallisten asiakasfoorumien tms. palaute	☐	☐	☐
Tilannekohtaisten asukasilojen tms. palaute	☐	☐	☐

Muut koko väestön liikunnan edistämisen ydintoiminnot

37. Järjestikö kuntanne vuonna 2009 kohdennettua liikuntaneuvontaa tai liikkumisryhmiä seuraaville ryhmille?

	Liikuntaneuvontaa		Liikkumisryhmiä	
	Ei	Kyllä	Ei	Kyllä
Liikkumisesteiset	☐	☐	☐	☐
Maahanmuuttajataustaiset	☐	☐	☐	☐
Työttömät	☐	☐	☐	☐
Opiskelun ulkopuolella olevat nuoret	☐	☐	☐	☐
Työikäiset	☐	☐	☐	☐
Ikääntyvät	☐	☐	☐	☐
Painonhallintaa tarvitsevat	☐	☐	☐	☐

38. Onko liikuntatoimen johtoryhmä tai muut liikuntatoimen asiantuntijat tehneet 2009 aloitteita, joissa on kiinnitetty huomiota kunnan muilla toimialoilla, järjestöissä tai yrityksissä valmisteilla olevien päätösten vaikutuksiin liikunnan olosuhteisiin?

- Ei
- Kyllä, millaisia aloitteita?

Palautetta ja kommentteja kyselystä

Keskeytä

Ohjeita vastauksen lähettämiseen

Ohjeita vastauksen lähettämiseen: Kun haluatte lähettää vastauksenne, laittakaa ruksi kohtaan "Haluan lähettää vastaukset" ja painakaa alla olevaa Lähetä-painiketta. Vastauksia ei tämän jälkeen voi enää muuttaa.

Lähettäminen voi joskus kestää useita minutteja. Mikäli vastauksen lähettäminen ei onnistunut, voitte palata selaimen back-näppäimestä takaisin ja yrittää uudelleen.

Jos teillä on lähettämisen kanssa teknisiä ongelmia, voitte toimittaa lomakkeen myös postitse: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Vesa Saaristo, Biokatu 10, 33520 Tampere.

Haluan lähettää vastaukset

Lähetä

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja -sarjassa vuonna 2011 ilmestyneet

- 1 Toiminta- ja taloussuunnitelma 2012–2015
- 2 Tutkimuksen tuottavuuden kehitys Suomen yliopistoissa
- 3 Valtion liikuntaneuvoston arvioinnit 2010

* Ei painettu, vain verkossa

Julkaisut sähköisenä osoitteessa www.minedu.fi/OPM/Julkaisut

Opetus- ja kulttuuriministeriö
Undervisnings- och kulturministeriet
Ministry of Education and Culture
Ministère de l'Éducation et de la culture

ISBN 978-952-485-992-9 (nid./hft.)
ISBN 978-952-485-993-6 (PDF)
ISSN-L 1799-0343
ISSN 1799-0327 (painettu/print)
ISSN: 1799-0351 (PDF/Online)